

EVANGELII FULLHET

OCH

DE ÄNDLÖSA STRAFFEN

BIBLISKA STUDIER

AF

E. J. EKMAN.

B. U.

Pris: häft. 2,25; klotb. 3,25:

Evangelii fullhet

och

de ändlösa straffen

Bibliska studier

av

E.J. Ekman

STOCKHOLM
Svenska Tryckeribolaget Ekman & Co
1903

Digital version från Project Runeberg (2026)
Varsamt reviderad i språket (främst stavning) och ändrad layout.

INNEHÅLL

Första kapitlet.	7
<i>Lutherska kyrkans lära om ändlösa straff</i>	
Andra kapitlet.	17
<i>Straffen och den fria viljan</i>	
Tredje kapitlet.	29
<i>Betydelsen av orden »Scheol» och »Hades»</i>	
Fjärde kapitlet.	36
<i>Betydelsen av »Gehenna»</i>	
Femte kapitlet.	44
<i>Betydelsen av orden »evighet» och »evig»</i>	
Sjätte kapitlet.	64
<i>Rätta betydelsen av orden »fördöma», »fördömelse» »förtappas», »förtappelse»</i>	
Sjunde kapitlet.	76
<i>Några ställen i Ebréerbrevet och Uppenbarelseboken</i>	
Åttonde kapitlet.	89
<i>Syftemålet med Guds straffdomar</i>	
Nionde kapitlet.	98
<i>Frälsningens allmänlighet</i>	
Tionde kapitlet.	119
<i>Den kristna församlingens kallelse och uppgift</i>	
Elfte kapitlet.	126
<i>Kyrkofädernas åsikter</i>	

Härmed överlämnas till den för bibliska spörsmål intresserade allmänheten resultatet av en flerårig forskning i ett ämne, som varit och är av största betydelse för var och en, som är angelägen om att från biblisk ståndpunkt rätt bedöma människovärldens slututveckling och få den frågan besvarad, huruvida den heliga skrift lär, att denna utveckling skall sluta i en olöslig och ändlös dualism eller icke. En rätt förståelse av denna speciella fråga inverkar ock på uppfattningen av flera andra av de bibliska huvudfrågorna. Ty slutar människosläktets utveckling så, att det för den största delen bliver en ändlös skilsmässa från Gud, från vilken det utgått, och att "den starke" sålunda kom mer att behålla sitt byte, ehuru en "starkare" tillkommit, som skulle främtaga honom hans rov, då följer därav, att Guds hela frälsningsplan bliver förfelad och omintetgjord av mörkrets furste, och den av Gud utkorade och sände världsförlossarens mission blir till största delen om intet.

Men om man antager, att detta blir slutresultatet av Guds frälsningsplan och Kristi frälsaregärningar, så skakas det bibliska guds- och kristusbegreppet i sina grundvalar, och de kraftigaste vapen sätas i händerna på otron och gudsförnekelsen. Och detta må väl vara skäl nog för en allvarlig och omsorgsfull granskning av vad bibeln själv lär angående denna viktiga och omfattande fråga. Har jag nu genom dessa bibliska studier i någon ringa mån kunnat bidra att ställa dessa frågor i den rätta belysningen från biblisk ståndpunkt och därmed hävda okränkbarheten av Guds och Kristi verk, så är mitt arbete ej förgäves, utan jag vill med tacksamhet till Gud nedlägga pennan.

Vid varje ärligt sökande efter sanningens guld måste man vara beredd på att gå efter annan stå inför ett offeraltare, där det gäller att offra mycket av det, som på en annan utvecklingsgrad var av betydelse för ens åskådning. Men varje vinst på sanningens område är dock så dyrbar, att intet offer därför är för stort. Det är denna vinst jag för min egen del vet mig hava gjort, och därför är jag ock redo att bringa vilket offer som helst.

Stockholm 1 november 1903.

E. J. EKMAN.

Första kapitlet.

Lutherska kyrkans lära om ändlösa straff

Bland de frågor inom det religiösa området, som under århundraden sysselsatt den forskande anden, har frågan om de ändlösa straffen intagit en framstående plats. Ej underligt, att så varit förhållandet, då denna fråga berör intressen, som äro så utomordentligt viktiga för både tanke och hjärta. Den är en mänsklighetens livsfråga, en fråga, som ej blott på det innerligaste berör var och en enskild person utan hela den mänskliga organismen, av vilken var och en enskild är en del, som känner och lider och fröjdas med det hela. Och därför kan ingen med vaket sinne nöja sig med att för egen del hava kommit i ett lyckligt tillstånd, ty detta lyckliga tillstånd kan blott bliva endels, så länge organismen i stort sett är olycklig. Min egen fullkomliga lycka är på det innerligaste förbunden med det helas lycka. Se där orsaken till, att denna fråga dyker upp gång efter annan och ej låter nedtysta sig utan kräver sin lösning i det gudomliga ordets ljus. Dogmatiken tyckes sedan århundraden vara på det klara med saken, men det är ej den, som skall hava det sista ordet i denna fråga. Många tecken tyda ock på, att även inom teologernas egna led krafter äro i verksamhet för att bryta med våra bekännelseskriterier och den hårda dogmatik, som efter reformationen uppväxt på bekännelseskriteriernas mark. Även i de djupa leden spejar man efter inbrottet av en ny reformation. Kommer dag ej snart? Så frågar man. Och den skall komma. Men när den kommer, så skall mycket mänskligt andligt kram, som tyngande legat både på förstånd och hjärta, sopas bort, och vi skola komma ett steg närmare det gudomliga sanningsljuset.

Inom den lutherska dogmatiken intager läran om ändlösa helvetesstraff en framskjuten och dominerande ställning, som i väsentlig mån trycker sin prägel på hela den religiösa åskådningen och verksamheten, och denna älsklingsdogm har man tillmätt en så stor betydelse, att man menar, att, om den borttogs, så skulle hela evangelii innehåll omintetgöras och den evangeliska verksamheten varda betydelselös.

I lutherska kyrkans bekännelseskrifter är visserligen ej mycket talat i detta ämne, men det, som där säges, är dock tydligt nog för att ej låta oss vara tveksamma om dess ställning till denna fråga.

I Augsburgska bekännelsens 17:de artikel heter det: *»Även läres, att Kristus skall på den yttersta dagen uppenbara sig för att döma och uppväcka alla döda, giva de trogna och utvalda evigt liv och beständig glädje, men fördöma de otrogna människorna och djävulen att plågas utan slut (ut sine fine crucientur). Anabaptisterna fördömas, vilka anse, att ett slut på straffet skall inträda för de fördömda människorna och djävularna.»* I Apologien heter det ungefär på samma sätt: *»— — — vi bekänna, att Kristus skall på den yttersta dagen uppenbara sig och uppväcka alla döda samt giva de trogna evigt liv och evig glädje men fördöma de otrogna att med djävulen utan slut plågas (ut cum diabolo sine fine crucientur).»* Detta är således den ortodoxa lutherska läran: de otrogna skola plågas **utan slut** — *sine fine*. Att denna läroåskådning skall återspegla sig i den lutherska dogmatiken, synnerligen såsom den formulerades efter reformationen, faller av sig självt. Lika naturligt är det, att ungdomen skall uppfostras i en sådan åskådning. I den lärobok, Norbecks teologi, som vid våra elementarläroverk sättes vår ungdom i handen, läres därför: *»Den eviga fördömsen är de osaligas eviga tillstånd, som består däruti, att de, för evigt skilda från Gud, som är livet och saligheten, bär inom sig avgrunden samt uti allt, som omger dem, finna sin fördömsen bekräftad.»*

I en närmare förklaring, som följer därpå, heter det: *»Vi förkasta därför både deras åsikt, som antaga möjligheten av straffens upphörande, om nämligen de fördömda bättra sig, samt även deras, vilka lära nödvändigheten av straffens upphörande, emedan alla med nödvändighet skola bliva goda och allting återställas i sitt ursprungliga skick.»* Här säges till och med, att straffen icke skola upphöra, även om de fördömda bättra sig. Detta är ju tydligt och klart talat!

Att den populära predikolitteraturen driver mer eller mindre bjärt läran om de otrognas plågande utan slut, är ju alltför väl känt. Vi kunna ej här anföra hela massan av bevis därpå, ty det skulle taga utrymmet alltför mycket i anspråk, men vilja »ur högen» anföra några provbitar.

I Nohrborgs postilla, som åtminstone för i tiden mycket studerades

och hade en ej liten auktoritet, läsa vi i en predikan på 26:te söndagen efter Trinitatis, § 19 följande: »Nu, om den eviga fördömsen icke bestod i något mer än blott i en sådan *förlust av allt gott*, så vore det ändå förskräckligt att blott tänka därpå, än mer att erfara det. Men detta är ännu icke nog; utan fördömsen består ock i *känning av allt ont*, som är närvarande. Förståndet skall plågas av alla skräckfulla föreställningar om deras synder, som de hava bedrivit och om Guds vrede, som anfaller och plågar dem. Därav kunna de alltså icke annat än av sina samveten gruvligen pinas, tåras och gnagas. Viljan skall vara böjd till allt ont, vara alla lustars slav och all synd undergiven. Och för en sådan orättfärdighets skull, vilken, som sades, icke med någon fördärvad rättfärdighet är betäckt, skall deras själ vara svart, ohygglig och en styggelse både för Gud och dem själva liksom de orena andarna. Affekterna skola plåga dem, då de ständigt bryta ut i fullt *raseri*, nämligen i hat, vrede, avund, misströstan, sorg, förtvivlan, fruktan, ånger. Deras kroppar skola ock hava sin plåga. Deras syn skall plågas av helvetets svarta mörker, av de orena andar, som omgiva dem och plåga dem, och av andra fördömda omkring dem i deras fasliga gestalt och förtvivlade uppsyn. Deras lukt skall plågas av svavelstank; deras hörsel av gråt och tandagnisslan; deras känsla av eld, ifrån vilken röken skall stiga upp i alla evigheter; deras händer och fötter av mörksens kedjor och band. Men vad må jag mer tala härom, då det är och blir för en människa utan erfarenhet därav obeskrivligt, i synnerhet som allt detta aldrig tager slut utan skall räcka i evighet utan ända.» — Nog måste man efter läsandet av detta medgiva, att inkvisitionens tortyr mot kättare, som ju dock hade ett slut, var en riktig välgärning, om dessa därigenom kunde bliva rättrogna och frälsas från det nyss skildrade helvetet, *som aldrig tager slut*.

I J. O. Hoofs högmässopredikningar, som ännu hava läsare, vilket framgår därav, att en ny upplaga kunnat tryckas så nära vår egen tid som 1894 på F. & G. Beijers bokförlagsaktiebolag, läses bland annat i predikan för 26:te sönd. Efter Trinitatis följande om de fördömda:

*De gå, ja, uselt gå; de motas och de drivas;
I flockar människor och djävlar följas åt;
De slamra uti järn, de bitas och de rivas.*

*I svavelsmörjan där, där blir en ynkelig lät.
De taga in kvarter i mörka slakthuset,
Där hämnaden super blod och vreden fyller kruset.»*

Och åter:

*»Jag drager som skjorta förbannelsen på,
Förbannad jag vandrar och sitter och står,
Förbannelsens amen inropar Guds lag.
Förbannad är jag — förbannad är jag!*

— — — Där skola de fördömda i eld, lågor och rök evinnerligen plågade vardas. Kanske du säger: Det är ingen eld i helvetet. Det begrips, att det icke är någon materiell utan en övernaturlig och obegriplig. — — — Den helige Ande säger: Far bort åt helvetet, du oomvända hop! När jag nu giver de trogna evinnerligt liv och inför dem i himmelnen, så bör mig med rätta tillsluta himlaportarna för eder.»

Lars Linderot, som i början av nittonde århundradet verkade dels vid domkyrkan i Göteborg, dels i Tylö socken i närheten av Kungsbacka, där han dog 1811, säger i predikan på 26:te sönd. e. Trefaldighet, tillhörande en samling predikningar, som senast utgavs 1874 ävenledes på F. & G. Beijers förlag, följande:

»Vad ser du? Jo, mig tyckes, jag ser denna över all beskrivning förfärliga gången, de otrognas gång ned i elden. Mig tyckes, jag hör, huru de bedja för sig, men det hjälper icke; de ville kyssa domarens fötter och bedja om försköning, men han hörer dem icke. Mig tyckes, jag ser, huru luckan öppnas till det rysliga rum, varest de förkastade människorna skola vistas, så länge Gud är Gud. Mig tyckes, jag ser, huru de ligga där nere i den eviga elden och flyta såsom svarta eldbränder men hinna aldrig någon strand. — — — Nu har Gud stängt den nya stadens tolv portar så hårt, att icke den starkaste gråt kan öppna dem. Nu är han så vred, att han bliver aldrig mera nådig.» I sanning gräsligt! Annat visste den gammaltestamentlige sångaren, som gång efter annan upprepar, att Herrens nåd varar evinnerligen.

Den bekante P. Murbeck säger: »De fördömdas tandagnisslan i

helvetet kommer av den olidliga köld, som de måste uthärda. De skola jämte eldspinan frysa i helvetet, så att tänderna slamra därav. Detta kan ock bestyrkas av skriften, ty det står, att han *skall giva dem oväder till lön* (Ps. 11: 6).» Alla galenskaper skola naturligtvis bestyrkas med skriftens ord.

I d:r Emanuelssons predikningar I:sta årg. Sid. 406 läsa vi: »De fördömda hava ingen frälsare, inga vänner, inga nådelöften, intet understöd av Guds Ande. Och såsom de ogudaktiga här i världen söka andra människors fördärv och på mångfaldigt sätt förbittra deras dagar, så skola de i evigheten plåga varandra, men i synnerhet skola djävulen och hans änglar med växande vrede förfölja och martera sina offer. Även skola de fördömdas i uppståndelsen erhållna kroppar lida gräsliga marter utan att kunna förgås, ty till sin olycka bliva de oförgängliga.»

I sammanhang härmed vilja vi exempelvis anföra några utländska kyrkolärares yttranden.

General-superintendenten Liitkeman säger i sin till svenska översatta utläggning av 2 Tess. 1: 3—10 bland annat följande: »Men all pina är ändå liten mot evigheten, där ingen lindring, ingen ände bliver. Skulle det vara i sex eller ännu flera tusen år, så kunde man ändå hava någon tröst och förhoppning. Men evighet, o evighet, du får dock aldrig någon ände.» Och åter: »Sant är det väl, att till helvetets kval skall mycket bidra det fasliga och förskräckliga sällskapet av så många hundra tusen djävlar, som skola sväva omkring eder, I ogudaktiga, och pinas jämte eder — — — dock skola de icke bliva edra rätta pinare. — — — Den makten, som Gud här har velat använda till att göra eder saliga, den måste han då bruka till edert fördärv. — — — O, jämmer! Barmhärtig och nådig är Herren, oändlig hans godhet. Men I fördömda, ack jämmer, I kunnen icke åtnjuta en droppe av densamma, icke i all evighet. — — — Guds hämnds brinnande eld skall fara fram över eder, och I måsten tåla, att Gud med dunder och ljungeld utan återvändo slår ned på eder. — — — Likväl skall Gud aldrig ömka sig över eder utan skall därjämte efter sitt ord begabba eder och le åt eder ofärd.» — I sanning en gräslig bild av den sanne Guden, vars godhet säges vara *oändlig*. Det är, som om beskrivningen anginge Molok.

Den även i vårt land av många högt värderade d:r Henrik Muller från Tyskland säger I sin utläggning över 2 Tess. 1: 3—10, såsom den förekommer i hans »Apostoliska Slutkedja och Kraftkärna», översatt av lektor H. S. Cederschöld, följande: »I skolen I edert fördärv dock aldrig förgås, eder mask skall aldrig dö, och eder eld aldrig utsläckas. I skolen jämra eder och dock icke kunna utgjuta några tårar; I skolen klaga och förtvivla och dock icke se någon ände på eder pina; I skolen tjuta och skrika: Jag pinas svårligen i denna låga; I berg, fallen över oss; I högar, skylen oss! Men allt skall vara förgäves. — Och denna pina skall räcka evigt. De gamle hava här infört en liknelse om ett sandberg, som vore så stort som hela världen. Om vart hundra år en liten fågel komme och hämtade ett korn därav, så vore dock något hopp, att det ändock skulle taga slut. Men ett sådant hopp hava de fördömda icke.»

Den numera avlidne framstående baptistpredikanten C. H. Spurgeon i London, vars skrifter vunnit stor spridning även bland oss, säger i en predikan över de dödas uppståndelse: »När du dör, skall endast din själ plågas, detta skall bliva ett helvete för henne, men på domens dag skall din kropp förenas med din själ, och då skall du hava ett tvåfaldigt helvete, i det din själ svettas bloddroppar och din kropp övertäckes av ångest. Din kropp skall ligga i eld, alldeles lik den, vi hava här på jorden, kroppen skall likna asbest och icke kunna förtäras, alla dina ådror skola bliva vägar, däri lidandet färdas, varje nerv skall bliva en sträng, på vilken djävulen för evigt skall spela sin diaboliska melodi, fylld av helvetets outsägliga klagan.»

Ej underligt, att även poesien fått lämna sin tribut till denna fundamentala lära. Den kände skalden Lasse Lucidor säger i en av sina sånger, bevärdigad med en plats i den svenska psalmboken:

*Tänk ock där hos, vad grym och gräslig plåga,
de onda är beredd i avgrunds låga.
Där tröst ej finns och ej förlossnings hopp.
De brinna där, men brinna aldrig opp.*

*Rys, hissna, skälv, häv, darra kropp och leder!
Res dig, mitt hår! Min tanke stiger neder.*

*Till avgrunds djup och ser, vad kval där är,
som fräter allt men ingenting förtär.*

Till sist vilja vi meddela endast ett litet stycke ur den italienske skalden Dantes (död 1321) poetiska verk, *Inferno*. Han var medeltidens störste kyrkliga skald, och utövade genom sitt teologiska skaldskap ett icke ringa inflytande på samtid och eftervärld. Hans ovannämnda fantastiska skaldeopus har bland andra hans arbeten blivit översatt även på vårt språk och säkerligen funnit många »tacksamma» läsare bland vårt folk. Han skildrar sitt inträde i den första kretsen av helvetet, där odöpta barn och hedningar led den *lindrigaste* fördömmelsen, sålunda:

*»Här var, sa vidt mitt spända öra hörde,
Ej högljudd jämmer, men en suckan blott,
Som luften till en övig dallring rörde.
Och kom av sorg, från smärtor fri, vars mått
Jämt för de kvinnor, barn och män sig rågar,
Som hava hit i stora hopar gått.
Den gode mästaren¹ sade: Du ej frågar,
Vad slag det är av andar, som du ser.
Du må det veta, förrn du längre tågar.
De hade icke syndat; men det ger
Ej nog förtjänst; — dem var ej dopet givet,
Som ingång är till tron — vari du ber.
Då före kristendomen de sett livet,
Ej Gud av dem sin rätta dyrkan fått;
Jag själva är en av dessa jag beskrivit.
För dessa brister, ej för annat brott
Förtappade, vi kväljas blott såvida,
Som vi ha' intet hopp men trängtan blott.»*

På ett annat ställe skildrar han intrycket från själva kvalens region sålunda:

¹ Skalden Virgilius, som tänkes ledsaga Dante.

»Där suckar tandagnisslan, klagolåt
Gå mot en höjd, där stjärna sig ej tänder,
Sa att jag, skakad först, brast ut i gråt.
Förbannelser på språk från alla länder,
Från djupa, hesa röster ed på ed,
Skrän, nödscri, ångestrop, sammanslagna händer —
Allt gjorde ett tumult, som vitt sig spred
Omkring i denna luft av evig svärta,
Likt sanden, virvlande kring stormig hed.»

Detta må vara nog såsom exempel från skilda kyrkliga läger och från skilda tider, huru man drivit läran om ändlösa straff. Det är, som om blodet ville stelna i ens ådror och all tankeverksamhet förlamas inför detta bottenlösa djup av elände över varelser, skapade av Gud efter hans avbild och utan sitt eget förvållande införda under ett kort tidsmoment i en värld, full av synd och frestelser. Vid tanken härpå svartnar det för ens öga, så att ropet efter ljus, mera ljus med våld pressar sig fram ur ens hjärta. Då giver man gärna den ortodoxe teologen Kahnis rätt, då han säger: »Man måste erkänna, att evig fördömmelse är en tanke, som knappast kan bäras av en kristen, medveten om den allmänna syndigheten.»

Men, säger någon, vi tro icke längre på en materiell eld med svavelångor och dylikt, och sådant predikas icke heller numera. Nå väl, jag tror ock detta delvis vara sant. Dessa hemska eld- och svavelpredikningar hava utan tvivel under senare tider måst något tystna. Men saken är ju ändock i själva verket densamma, antingen det är en materiell eller en andlig eld. De namnlösa kvalen, den helvetiska ångesten, den förtvivlade belägenheten att efter milliarder och åter milliarder år förbliva i samma *hopplösa* ställning utan att kunna vänta någon förändring, utan att kunna hoppas någon lindring, utan att en ljusglimt någonsin skönjes, är icke detta helvete nog, som kan komma håren att resa sig på ens huvud? Tag bort svavel och eld, säg, att allt detta blott är symboler av ett andligt lidande, så är ju dock det kvar, som symbolen skulle förebilda: *den ändlösa, aldrig upphörande pinan*. Och den saken är nog för att mana oss till en allvarlig undersökning av det berättigade i en sådan lära. Eller har du, som driver en dylik dogm och anser den höra till en av kristendomens viktigaste läropunkter, har

du, så frågar jag, med allvar sökt fatta dess gräsliga innehåll? Har du det? Och du kan vara glad, äta och sova, prata och skämta, under det att du vet — i överensstämmelse med din uppfattning — att kanske din fader, din moder, din make eller maka, dina barn och syskon och miljarderna av dina medvandrare ligger i *hopplös* förtvivlan, i *ändlösa* kval, vilka kval *aldrig* skola upphöra, utan, då millioner år förgått, så *har detta gräsliga tillstånd nyss börjat!* Säg mig: har du med allvar överväntat detta sakförhållande? Kan du leva med en sådan tanke, med en sådan övertygelse? Måste icke ditt eget liv förpestas av en sådan uppfattning, gudsbegreppet förryckas och Kristi hela mission till största delen omintetgöras? I sanning, det ligger en ren, skär och av alla dogmatiska spetsfundigheter ogrumlad sanning i det lilla barnets svar till sin moder, som sagt, att mycket få skulle komma till himmelen men alla de övriga till helvetet: »Mor, om jag varit i Guds ställe, skulle jag inte ha skapat alla de där, som ska till helvetet.

Djävulen blir nog mycket glad, men jag tycker, Gud skulle vara ledsen!» Vid detta barns fötter kunna vi äldre få lära en himmelsk vishet. Eller kanske du omfattar den vedervärdiga åsikt, som uttalades av skolastikens störste teolog och filosof, *Tomas från Aquino* (f 1274) — *doctor angelicus* (den änglalike läraren), såsom han kallades — vilken i ett av sina teologiska arbeten² säger: »Var och en sak kan bättre lära kännas genom jämförelse med dess motsats; och därför, på det att helgonens salighet må vara dem så mycket ljuvligare och de må kunna frambära Gud så mycket rikare tacksägelse,³ beskäres dem att utan återvändo åskåda de gudlösas straff?» Samma tanke hade förut uttalats av en annan medeltidsteolog, *Petrus Lombardus*, död 1164, i ett stort teologiskt arbete,⁴ där vi läsa: »Så tåga Guds utkorade ut till att skåda de fördömdas kval, och vid denna syn *gripas de icke av sorg utan mättas av fröjd*⁵ vid åsynen av de ogudaktigas outsägliga elände.» Vilken satanisk teologi! Vilken karikatyr av kärlekens religion hos män, som gjort till sitt livs uppgift att för andra tolka det, som är dyrbarast för ett människohjärta! Vilken begreppsförvirring hos

² *Summa totius theologiae* III.

³ *ut beatitudo sanctorum magis eis complaceat et de ea liberiores gratias Deo agant.*

⁴ *Libri sententiarum* IV: 5, 9.

⁵ *Non dolore afficientur sed laetitia satiabuntur.*

tänkande män — allt i den mänskliga dogmatikens tjänst! Men sådant går igen ännu i våra dagar om ej på samma sätt och med samma uttryck. Till tusendes *uppbyggelse* förkunnas ännu läran om de *ändlösa* straffen. Visserligen må man åter fråga: Kommer dag ej snart?

Många, ofantligt många hava frigjort sig från denna lärouppfattning, men tyvärr — *de hava på samma gång frigjort sig från Gud och frälsningen genom Jesus Kristus*, från allt, vad religion heter, emedan de hava satt likhetstecken emellan en förvänd dogmatik och det bibliska sanningordet och med det ena kastat även det andra över bord.

Huru annorlunda tänkte och talade icke Mose! »Ack, detta folk,» säger han, »har begått en stor synd; de hava gjort åt sig en gud av guld. Men förlåt dem nu deras synd; varom icke, så utplåna mig ur boken, i vilken du skriver (2 Mos. 32: 32).» Vilken helig och ädel känsla giver sig ej luft i Pauli ord: »Jag önskade, att *jag själv vore förbannad ifrån Kristus för mina bröders skull*, som äro mina anförvanter efter köttet (Rom. 9: 3)!» Och hör, vad han säger, som i kvalens och lidandets stunder bad för sina mördare: »*Fader, förlåt dem, ty de veta icke vad de göra* (Luk. 23: 34).»

Andra kapitlet.

Straffen och den fria viljan

V i hava i föregående kapitel påpekat grunddragen av den lutherska kyrkans, ja, man kan ju säga, hela protestantismens lära om de ändlösa straffen och även exemplifierat den med citat ur den populära predikolitteraturen. Det är en lära, som strider mot våra begrepp om rättfärdighet, mot ett bibliskt gudsbegrepp, ja, mot den bibliska framställningen i sin helhet, såsom vi längre fram i denna bok skola söka ådagalägga.

Men innan vi fort gå vidare, vilja vi redan nu undanröja åtskilliga funderingar, som hindra mången av våra läsare från en rätt uppfattning av föreliggande ämne. Först och främst må då betonas, att oppositionen från vår sida gäller läran om de ändlösa straffen. Att synden har med sig straff, vare sig i denna tiden eller i kommande tider, framgår tydligt av den heliga skrift. Men dessa straff äro icke sitt eget mål, så att syndaren straffas för straffets skull, d. v. s. att i straffet ligger hämnd, som skall tillfredsställas i oändlighet, utan straffet är ett *medel* i den gudomliga kärlekens hand till syndarens upphjälpande ur det elände och det obotfärdiga tillstånd, vari han befinner sig. Därför heter det: »*Hos dig, Herre, är nåd; ty du vedergäller var och en efter hans gärningar* (Ps. 62: 13).» Och Paulus överlämnade blodskändaren åt *satan till köttets fördärv, på det att anden måtte bliva frälst på Herren Jesu dag* (1 Kor. 5: 5). Därför ligger det i straffet en tuktan, en uppfostran, som avser syndarens frälsning. Det är nåd, att Herren hemsöker synden med ris och missgärningarna med plågor, på det att man så måtte förstå, vad sorg det har med sig att hava övergivit levande Gud. Därav följer ock, att straffets långvarighet beror därpå, huru länge det dröjer, innan Gud vunnit ändamålet med straffet, nämligen syndarens böjande så, att han av hjärtat säger: *Nu vill jag stå upp och gå till min fader*. Detta syndens bestraffande har naturligtvis med sig lidande hos syndaren, ja, ett gräsligare, än vi kunna ana. Det är med denna sak så, att, liksom om en lem på människokroppen

har kommit ur led, det uppstår lidande, *till dess* denna lem kommit i sin rätta ställning igen, så kan icke heller människoanden någonsin bli lycklig, förrän han kommit i en rätt ställning till Gud, från vilken han utgått. Men härom bli va tillfälle att utförligare tala längre fram. Vad vi nu från början vilja betona, det är, att frågan här gäller läran om de *ändlösa straffen*. Likaledes må här framhållas — vilket ligger i sakens egen natur — att utan *omvändelse*, utan *ett nytt liv och ett heligt sinne* gives ingen verklig förening med Gud, ty endast lika trivas med lika. Likaså är det från biblisk ståndpunkt en obestridd sanning, att ingen kommer till detta liv i Gud utan genom sonen enligt hans egna ord: *ingen kommer till fadern utan genom mig* (Joh. 14: 6).

Men vad som åstadkommit den största förvirring på detta område, är den protestantiska lärouppfattningen, att nådatiden är begränsad till människans korta tillvaro här på jorden, så att hennes ställning för kommande tider *oåterkalleligen* är avgjord i och med döden. En sådan uppfattning har dock ingen giltig grund. Från ren förnuftssynpunkt låter det sig ej rimligtvis förklaras, att människoanden, som, skild från kroppen, väl allt fortfarande utgör ett viljande och tänkande väsende, skulle i och med skilsmässan från kroppen försättas i ett sådant tillstånd, att han ej skulle kunna påverkas av Gud, som ju ock är en ande och andarnas fader. Å andra sidan är det otänkbart, att Gud till sitt väsende i någon den allra minsta mån skulle förändras, utan, såsom han är den eviga kärleken till själva sitt väsende och därför icke har lust till den ogudaktiges död utan tvärt om i ende sonens sändande vidtagit den kraftigaste åtgärd till de *förtappades* frälsning, så måste han hava samma sinne under tidsåldrarnas tidsåldrar.

Men vad som härvid är det avgörande i frågan, det är det förhållandet, att *den heliga skrift icke på ett enda ställe* talar om, att den nuvarande livsformen är den enda, varunder sinnesändring kan ske. Till en sådan uppfattning har man kommit genom misstyndning av vissa bibelställen. Petrus säger dock tydligt och klart: *»Därför har evangelium blivit predikat även för de döda, att de väl måtte i likhet med människor dömas till köttet men i likhet med Gud leva till anden* (1 Petr. 4: 6),» och detta i ett brev, vars äkthet aldrig blivit bestridd. Talas ej här om avlidna människor, som genom evangelii predikan skola komma till

sinnesändring efter döden? Vad göres oss mera vittnesbörd behov? Har icke Kristus nedfarit till jordens nedre rum och sedan uppfarit över alla himlar, på det att han skulle uppfylla allt (Ef. 4. 9, 10) såsom den segrande frälsaren? Och såsom sådan är han icke overksam. Eller vågar väl numera någon bland oss försvara den ohyggliga läran, som för icke länge sedan var ganska allmän, att nämligen i varje minut hundratals, ja, tusentals hedningar fara ned i de ändlösa kvalens boningar? Nej, säger man, för dem, som ej här i tiden fått höra evangelii predikan, skall naturligtvis tillfälle efter döden beredas därtill. Nå väl, men därmed har man ju faktiskt uppgivit gärdet genom att erkänna, att evangelium kan och skall predikas för människor, som dött, utan tvivel i den avsikt, att de skola anamma predikan till liv. Och alltså är det ju möjligt att både höra evangelium efter döden och anamma det till liv. Men därmed är således hela läran om nådatidens begränsning till den närvarande tiden bevisad vara ohållbar.

Men, invänder man, för dem, som här i tiden hört evangelium och här gjort sitt val, gives det sedan ingen möjlighet att få välja. Människan har fri vilja, hon kan bestämma sig för eller emot Kristus. Har hon här förkastat den erbjudna nåden och dött i det tillståndet, så erbjudes nåden icke mer, emedan hon icke kan mottaga den. De ändlösa straffen äro således en följd av syndarens fria val av synden och hans framhårdande däri. Människans vilja skulle således icke allenast vara mäktig att trotsa Guds vilja utan ock att omintetgöra Guds planer, hans vilja och beslut.

Om detta vore sant, så skulle det kunna inträffa, att Gud till sist finge regera över ett universellt helvete. Ty är det möjligt, att en människas vilja kan omintetgöra Guds vilja med avseende på hennes frälsning, så är det klart, att alla människors viljor kunna totalt omintetgöra hela Guds frälsningsplan med avseende på dem. Och således skulle det kunna inträffa, att alla Guds härliga löften i ende sonen blev ofullbordade och hela hans frälsningsrådslut totalt om intet. Den mänskliga viljan är, menar man, absolut fri, absolut suverän att göra det onda in i det oändliga. Men Gud, som vill, att alla människor skola bliva frälsta och komma till sanningens kunskap, han skulle vara ur stånd att realisera sitt beslut och förverkliga sin vilja att frälsa alla människor. Gud är således icke absolut fri, icke absolut suverän att in

i det oändliga genomföra sina frälsningsplaner. Han stöter på en makt, den mänskliga viljan, som är mäktigare än han, och som gör om intet alla hans planer. Men vad är väl detta annat än att förneka honom såsom sann Gud? Vem han än må vara, men bibelns *Gud är han icke*.

Hör däremot endast några av skriftens vittnesbörd härom: »*Mitt rådslut skall gå i fullbordan, och allt livad jag vill, det gör jag* (Es. 46: 10).» Och åter: »*Herren kan göra allt livad han vill, i himmelen och på jorden, i haven och i alla djup* (Ps. 135: 6).» Och åter: »*Herrens råd, det bliver beståndande* (Ords. 19: 21).»

Av detta böra vi kunna lära, att Guds vilja allena är absolut. Den mänskliga viljan och friheten äro däremot *begränsade*. En sådan begränsad frihet har Gud givit människan i avsikt att fostra henne till åtnjutandet av en *fullkomlig frihet*. Och i denna fostran ingå domarna såsom ett det allra viktigaste moment. Ty tvånget på människans vilja är hennes befrielse, därför att hennes vilja är svag och ond. De, som uppträda mot den gudomliga nådeviljans ingripande, såsom om det skulle tillintetgöra den mänskliga friheten, borde dock besinna, att det är på tuktans och uppfostrans väg, vilken visserligen kan kännas svår och trång, som den verkligt frie mannen dans.

Men innan vi gå att närmare utveckla Guds vilja och människans vilja i förhållande till varandra, skola vi i korthet påpeka åtskilligt, som visar, huru ofantligt begränsad den mänskliga friheten är t. ex. med avseende på frågan om människans tillvaro, som väl med rätta för henne må kallas en livsfråga.

Själva människans tillvaro ligger fullkomligt utanför hennes fria val. Hon kan ingenting bestämma om tiden, när hon skall födas, eller platsen, varest hon skall födas. Somliga födas under mycket andligt mörka tider, andra under relativt ljusa. Somliga födas i hednavärlden, andra i muhammedanska eller katolska länder, andra inom protestantiska. Och inom de senare födas somliga i östra Londons mörka gränder och hålor, under det att andra födas i kristligt upplysta hem. Ingen av oss har kunnat göra något till eller ifrån med avseende på tiden eller platsen för sin födelse. Somliga födas av föräldrar, som själva ligga nere i brott och uselheter, och vilkas anlag måhända överföras på barnen. Andra bäras före sin födelse under en bedjande och

gudfruktig moders hjärta. Somliga uppväxa under inflytelsen av den mest moraliskt förpestad atmosfär och införas kanske redan från barndomen av föräldrarna på brottets och lastens bana, under det att andra uppväxa under helt andra förhållanden. Allt detta utövar sitt inflytande på den mänskliga varelsen, som således alls icke är fri utan ytterst begränsad. Somliga dö i barndomen, andra vid mognare ålder, men även dessa senares utveckling är begränsad till några tiotal år. Enligt protestantisk lära är dock denna människa, som utan eget viljebeslut blivit en levande varelse med medfödda syndiga anlag, svag och ett rov för frestelser av alla slag, utsatt för den risken att hamna i *ändlösa* kval och lidande, utan att någon *möjlighet* gives för henne att finna vägen åter till fadershuset.

Vi hava, säger du, ej rätt att på detta sätt kritisera Guds styrelse. Nå väl; men tror du då, att Guds styrelse är sådan, att han låter människans utveckling sluta med *ändlösa* kval. Då det ju är *han* som från början bestämt och reglerat hennes inträde i denna tiden, utan att hon ens kunnat hava något ord med i laget? Är det icke Gud värdigare att, låt vara under de mest vidriga förhållanden, ja, *medelst* själva syndens följder fostra människan till verklig andlig frihet, till frihet från synden, från det nesliga trældomsoket, till frihet i Gud? Eller vilken frihet har väl människan, då hon *kan* välja det onda, välja att tjäna synden och bliva dess slav men icke av egen kraft *kan* välja att tjäna Gud? Är det icke Gud, som icke minst genom de lidanden, som vi ådraga oss genom ett liv i synden, böjer vår vilja, så att vi begynna att hungra och törsta efter rättfärdighet? Och varför skulle han upphöra med denna uppfostringsmetod i kommande tidsåldrar och så lämna största delen av dem, som han skapat till sin avbild, att gå ohjälpligt förlorade? Säger icke Kristus, att han går efter det borttapade fåret, *till dess* han finner det (Luk. 15: 4), och är icke denna hans gärning en reflex av Guds faderskärlek? Ty kärleken är det medel, som förmår att uppmjuka ett trotsigt sinne, även om tiden måste bli va lång och lidandena svåra.

Men låtom oss tänka på dem, som här hört om Kristus men ändå dock, så vitt vi kunnat se, icke hava mottagit honom såsom sin själs brudgum. Männe vi alltid med full visshet kunna avgöra, huru beskaffad deras innersta hjärteställning är till Gud? Är det så säkert, att

de valt döden i stället för livet? Kanske vi hålla så före, eftersom de icke följa oss efter. Kanske den form, vari vi frambära livets ord för dem, icke tilltalar dem. Det kan finnas en mängd faktorer, som göra, att de sluta sig inom sig själva. Vem kan väl uttrännsaka ett männi-skohjärta! Men det är icke därför sagt, att de *valt* Barabbas för Kristus. De hava måhända å ena sidan icke fått en rätt syn på Kristus, men de hava å andra sidan icke heller genom ett överlagt viljebeslut förkastat honom. Det är för dem en »öppen» fråga, såsom man plägar säga. Och i ett sådant tillstånd befinner sig utan tvivel största delen av människorna inom de s. k. kristna länderna.

Men antag, att de till och med trott på Herren och sedan avfallit, månne de kunna återkomma till honom här i tiden? Ja, svara både Guds ord och erfarenheten. Många, som brutit sin första tro och förlorat sin första kärlek, hava kommit åter, ty Herren har gåvor även för de avfallna (Jer. 3:12). Men om döden rycker dem härifrån, är då allt hopp ute? Har icke Gud alltfört samma barmhärtighet med de avfälliga, eller har han ett annat sinnelag i kommande tidsåldrar? Eller kan icke den avfällige där lika väl som här beröras av Guds barmhärtighet, synnerligen om han där mer påtagligt än här får erfa syndens och otrons följder? Tydligt och klart säger dock Herren: *»All synd och hädelse skall förlätas människorna, men hädelsen mot Anden skall icke förlätas människorna. Och vilken som säger något mot Människosonen, honom skall det varda förlåtet, men vilken som säger något mot den helige Ande, honom skall det icke varda förlåtet, varken i denna världen (tidsåldern) eller i den tillkommande (Matt. 12:31,32).»* Märk: *All synd och hädelse mot Människosonen skall (icke blott kan) förlätas antingen i denna eller den tillkommande tidsåldern* — ty det giver sammanhanget till känna. Däremot finnes det en synd, synden mot anden, som icke kan förlätas varken i den närvarande eller i den tillkommande tidsåldern, utan tvivel emedan denna synd så förstocket hjärtat och sinnet, att det behöves mycken tuktan, innan det böjes. Men av skriften framgår klart, såsom vi längre fram skola visa, att det linnas många tidsåldrar. Och skall det ske, vad Paulus säger, att Gud har *föresatt sig*, med avseende på den hushållningen i tidernas *fullbordan*, att *i Kristus sammanfatta allt*, både det, som är i himmelen och det som är på jorden (Ef. 1: 9, 10), så skola vi ock få se, att Herren till sist,

om än först i »tidernas fullbordan», vunnit seger över de mest hårdnackade. Ty Gud har inneslutit *alla* under otro, på det att han skulle förbarma sig över *alla* (Rom. 11: 32). Och detta sitt kärleksuppsåt genomför han medelst *domar*, som äro *outgrundliga*, och på *vägar*, som äro *outrannsackliga* (v. 33).

Men låtom oss nu närmare skärskåda Guds vilja och människans fria vilja i förhållande till varandra.

»Gud vill, att *alla människor skola bliva frälsta och komma till sanningens kunskap* (1 Tim. 2: 4).» Dessa ord av sanningens ande innehålla ett ljuvligt glädjebudskap för Adams fallna släkte, ett visst löfte och en säker borgen för dess frälsning från synd och död. Gud vet, vad han vill, och han vill endast det, som är möjligt, och som kan och skall ske. Hans frälsarevilja är icke ett uttryck för en vanmäktig önskan, framkallad av ett medlidsamt deltagande för de åt syndens jämmer, nöd och död hemfallna människobarnen, utan den är en oövervinnelig gudomskraft, som har sina aldrig utsinande källor i hans allmakt, på grund varav han förmår göra allt, vad han vill, samt underlägga sig allt; i hans kärlek, som är stark såsom döden, och vars nitälskan är hård såsom dödsriket och är en elds glöd; i hans vishet, som är ett omätligt djup av rikedom, och i hans förstånd, för vilket icke gives någon gräns. Denna Guds vilja verkar dock icke enligt den råa styrkans lagar på ett despotiskt sätt, så att människan frivilligt eller ofrivilligt måste antingen böja sig för densamma eller ock krossas. Vore det meningen, att Gud skulle tillkämpa sig seger över sina motståndare genom att krossa dem, så behövdes därtill icke lång tid; då skulle processen i sanning bliva kort. Men den seger, som vinnes på det sättet, är endast skenbar, icke verklig, ty den, som ofrivilligt tvingas till underkastelse, är i själva verket obesegrad. Här gäller nämligen striden icke den yttre fysiska kraften, utan den försiggår på och tillhör det rent andliga området och har till mål *den mänskliga viljans förändring och omskapning*, så att hon fritt och otvunget överensstämmer med Guds. När så skett, då först är segern verklig, och endast en så beskaffad seger kan man tala om, då det är fråga om Guds krigföring. En seger av motsatt art, grundad på den råa styrkan och den fysiska övermakten, där den övermannades vilja är obruten, kan man tala om och därpå anföra otaliga exempel bland syndiga människor

men aldrig i fråga om Gud — aldrig. Vål förekomma tilldragelser i den andliga striden mellan Gud och syndaren, vilka för vår skumma blick hava ett sådant utseende, men alla sådana domshandlingar å Guds sida äro endast mera allvarliga moment i den strid, som måste föregå, och som skall leda till och förbereda den slutliga fullständiga segern. Det är på detta område, som Gud företrädesvis bereder sig tillfälle att lägga i dagen hela rikedomerna av sin vishet, kärlek och makt, ja, visa sig såsom den ende över allt syndigt, lågt och barbariskt oändligt högt upphöjde Guden, vars lov evigheterna igenom skall ljuda såsom ett dån av många vatten. Det är tydligt, att denna jubelsång måste, för att vara Gud värdig, komma ifrån läppar och hjärtan, som genom den giva luft åt ett djupt känt, fritt och otvunget behov, vari alla själens förmögenheter, förstånd, vilja och känsla, äro liksom strängarna på den stämde harpan förenade i den mest sköna och fullkomliga harmoni. Den måste också på ett liknande sätt utgå från allt, som har ande. Icke det svagaste eller mest avlägsna missljud av skärande klagotoner eller demoniska förbannelser får eller kan tänkas få störande inverka på denna segersång, som en gång vid tidernas slut skall svälla ut utan gräns av tid och rum.

Liksom Gud i begynnelsen genom sitt allsmäktiga »varde» skapade världar utan tal, så skulle han ock på ett liknande sätt hava kunnat framkalla en lovsjungande kör, talrik såsom sanden på havets strand. Men hans kärlek och vishet har i rådslutet av evighet behagat härvid gå till väga på ett annat sätt. Hans hjärta önskade känna fadersglädjen, och hans öga ville skåda en barnafrojd av renaste slag. Han skall ock se detta en gång och mättas av den synen. För att vinna detta mål har han gjort de största uppoffringar och vidtagit utomordentliga åtgärder samt fastställt tider, som äro tillräckliga därför. Han har utkorat sin enfödde son, Jesus Kristus, till frälsningsfurste och sänt honom i världen för att *tillintetgöra* djävulens gärningar och åter försona allt med sig själv. Världens frälsning var och är utan Kristi gärning otänkbar, men genom honom har den blivit möjlig och skall, när hans verk är fullbordat, varda en salig verklighet. Den säkra grunden därför har han själv lagt genom sin lära, sin försoningsdöd och sin segerrika uppståndelse. Detta allt var och måste uteslutande vara hans eget verk. Därför har han ock utfört detsamma utan hänsyn

till det motstånd och den ovilja, han därvid fick röna från deras sida, som detta verk närmast gällde, nämligen de fallna människorna, och av samma orsak kunde han likaledes fullborda det på en jämförelsevis kort tid. När det däremot blir fråga om frälsningsverkets genomförande till full seger hos syndaren, vilket endast på den fullt *frivilliga* underkastelsens väg å människans sida kan komma till stånd, allldenstund det här om någonsin gäller ett fritt och otvunget val, så blir striden i de flesta fall både lång och av det allvarligaste slag. Gud förfogar dock över såväl tid som medel för uppnåendet av detta mål. Och den är visserligen lycklig, som tidigt lyssnar till, då den sökande kärleken klappar på hjärtats dörr, och böjer sig i barnslig lydnad för Guds vilja i stället för att genom olydnad och trots bringa sig själv därhän, att han nödgas känna hela tyngden av syndens vederstygglighet och förbannelse.

Vi hava sagt, att striden mellan Guds frälsarevilja och den syndiga människans vilja, vilken efter fallet *icke är* eller rätteligen kan kallas *fri*, allldenstund den är bunden i och av synden och alltså behöver göras fri, kan bliva lång och svår. Därtill bidraga många omständigheter. I stort sett är människans liv på jorden från vaggan till graven periferiskt, d. v. s. ytligt och mer eller mindre själviskt. Hon tjasas och hennes uppmärksamhet fångas av tingens yttersida, av skenet, av ögonblickets njutningar, av jordelivets rörliga mångfald. Hennes öga bländas av livets bedårande hägringar, hennes öra fylles av tusende vilseledande röster. Hon är i allmänhet i det närmaste *medvetlös* om det närvarande och tillkommande livets allvar. Hon är ett ögonblickets barn, som älskar att berusa sig av de syndiga njutningarnas bägare, och, så länge berusningen kan vidmakthållas, *vill* hon så hava det. Men lika säkert som en människa så för en längre eller kortare tid kan få och kanske måste fladdra omkring i livets periferiska sfär, lika visst är det, att hon en gång skall och måste komma till en gräns, som hon ej kan överstiga, till livets centrum, från ytan till djupet, från skalet till kärnan, ty allt, som är underkastat en utveckling, måste nå en viss fulländning och mognad. »Vad en människa sår, det skall hon ock skörda (Gal. 6: 7).» »Vi måste alla varda uppenbarade för Kristi domstol, på det att var och en skall få igen sitt livs gärningar, allt eftersom han har handlat, evad det är gott eller ont (2 Kor. 5: 10).»

Det gives både i naturens och andens värld av Gud fastställda lagar, i enlighet med vilka den fysiska och andliga utvecklingen förgår. Ingenting sker av en slump, intet vare sig ont eller gott, som en människa gör, förflyktigas, utan allt har sina bestämda frukter och verkningar med sig. Allt, vare sig gott eller ont, som en människa tänker, talar eller utför i handling, måste lämna efter sig igenkännliga spår i den andliga världen och i synnerhet i hennes eget väsende och personliga tillstånd. I enlighet härmed äro vi alla, den ene med den andre, under varje ögonblick av vår tillvaro här, medvetet eller omedvetet, frivilligt eller ofrivilligt sysselsatta med att fullskrika det ena bladet efter det andra av vår egen levnadshistoria. Här är litteratörernas antal i sanning stort, och här bildas världens största bibliotek med lika många handskrifter som antalet medlemmar av Adams släkte. Den skriften kan ej av människohand utplånas eller förändras. Den boksamlingen förvaras ej för den fasaväckande kuriositets skull, som utmärker innehållet i de flesta av dess väldiga folianter, utan för ett *efterstudium*, vilket i sanning är ägnat att göra dårarna till visa män och föra de oförnuftiga till de rättfärdigas förstånd. Blotta tanken på allt detta borde kunna framkalla en allvarlig stämning även hos den mest utåtvände och leda hans uppmärksamhet från livets periferi till dess verkliga innebörd. Och vad det lästa eller hörda ordet icke kan verka, det skall den levande erfarenheten av saken själv åstadkomma, då den i sin bestämda tid inträder.

Det kommer nämligen förr eller senare för varje människa en stund, då jordelivets sinnliga glädjekällor sina ut och den jordiska lyckans hägringar dunsta bort, och då hon måste en gång bliva ensam med sig själv och med Gud. Då vidtager i ljuset av den sol, vars strålar skingra okunnighetens och villfarelsens töcken under det förflutna, ett djupgående självstudium. Det onda, som förut varit mer eller mindre dolt, blottar här sin rot, synden, förut känd endast i enstaka framträdande yttringar, avslöjas nu i sina finaste nyanser i hjärtat, självskhetens innersta strävanden och tendenser träda här i dagen, emedan skenet icke längre förvillar. Människans åskådande av sin egen sanna levnadsbild samt hågkomsten av den nåd och frälsning, hon försmått, måste framkalla en svår inre kamp, en brytning med synden, som nu avslöjar hela sitt avskyvärda väsende och sin natur.

Guds syftemål med denna öfver all beskrifning allvarliga domshandling, som skall verkställas så väl med varje enskild obotfärdig människa som ock med folkvärlden i dess helhet, är ju icke att fördärva utan att på domens väg frälsa. Det är en fördömsedom i den meningen, att syndaren *dömes skyldig*, såsom det ord, som är översatt med fördöma, egentligen betyder. Då nu härtill kommer, att syndaren ännu är inom gränserna av den store världsförsonarens verksamhetssfär, om vilken skriften betygar, att han är densamme i går och i dag och under tidsåldrarna, och om vilkens kärlek psalmdiktaren så sant och skönt sjunger:

*Du bar ditt kors; din härlighet,
som alla himlar prisa.
Din makt, som icke gränser vet,
du lade av att visa.
Det intet finns,
som icke vinns
av kärleken, som lider.*

så måste en brytning inträda även i människans vilja, icke så, att den krossas och tillintetgöres, utan så, att den böjes och kommer i samklang med den gudomliga. Helt visst månede det nu också hava blivit för människan en känd sanning, vad Augustinus säger: »Du har skapat oss till dig, o Gud, och vårt hjärta är oroligt, till dess det finner ro i dig.»

Enär människovärldens omvändelse och frälsning icke kan tänkas vara ett gudomligt *önskningsmål* allena utan ett gudomligt *rådslut*, som kommer att förverkligas, så tro vi ock, att den nu tecknade samverkan av den tillkommande världens krafter skall leda till detta med alla Guds domar avsedda slutmål, att det nu djupt olyckliga människobarnet av fri vilja faller i den evige faderns kärleksarmar och får höra avlösningens ord: Jag, jag är den, som utplånar dina överträdelser för min skull, och dina synder vill jag icke ihågkomma.

Att den slutliga lösning på livets invecklade gåta, som här blivit antydd, äger en säker grund i Guds eget väsende och är tillräckligt klart framställd uti hans till evig tid förblivande ord, därpå må nu

endast några bibelspråk av de många anföras: »Fördenskull uppenbarades Guds son, att han skulle *nedslå djävulens gärningar* (1 Joh. 3: 8).» »Jag har svurit vid mig själv, från min mun har utgått ett sanningord, som icke skall ryggas: För mig skola *alla* knän böja sig, och mig skola *alla* tungor giva sin ed (Es. 45: 23).» »Han måste regera, *till dess* han har lagt *alla* sina fiender under sina fötter. Men sedan allt har blivit honom underlagt, då skall även sonen själv varda underlagd den, som har lagt allt under honom, på det att Gud skall vara allt i *alla* (1 Kor. 15: 25, 28).»

I full överensstämmelse med här ovan anförda och många andra framtidsutsagor om Guds rikes slutliga seger skola alla djävulens gärningar och synden i alla dess olika skepnader och följder omintetgöras på ett sätt, att de ej vidare stå att finna, genom den andliga domseldens samt nådens och förlåtelsens segrande krafter och sålunda en gång, då intet förbannat skall vara mer, få räknas med till det första, som har gått till ända.

Tredje kapitlet.

Betydelsen av orden »Scheol» och »Hades»

Våra bibelöversättningar, synnerligen de äldre, hava väsentligen bidragit till att bibringa det allmänna folkmedvetandet en uppfattning av tillståndet efter döden, som mången gång står i snörrät strid mot de bibliska uttryckens verkliga betydelse. Man har översatt bibeln med hänsyn till dogmatiken i stället för att justera dogmatiken efter de bibliska uttryckens språkliga betydelse. Så har man översatt trenne ord, som hava helt och hållet olika betydelse, nämligen scheol eller Hades, Gehenna och Tartarus med det svenska ordet »helvete», vilket enligt dogmatiken betecknar de fördömda människornas vistelseort, där de lida *ändlösa* kval och straff. Visserligen hava senare tiders bibelöversättare, påverkade av en språkvetenskaplig opinion, i flera hänseenden beträtt en annan väg, men det svenska ordet »helvete» har dock i det allmänna medvetandet fått en sådan betydelse, att det är fara värt, att det icke kan ske någon rättelse härutinnan med mindre, än att detta ord helt och hållet utgår ur våra bibelöversättningar och ersättes av de ursprungliga orden scheol eller Hades, Gehenna och Tartarus med några hänvisningar till dessa ords egentliga betydelse. Det är av en ofantlig vikt, att orden återfå sin egentliga betydelse, om någon reda skall åstadkommas i den nu rådande förvirringen.

Vi taga nu först under skärskådande det hebreiska ordet »scheol», som Septuaginta överallt översätter med det grekiska ordet »hades». Scheol förekommer 65 gånger i det gamla testamentet. Dess grundbetydelse är »det djupt intryckta», »det inböjda», därav »djup», »schakt», »klyfta», »underjorden», »de dödas vistelseort», dit alla döda församlas. Job säger: *»Ja, jag ser att du vill föra mig hän till döden och till den boning, dit allt levande församlas (30: 23).»* Till scheol gick patriarken Jakob, såsom han säger: *»Jag skall med sorg fara ned i dödsriket (scheol) till min son (1 Mos. 37: 35).»* Till samma rum for ock Kora och hela hans parti (se 4 Mos. 16:33), varav man förstår, att scheol icke betecknar något »helvete», någon ort för ändlösa kval, ty

eljest skulle även patriarken Jakob hava måst lida dessa ändlösa kval. Nej, man kan tryggt säga, att gamla testamentet är fjärran från tanken på ändlösa lidanden efter döden. I allmänhet är de gamles uppfattning av tillståndet efter döden mycket dunkel, och all tanke på ett ändlöst helvete i den lutherska dogmatikens mening är för dem helt främmande. Tvärt om, även på människor, som i ett gudsfientligt sinne nedstigit i *scheol* eller *hades*, tänker Herren i förbarmande. Så t. ex. omtalas i Os. Kap. 13 Efraims försyndande och Herrens dom över honom och hans efterkommande. Herren lurade, heter det, på dem (v. 7) och sönderrev lik en björninna deras hjärtans hölje (bröstkorgen) och slukade dem, lik en lejoninna (v. 8). Till sist förklarar han, att *Efraims missgärning är samlad såsom i en pung, och att hans synd är i förvar* (v. 12). Allt detta skulle väl tyda på ett »helvete». Men så säger Herren i v. 14: »Skulle jag förlossa sådana ur dödsrikets våld, friköpa dem från döden? — Var har du dina hemsökelse, du död? Var har du din pest, du dödsrike? Ånger må vara fördold för mina ögon.» Såsom ville Herren säga: Menen I, att jag skall befatta mig med sådana och förlossa dem? Det något beslöjade svaret gives: Var har du dina hemsökelse, du död? Var har du din pest, du dödsrike? Vilket för övrigt får sin tydliga förklaring av aposteln Paulus i 1 Kor. 15: 55. Någon ånger i detta Guds beslut att förlossa dem förefinnes ej. Alltså talas icke här om något ändlöst helvete utan om *ett tillstånd, varur Herren bereder frälsning och förlossning*.

Innan vi lämna ordet »*scheol*», vilja vi påpeka, att detta ord användes såsom en beteckning för det djupaste kroppsliga och andliga lidande här i tiden. Såsom exempel därpå må anföras Jona 2: 3: »Hansade: Jag åkallade Herren i min nöd, och han svarade mig; från dödsrikets buk, ropade jag, och du hörde min röst.» Och åter: »Herre, du förde min själ upp ur dödsriket (Ps. 30: 4).»

Det motsvarande ordet på grekiska är »*hades*» (ᾍδης), som egentligen är ett nomen proprium eller namnet på underjordens gud. Vidare användes ordet för att beteckna själva underjorden, de dödas boning. Det förekommer 11 gånger i nya testamentet. Kristus anknöt genom användandet av detta ord sin undervisning till den uppfattning, som redan förut var gängse bland judarna.

Hades må icke förblandas med Gehenna, som begagnas i nya

testamentet för att beteckna de dömdas tillstånd *efter* den allmänna världsdomen, varom vi längre fram skola tala. Hades är uteslutande de dödas vistelseort *före* domen och är alltså ett *mellantillstånd*, som en gång skall upphävas, sedan det uppfyllt sin bestämmelse (se Upp. 20: 14). Man finner härav det orätta i att översätta hades med helvete i detta ords vanliga dogmatiska mening. Därigenom har man drivits att lära den orimligheten, att Kristus skulle halva nedstigit till »helvetet», då skriften däremot lär att Människosonen skulle vara tre dagar och tre nätter i *jordens hjärta* (Matt. 12: 40), och att han nedfarit till *jordens nedre rum* (Ef. 4: 9), där han enligt 1 Petr. 3: 19, 20 *predikade för andarna i fångelset, som fordom icke trodde*, när Guds långmodighet bidade i Noas dagar, varav framgår, att de icke voro i helvetet. Ty Petrus säger i k. 4: 6, att evangelium har *blivit predikat för de döda*, att de väl måtte i likhet med människor dömas till köttet *men i likhet med Gud leva till anden*. Därför kallas de avlidnas andar, som en gång skola böja sina knän i Jesu namn, de underjordiska (καταχθόνιοι, se Fil. 2: 10).

Men enligt den nytestamentliga läran finnas i hades tvenne avdelningar, nämligen *paradiset* (Luk. 23: 43) eller *Abrahams sköte* (Luk. 16: 22) för de fromma och *fångelset* [ψυλλοαί, 1 Petr. 3: 19] för de orättfärdiga. Detta framgår tydligt därav, att Kristus vid sin död på korset nedsteg till hades, varifrån han ock såsom den *förstfödde från de döda* (Kol. 1: 18) uppstod, vadan Petrus i sin predikan på pingstdagen tillämpar på Kristus Ps. 16: 8—11 och säger: »Du (Gud) skall icke lämna min själ i *hades* (εις ᾅδην).» Till hades kommo även den rike mannen och Lasarus, ty det heter om den förre: »I *dödsriket* (i Hades, ἐν τᾷ ᾅδη) upplyfte han sina ögon och fick se Abraham långt ifrån och Lasarus i hans sköte (Luk. 16:23).» När det nu om Kristus å ena sidan heter, att han vid sin död nedsteg till Hades, och det å andra sidan säges, att han samma dag, han uppgav sin ande på korset, gick till *paradiset* (Luk. 23: 43), så är den slutledningen klar, att de lyckligas vistelseort i hades kallas *paradiset* eller, såsom vi ovan visat beträffande Lasarus, *Abrahams sköte*. Men då Kristus vidare säges hava predikat för andarna i *fångelset*, så måste detta vara en *paradiset* eller *Abrahams sköte* motsatt avdelning inom dödsriket eller Hades. I parentes vilja vi anmärka, att, då vi tala *lokalt* om dessa andliga förhållanden, vi

göra det, emedan Kristus själv med anslutning till judarnas åskådningssätt så gjort. Snarare torde uttrycken »paradis», »Abrahams sköte», »fängelse» angiva ett *tillstånd* än beteckna bestämda rum.

Inom Hades område äro således *före* uppståndelsen *alla döda*, vadan både himmel, taget i ordets högsta bemärkelse, och Gehenna äro till dess folktomma. Paulus säger därför: »När Kristus, vårt liv, varder uppenbarad, *då* skolen ock I uppenbaras med honom i härlighet (Kol. 3: 4).» Och i Ef. 2. 6, heter det, att Gud har uppväckt oss med Kristus, på det att han i de *kommande tidsåldrarna* skulle visa sin nåds översvinneliga rikedom. Och om hela raden av de troende under gamla testamentets tid heter det: »Ehuru alla dessa genom tron hava fått vittnesbörd, *hava de dock icke utfått löftet*, emedan Gud för oss hade sörjt för något bättre, *på det att de icke utan oss skulle varda fullkommade* (Ebr. 11:39, 40).» Och med hänsyn till de ogudaktiga heter det, att Herren icke fördröjer sitt löfte — — — utan han är långmodig och *vill icke, att några skola förgås, utan att alla skola vända sig till bättring* (2 Petr. 3: 9). Man kan härav förstå, vilket våldsamt stympande av den evangeliska sanningen och vilken olycklig förvirring det haft med sig, att man lärt och ännu lär, att i och med den lekamliga döden alla människors tillstånd för de kommande tidsåldrarna oåterkalleligen avgöres. Därigenom omintetgöres den övermåttan stora betydelsen av Kristi nedstigande till hades och hans predikan av evangelium (χρῆσσω), ett ord, som, då det såsom här står utan objekt, *alltid* i nya testamentet betecknar evangelii predikan till frälsning) för dem, som ej trodde i Noas dagar, ja, kort och gott *för de döda, på det att de i likhet med Gud skulle leva till anden*. Om nu dessa människor hade varit i ett helvete, varifrån ingen frälsning gives, så hade det icke tjänat till något att för dem förkunna evangelium om frälsning. Paulus säger I Ef. 4: 9, 10: »Men detta: 'han har uppfarit', vad är det annat, än att han ock först har nedfarit till jordens nedre rum. Den, som nedfor, är ock den, som uppför över alla himlar, *på det att han skulle uppfylla allt*.» Vilken betydelse skall man väl, så fråga vi, tillmäta Kristi nedfarande till jordens nedre rum och hans uppfarande därifrån *för att uppfylla allt*, nämligen såsom herre och frälsare, om jordens nedre rum varit befolkade med andar, som redan voro dömda till ändlösa marter och kval? Icke for väl den barmhärtige frälsaren, som är kommen

att uppsöka och frälsa *det förtappade*, dit ned för att *föröka* de olyckligas kval och lidanden? Bort det! Sådan är ej kristendomens frälsare, ej heller den Gud, som han i allt sitt görande avspeglar.

* * *

I sammanhang härmed vilja vi ägna en särskild uppmärksamhet åt liknelsen om den rike mannen och Lasarus (Luk. 16: 19—31). Denna liknelse har använts och användes ännu i dag såsom ett av de starkaste bevisen för ändlösa, aldrig upphörande straff.

För en rätt uppfattning av densamma är det av nöden att beakta anledningen till, att Herren framställde den. Herren hade uttalat (v. 13) den allvarliga sanningen, att man ej på samma gång kan tjäna Gud och Mammon. Därav kände sig fariséerna träffade, emedan de sökte praktisera denna dubbeltjänst. De voro under sin yttre fromhet *giriga*. Men i stället för att låta detta sanningens ord på ett hälsosamt sätt förkrossa och förödmjuka sig, slog de bort den allvarliga varningen och gjorde spe av Herren Jesus (v. 14). Dessa ytlighetens människor ansåg, att, vad Herren sagt, icke angick dem, vilka genom sin härkomst från Abraham trodde sig vara självskrivna att komma i Abrahams sköte. Att de voro rika, om än deras rikedom tillkommit på orättfärdigt sätt genom att uppåta änkornas hus (Matt. 23: 14), det var enligt deras mening ett bevis på Guds synnerliga ynnest.

Nu låter Herren i den förevarande liknelsen den rike mannen vara en jude, vilket tydligt framgår därav, att han kallar Abraham för fader, och att Abraham kallar honom sin son. Men det oaktat befinnes den rike juden efter döden vara icke i paradiset utan i Hades andra avdelning, fängelset, samlingsplatsen för de ogudaktiga. Herren ville således giva dem den allvarliga lärdomen, att deras köttsliga härkomst från Abraham alls icke gav dem något privilegium på lycka och salighet i en annan värld med förbigående av sinnesändring och en levande tro på Kristus. Ty vägen är blott en, vare sig för jude eller grek. För båda gäller den sanningen: *Ingen* kommer till fadern utan genom sonen (Joh. 14: 6). Denna liknelse var således ett dråpslag för hela den fariseiska läran om judarnas särskilda privilegier och en varning till dem att ej förakta honom, som är vägen, sanningen och livet. Detta är således själva huvudsyftet med denna liknelse.

Gå vi nu att betrakta liknelsens särskilda delar, så må vi först och främst besinna, att här är fråga om, vad som tilldrager sig i Hades, i *mellantillståndet*, och att det således icke är fråga om något en gång för alla avslutat tillstånd. Detta förstå vi därav, att det ju var här, Herren predikade evangelium för dem, som icke trodde i Noas dagar (1 Petr. 3: 19, 20), vadan ju deras tillstånd icke var för alltid avslutat. Och aposteln Petrus säger ju i 1 br. 4: 6: »Ty därför har *evangelium blivit predikat även för de döda*, att de väl måtte i likhet med människor dömas till köttet *men i likhet med Gud leva till anden*.» Alltså: den rike mannen befinner sig inom ett område, där det finnes *möjlighet* till frälsning, naturligtvis under förutsättning att han av den smärtsamma erfarenhet, som han nu får göra, då hans förflutna liv »blottat sin fördolda innersta rot», och då icke längre den jordiska rikedom och njutningarna bedåra honom, låter föra sig till sinnesändring. Men för att komma därefter måste han få klart för sig, att allt sträckande efter människohjälp båtade till intet. Därför nekas honom ock varje sådan hjälp. Han måste lära sig inse, att mellan den omvändes tillstånd och den i synder dödes tillstånd är ett *öoverstigligt befast svalg*, vilket icke kan överstigas av någon, eller, med andra ord, någon förening dem emellan är absolut omöjlig. Förblivandet i ett oomvänt tillstånd är ett befast svalg och förbliver ett sådant, *så länge detta tillstånd fortfar*. Men, vad som är omöjligt för människor, det är möjligt för Gud, såsom Kristus vid ett annat tillfälle sade, då han samtalade med en annan rik man. Även vid detta tillfälle talar Herren om ett »befäst svalg», sägande: »Det är lättare, att en kamel går genom ett nålsöga, än att en rik kommer in i Guds rike.» Det är med andra ord *absolut omöjligt*. Men då lärjungarna frågade: »Vem kan då varda frälst?» svarade Jesus: »*För människor är det omöjligt men icke för Gud, ty för Gud är allt möjligt* (Mark. 10: 27).»

Så ock i vår liknelse. Den rike, nu olycklige juden måste lära sig inse, att hans börd och yttre ställning båtade till intet, och att över det svalg, som nu skiljer honom från trons fader Abraham, har Gud slagit en brygga i och genom ende sonens sändande, vilken han hittills föraktat och gjort spe av. Så länge människan gör spe av Herrens ord och föraktar honom, som Gud sänt världen till en frälsare, så står svalget kvar, och ingenting kan förändra det sakförhållandet. Men

låter hon förödmjuka sig genom de domar, Gud sänder, och genom de erfarenheter av syndens bittra följder, som hon får göra, så är Kristus hennes frälsare även i de dödas rike.

Hava vi nu någon giltig anledning att tro, att de erfarenheter, den rike mannen fick göra i andevärlden, hade någon hälsosam inverkan på honom? Ja väl. Man kan icke förneka, att den hårde och kärlekslöse mannens hjärta synes börjat vekna. Han, som i livet icke frågade efter Lasarus och ej heller ville hava något att skaffa med honom, han förödmjukar sig nu ända därhän, att han begär att få av hans hand mottaga lindring i plågorna⁶ Och han, den förr själviske och kärlekslöse mannen, har nu hjärta för sina bröder och önskar, att de måtte bättre än han inrätta sitt jordeliv, så att de måtte slippa undan de kval och den nöd, som med nödvändighet följa på ett liv i synden, även om dessa kval icke äro ändlösa. Man måste säga, att intet i den rike mannens sinnelag i dödsriket tyder på den djävulska förhärdelse, som väl måste vara utmärkande för dem, som äro dömda till *ändlösa* straff. Och säkerligen skulle icke Abraham hava tilltalat honom med de av faderskärlek förestavade orden: min son, om han i honom hade sett en varelse, som så fastsatt sig i det onda, att icke ens Guds kärleksmakt förmått bryta de demoniska banden.

⁶ Det grekiska ordet βόσῳς betyder: probersten, prövning, om något är äkta, i synnerhet genom tortyr eller marter.

Fjärde kapitlet.

Betydelsen av »Gehenna».

Det hebreiska ordet »Gehinnom» är namnet på en dal utanför Jerusalem. Hinnoms dal omnämnes 13 gånger i gamla testamentet. Denna dal vanhelgades under Ahas och Manasse genom människooffer åt Molok (2 Kon. 23: 10; 2 Krön. 28: 3; 33: 6) och blev därför en avskydd plats, över vilken Herren ock uttalade sin avsky och vrede (se Jer. 7: 31, 32; 19; 32: 35). När de skriftlärde började att omfatta läran om de dödas uppståndelse och förkunna den, behövde de få ett uttryck för de ogudaktigas tillstånd, sedan dessa lämnat dödsriket, och anknöt därvid läran om helvetet vid Hinnomsdalens avskydda ort. Något namn för »helvete» fanns då ej i det grekiska språket, vadan man av Gehinnom bildade ordet »Gehenna» (γέεννα). Men man fattade icke detta namn i bildlig mening utan ansåg, att de brinnande djupen under Hinnomsdalen vid den yttersta domen skulle bliva en straffort för avfallingar och fiender till den judiska teokratien. Att denna straffort måste vara belägen i närheten av Jerusalem, ansåg rabbinerna tydligt framgå av Es. 66: 24: *»Och man skall gå ut och se med lust, huru de människor, som avföll från mig, nu ligga där döda; ty deras mask skall icke dö och deras eld skall icke utsläckas, och de skola vara till vämjelse för allt kött.»*

Vid Jesu tid hade man dock redan frigjort sig från tanken på Gehennas lokala samband med Hinnomsdalen men bibehöll dock namnet och de bestämningar, som enligt nyss anförda Es. 66: 24 stod i samband med denna straffort, ehuru man ansåg, att elden vore en i Guds vrede upptänd eld, som ingen kunde släcka. Denna föreställning fann Jesus rådande hos sina samtida, vadan han utan att i det yttre omgestalta den begagnade densamma för att därigenom åskådliggöra, vad de människor, som efter uppståndelsen och domen äro kvar i sina synder, hava att genomgå, för att de en gång skola böja sina knän i Jesu namn och erkänna Kristus såsom Herre (Fil. 2: 10, 11). Ty Kristus måste regera, till dess han har lagt alla sina fiender under sina fötter (1 Kor. 15: 25).

Ordet Gehenna förekommer 11 gånger i nya testamentet, nämligen 10 gånger i evangelierna i samma tal och framställning samt en gång hos aposteln Jakob. På alla dessa ställen återgiva de svenska bibelöversättarna ordet med »helvete». Men då Gehenna och dogmatikens »helvete» alls icke motsvara varandra, så hade de besparat sig ett stort ansvar, om de hade låtit ordet »Gehenna» kvarstå ööversatt. Ty det är alltid vanskligt att And översättningen av ett ord inlägga en *tolkning* av detsamma, vilken oftast blir ingenting annat än en »förtolkning». I alla aposteln Pauli 13 brev samt i nya testamentet för övrigt förekommer ordet icke en enda gång.

Vi skola nu genomgå i vårt nya testamente de elva ställen, där ordet Gehenna förekommer, för att tillse, huruvida läran om ett helvete med *ändlösa* straff där har något stöd.

Det första stället, där Gehenna förekommer, är Matt. 5: 22: »*Var och en som förtörnas på sin broder, han skall vara skyldig under domen* (χρῖσις, en underdomstol, varest de, som begått dråp, skulle dömas enligt vad som var sagt »till de gamla», se v. 21), *och vilken som säger: 'raka' (ett syriskt skymford, som betyder usling) till sin broder, han skall vara skyldig under Stora rådet* (συνέδριον), *och vilken som säger: 'dåre', han skall vara skyldig till eldens helvete»* (Gehenna, γέννα). Detta är den messianska lagstiftningen, som ej blott tager hänsyn till det grova brottet utan till det inre sinnelaget i motsats till den judiska rättfärdighetsuppskattningen.

Nu torde det väl vara klart, att dessa trenne straffgrader måste avse förhållanden antingen i det närvarande livet eller i ett kommande. Ty det låter sig ej tänkas, att Herren skulle med de tvenne första bestraffningarna avsett jordiska straff och förlagt den sista straffgraden till tiden efter döden, så att t. ex., om någon kallade sin broder för »usling», han skulle bestraffas av det jordiska synedrium, men om någon sade till sin broder: »dåre», han genast skulle kastas i eldens helvete, som enligt den vedertagna uppfattningen innebär *helvetiska lidanden utan slut*. Mot en sådan straffskala för i grunden enahanda brott reser sig vår naturliga rättfärdighetskänsla. En sådan straffskala kan därför icke heller vara gudomlig.

Den föreliggande texten tager oss ut ur all ovisshet och visar tydligt, att Herren avser straffgrader i kommande tidsåldrar, ehuru han

begagnar sig av de vanliga benämningarna. Ty Herren uppmanar den skyldige att vara sin vederdeloman benägen till vänskap snart, *medan han ännu är med honom på vägen* (v. 25), d. v. s. medan de båda ännu leva. I annat fall kommer han att antvordas åt domaren, som överantvordar honom åt tjänaren, vilken kastar honom i fängelset, vilket alltså, då detta säges om den, som gjort sig skyldig till vare sig den ena eller den andra av de tre brottsliga handlingarna, måste vara det samma som Gehennastraff efter döden, varvid dock den, som gjort sig skyldig till den tredje förbrytelsen hemfaller åt eldens Gehenna, vilket enligt nya testamentets lära är den högsta straffgraden i ett kommande liv.

Nu frågas först och främst: Vad vet den lutherska eller i allmänhet den protestantiska dogmatiken om olika straffgrader efter döden — i helvetet? Eller är det ens möjligt, att den kan bereda rum för någon straffskala, då den lär, att i och med döden allt är avgjort, och att de då icke frälsta genast begynna lida *ändlösa* straff? Eller huru pass stor respekt visa sagda dogmatik och dess anhängare för Herrens tydliga ord? Han säger ju själv, att för Tyrus och Sidon skall det vara *drägligare* på domedag än för Korasin och Betsaida (Matt. 11: 22); och att den tjänaren, som har vetat sin herres vilja och icke berett sig, ej heller gjort efter hans vilja, han skall straffas med *många slag*, men att den, som icke vetat den men gjort det, som är slag värt, han skall straffas med *få slag*. Och var och en, åt vilken mycket har blivit givet, av honom skall mycket varda utkrävt, och den åt vilken man har anförtrott mycket, av honom skall man fordra *mera* (Luk. 12: 48). Människosonen skall löna var och en *efter hans gärningar* (Matt. 16: 27) o. s. v.

Men vidare frågas, om man av vår text i Matt. 5 kan draga någon slutsats om *ändlösa* lidanden i Gehenna. Vad säger Herren själv? Svar: »Sannerligen säger jag dig: Du skall icke utkomma därifrån, *till dess* (ἕως) du har betalt den yttersta skärven (v. 26).» Har Herren här sagt, att ett utkommande ur fängelset är omöjligt? Nej. Han har endast angivit straffets långvarighet: till dess den yttersta skärven är gäldad. Men här kommer en godtycklig exeges dogmatiken till hjälp och menar, att den yttersta skärven aldrig kan bli betald. Men tror man då, att Herren skulle hava tillåtit sig en lek med ord, som angiva en möjlighet till frälsning ur fängelset, om någon sådan icke funnits? Skulle

han då icke fast hellre enkelt och klart hava sagt: Därifrån skall du *aldrig* utkomma? Men detta har han icke sagt, emedan han icke menade det.

Vi har en parallell till detta ställe i Matt. 18: 21—35. Där inskärpes vikten av att förlåta icke sju utan ända till sjuttio gånger sju genom en liknelse om de tio tusen punden. Även där heter det om den hårde och kärlekslöse tjänaren, att han antvaddades åt bödlarna, *till dess* (ἕως) han betalade honom allt det han var honom skyldig (v. 34). Även här har man begagnat sig av samma exegetiska konstgrepp, som vi ovan påpekade, för att omintetgöra, vad Herren verkligen velat säga. Men här möter oss ett förhållande, som ställer saken i dess rätta ljus. I v. 25 heter det visserligen, att han icke kunde betala sin skuld på *räkenskapsdagen*, men, att han dock sedermera kunde gälda den, framgår därav, att konungen befäller, att han och hans hustru och barn och allt, vad han ägde, skulle säljas och *skulden betalas*. Genom att uppoffra allt, vad som var honom kärast och dyrbarast, *kunde* han således betala sin skuld.

I dessa båda bibelställen läres, att ondska och kärlekslöshet medföra straff, ja, till och med *eldens Gehenna, till dess* man givit ut *den yttersta skärven eller sålt allt, livad man äger*, d. v. s. offrat sin själviskhet, som är grundorsaken till förblivandet i synden. Men är det offret gjort, så att sinnet blivit förödmjukat, då är vägen öppen att genom sonen återkomma till Gud. Då har själva eldens Gehenna, huru förskräckligt det än är, blivit det sista medlet att komma förlorade söner och döttrar att förstå, vad sorg det har med sig att leva ett syndens och själviskhetens liv, skilda från Gud, livets källa, och komma dem att stå upp och gå till sin fader. Ju förr en människa således ger ut den yttersta skärven, dess förr sker hennes förening med Gud. Ju längre hon dröjer, dess längre varar för henne eldens Gehenna. Ja, den av Herren bestämda terminen är denna: *till dess du betalt den yttersta skärven. Men var finnes det då rum för ett ändlöst helvete, som tager sin borgan i dödsminuten?* Ej åtminstone i nu avhandlade texter.

Innan vi nu övergå att behandla övriga gehennatexter, vilja vi i förbigående erinra om den bibliska åskådningen av eldens betydelse, ty detta skall kasta ett klart ljus över en mängd hittills missförstådda ställen. Gå vi då först till gamla testamentet, så finna vi, huru elden

ingått såsom ett viktigt moment såväl i Guds självuppenbarelse som i de anordningar, som avsåg människornas återförande till Gud. Så uppenbarade sig Herren för Mose i en eldslåga mitt i en törnbuske (2 Mos. 3: 2), och på Sinai steg Herren ned i eld (2 Mos. 19: 18), och där visade sig Herrens härlighet för Israels barns ögon såsom en förtärande eld (2 Mos. 24: 17). Men Guds härlighet består däri, att han är ett ljus, och intet mörker är i honom, det vill säga: han är den absoluta heligheten, som därför förtär och bortbränner det onda. Ebreerbrevets författare säger därför: »Vår Gud är en förtärande eld (Ebr. 12:29).»

På samma sätt förhåller det sig med Guds frälsningsanordningar under gamla testamentets tid. I offren utgjorde elden ett viktigt moment. Alla offer, vare sig brännoffer, spisoffer och tackoffer (3 Mos. Kap. 1, 2, 3) eller synd- och skuldoffren (3 Mos. Kap. 4, 5, 6), skulle uppbrännas. De förra voro utan vidare en välbehaglig lukt för Gud; de senare blevo det ock, sedan de orena delarna blivit skilda från de ädla delarna och uppbrända utanför lägret. Ty de ädlare delarna skulle därefter uppbrännas på brännoffersaltaret och sålunda bliva till en välbehaglig lukt för Gud. Och av en sådan betydelse var elden vid offrandet, att det heter: »*Elden på altaret skall hållas hinnande och får icke slockna* (3 Mos. 6: 12)»; och åter: »*Elden skall beständigt hållas hinnande på altaret; den får icke slockna* (v. 13).» Men allt detta är ju en skugga av det, som försiggår inom den andliga världen. Kristus själv har ju kommit för att kasta ut en eld på jorden och ville gärna, att den redan brunne (Luk. 12: 49). Och han säger: »Var och en skall med eld saltas (Mark. 9: 49)» Om honom själv säges det ock i den gammaltestamentliga profetian: »Han skall vara såsom en guldsmeds eld och såsom en valkares såpa. Och han skall sätta sig ned och smälta silvret och rena det; han skall rena Levis söner och luttra dem såsom guld och silver; och sedan skola de frambära åt Herren offergåvor i rättfärdighet (Mal. 3: 2, 3).» Därför säger Johannes döparen om Kristus: »Han skall döpa eder med den helige Ande och *med eld* (Matt. 3: 11).» Helig ande och eld äro de tvenne medel, som Herren använt och skall använda för genomförandet av sitt messianska verk. De ödmjuka och böjlige döper han med helig ande men de hårda och motsträviga med eld, ty hans ord dödar för att åter göra levande. Herren låter människorna

gå genom djupa vatten och heta eldar, icke för att fördärva dem utan för att på den vägen frälsa dem. Elden skall ock pröva, hurudant vars och ens verk är (1 Kor. 3: 13). Varder någons verk nedbränt, så skall han *lida skada, men själv skall han frälsas, dock såsom genom eld* (v. 15). Och Paulus överantvarar blodskändaren i Korint *åt själva satan till köttets fördärvo på det att anden må bliva frälst på Herren Jesu dag* (1 Kor. 5: 5). Likaså överlämnade han Hymeneus och Alexander *åt satan, på det att de skulle lära sig att icke smäda* (1 Tim. 1: 20). Ja, huru outgrundliga äro icke Herrens domar (Rom. 11: 33)! Men om detta ämne bliva vi i tillfälle att ytterligare orda vid behandlingen av de olika, dit hörande bibelspråken.

Den andra avdelningen bibelspråk, som tala om Gehennas (helvetets) straff, äro Matt. 5: 29, 30 och Mark. 9: 43—48, som avhandla samma sak. Orden hos Matteus lyda sålunda: *»Och om ditt högra öga är dig till förförelse, så riv det ut och kasta det ifrån dig; ty det är dig bättre, att en av dina lemmar förloras, än att hela din kropp kastas till helvetet (Gehenna). Och om din högra hand är dig till förförelse, så hugg henne av och kasta henne från dig; ty det är dig bättre, att en av dina lemmar förloras, än att heta din kropp kastas till helvetet (Gehenna).»* Se ock Matt. 18: 8, 9, där likartade uttryck förekomma. Hos Markus tillägges i v. 48 efter ordet »helvete»: *»till den utsläckliga elden»*. Såväl Tischendorf som den reviderade engelska bibelöversättningen hava utelämnat v. 44 och 46. Innehållet i dessa verser förekommer dock i v. 49: *»Där deras mask icke dör och elden icke utsläcket.»*

Allt detta är naturligtvis bildligt talat. Herren vill betona vikten av att beträda självförsakelsens väg redan nu i denna tiden för att undgå Gehennas allvarliga eldstuktan. Utan en sådan självförsakelse även av det käraste och utan en sådan påkostande självupppoffring kan man ej »ingå i livet». Men det är bättre att nu beträda denna väg än att uppskjuta därmed, ty »masken upphör ej att gnaga» och »elden utsläcket icke», förrän målet är vunnet, d. v. s. förrän man blivitt ett offer med välbehaglig lukt för Gud.

Vi veta noggsamt, huru dessa bibelställen utgjort och ännu i dag utgöra de förmenta kardinalbevisen för läran om ändlösa straff. Man kan ju ej heller neka, att det vid första påseendet synes så vara förhållandet, om icke vägledningen till en rätt uppfattning av Herrens

mening med hela detta tal vore given i slutet av samma test, nämligen i Mark. 9: 49, 50. Herren kommer där med ett »ty», som inleder den förklarande satsen. »Ty», säger han, »*var och en skall med eld saltas, och allt offer skall med salt saltas*», detta i överensstämmelse med Guds befallning i 3 Mos. 2: 13. Lärjungarna kallas »jordens salt» (Matt. 5: 13), och deras tal skulle vara »med salt kryddat», för att de därigenom skulle kunna medverka till, att de ogudaktiga även bli välbehagliga offer åt Herren. Men om saltet genom de ogudaktigas eget förvållande förlorar sin kraft för dem eller saltet hos en troende mister sin sälta, varmed skall då detta förhållande botas? Jo, genom en saltning med eld, med just den eld, varom förut i texten talats: *med eldens Gehenna eller med den eld, som icke utsläckes*. Detta är ju det tydliga sammanhanget. Herren vill bespara dem att genomgå denna sista förskräckliga reningsprocess och därför detta antingen — eller. Antingen nu beträda den påkostande självförsakelsens väg och på den vägen bli ett saltat offer *eller* ock saltas med eld för att kunna bli ett Gud välbehagligt offer. Man måste förr eller senare ut med den yttersta skärven.

Vi finna således, att denna text alls icke talar om *aldrig upphörande straff*. Därvid torde dock den invändningen kunna göras, att man ju icke vet, om Herren medelst denna saltning med eld skall vinna sitt mål. Visserligen icke med bestämdhet med anledning av denna text. Ty människornas frälsning måste ske på *frihetens* och *frivillighetens* väg. Men då vi hava en hel massa bibelspråk, som — såsom vi framdeles skola visa — säga oss, att *i tidernas fullbordan allt skall sammanfattas i Kristus* (Ef. 1: 10), och att en tid skall komma, då *Gud skall bliva allt i alla* (1 Kor. 15: 28), så kunna vi därav sluta till, att saltningen med eld skall till sist hava den verkan, att förlorade söner och döttrar med frihetens självbestämmelserätt skola stå upp och gå till sin fader.

Till sist vilja vi erinra om, att det grekiska ord (*ἄσβεστος*), som är översatt med »outsläcklig», alls icke har den betydelse, som man inlägger däri. Tvärt om förekommer det i den profana grekiskan, särskilt hos Homeros, såsom bestämning till sådana ord, att därav framgår, att det icke är fråga om något, som *aldrig tager slut*. Det begagnas t. ex. om »ära», »skratt», »rop» samt om den intensiva men kortvariga eld, som förtärde den grekiska flottan. Och Eusebius säger tvenne

gångar i sin kyrkohistoria,⁷ att martyrerne förtärdes i »outsläcklig» eld. Visserligen slocknade den elden, men ordet begagnas för att framhålla det intensiva och väldiga i densamma.

De återstående bibelspråken, där ordet Gehenna förekommer, äro Luk. 12: 5: »*Rädens för den, som, sedan han dräpt* (d. v. s. tagit det timliga livet), *har makt att kasta till helvetet (Gehenna)*, och Jak. 3: 6, där aposteln säger, att tungan ställer sig bland våra lemmar, såsom den där besmittar hela kroppen och antänder livshjulet, *själv antänd av helvetet (Gehenna)*. Intet av dessa eller förut behandlade bibelställen hava någon bevisningskraft för läran om *ändlösa* straff. Den läran måste läggas in däri. Ty i Luk. 12: 5 säges ingenting annat, än att Herren allena har makt att låta förstockade syndare genomgå denna högsta och förskräckliga tuktan, för att de därigenom må böjas till lydnad för sanningen. Ty även i detta tillstånd, där de få smaka inbörden av sin synd och upproriskhet mot Gud, äro de dock i hans hand, som söker det borttappade, *till dess* han har funnit det.

⁷ Church Hist. VI, 41.

Femte kapitlet.

Betydelsen av orden »evighet» och »evig».

Överallt i våra översättningar av såväl gamla som nya testamentet förekomma uttrycken »evighet» och »evig», och i allmänhet uppfattas deras betydelse såsom angivande en tid utan början och utan slut eller åtminstone utan slut (*sine fine*). Personer, som sakna insikt i bibelns grundspråk, ana kanske icke, att samma ord, som på de flesta ställen översattes med *evighet* — *ändlöshet*, översattes på andra ställen med *tid*, t. ex. före *tidens begynnelse* (1 Kor. 2: 7). I analogi med detta ords översättning i allmänhet skulle här stå: *före evigheterna*. I Judas brev v. 25 finner man, huru översättningen av samma ord växlar. Där heter det: »Den ende Guden — — — tillkommer ära, majestät, välde och makt före all tid, nu och i all evighet.» På första stället översattes samma ord med »tid», som på senare stället översattes med »evighet». I Luk. 1: 70 har man översatt ordet med »fordom tid.» Man insåg säkerligen det orimliga i, att Gud skulle hava talat »från evighet» genom sina heliga profeters mun (se ock Apg. 3: 21 »av ålder»).

På andra ställen åter översätter man ordet med »värld», där det konsekvent borde stå *evighet*, t. ex. i Matt. 12: 32: »Det skall icke varda honom förlåtet varken i denna världen (evigheten) eller i den tillkommande.» I Matt. 13: 22 står det: »Och den som såddes bland törnena, det är den som hör ordet, och denna världens (evighetens) bekymmer och rikedomens svek förkväva ordet, och han bliver utan frukt.» I Matt. 24: 3 läsa vi: »Och när han satt på Oljeberget, gingo hans lärjungar avsides till honom och sade: Säg oss, när skall detta ske, och vad skall vara tecknet för din tillkommelse och världens (evighetens) ände.» På samma sätt i Matt. 28: 20: »Lärande dem att hålla allt det jag har befallt eder. Och se, jag är med eder alla dagar intill världens (evighetens) ände.» I Luk. 16. 8 står i den svenska översättningen: »Denna världens barn äro visare än ljusets barn i förhållande till sitt släkte.» Konsekvent borde där stå: denna evighetens barn. I Apg. 15: 18 står »från världens begynnelse», där man konsekvent

bort sätta »från evighetens begynnelse». I Gal. 1: 4 står det, att Kristus skulle uttaga oss »från den närvarande onda världen», då det konsekvent borde heta: »från den närvarande onda evigheten». Paulus säger ock i 2 Tim. 4: 10: »Ty Demas har övergivit mig, emedan han har fattat kärlek till denna *världen* (evigheten).» Vi finna således, att bibelöversättarna själva ej hålla före, att det grekiska ordet, som på svenska språket i allmänhet är översatt med »evighet», betyder en *obegränsad* tid, men ingen icke språkkunnig kan ana, att samma ord, som på de flesta ställen är översatt med »evighet», översattes på andra med »tid» och »värld», begrepp, som ju alls icke äro »eviga» utan motsatsen därtill. Man har icke heller behövt översätta ordet med »värld», ty ordets egentliga betydelse, »tidsålder», passar mycket bra på alla dessa ställen. Man må ju ock ihågkomma, att det grekiska språket alls icke saknar *särskilda* ord för både »tid» och »värld». Frågan blir således den: 1:o) Vad betyda egentligen de hebreiska och grekiska ord, som man i allmänhet översatt med »evighet», och 2:o) kan man av den användning, som de bibliska författarna göra därav, bestämt sluta till, vilken betydelse de inlade i dem? Detta är allvarliga frågor, som oberoende av all vedertagen dogmatik och all gängse predikolitteratur måste besvaras i sanningens ljus och i sanningens intresse.

Ordet *aion* (αἰών) förekommer i den grekiska litteraturen i betydelsen av *tid, tidrymd, tidevarv, livstid* men ingenstädes i betydelsen av *en tid utan slut*. Endast i några adverbiala uttryck motsvarar det vårt svenska »alltid», eller i negativa satser »aldrig» eller »någonsin.»

Det motsvarande hebreiska ordet *olam* betyder *det förborgade, det avlägsna, forntid, tillkommande tid, livstid, tidsålder* men *aldrig* i och för sig *en tid utan slut* eller vårt »evighet». De sjuttio uttolkarna hava i sin grekiska översättning (Septuaginta) av gamla testamentet återgivit det hebreiska *olam* 439 gånger med det grekiska *aion*, varav framgår, att de fattade dessa ord liktydiga.

Om nu själva stamordet *aion* icke betecknar *ändlöshet*, så följer ock därav, att det härledda adjektivet *aionios* (αἰώνιος) icke heller kan beteckna något *ändlost*, vilket ock framgår därav, att ordet begagnas om ting, som *redan upphört att vara till*. På samma sätt är det med »*olam*», då det står såsom bestämning till ett annat substantiv. Detta

hindrar naturligtvis icke, att t. ex. *aionios* kan stå såsom bestämning till begrepp, som i och för sig är eviga, i betydelsen av ändlösa, men då är det icke adjektivet *aionios*, som meddelar dem denna betydelse. Om man t. ex. sätter ordet *aionios* eller på svenska *eonisk* såsom bestämning till Gud, vilket dock förekommer blott på ett enda ställe i nya testamentet, nämligen i Rom. 16: 26, och säger den *eoniske Guden*, så utsåges därmed, att Gud är en Gud *för alla eoner, för alla tidsåldrar*. Detta hindrar dock icke, att han existerar i *oändlighet*, även då ingen tid skall vara mer (Upp. 10: 6). Men denna hans existens i oändlighet utsåges ej genom bestämmelsen *eonisk* utan beror, därpå, att det ingår i *begreppet Gud*, att han varit, är och *skall vara*.

Beaktansvärt är ock, att de bibliska författarna aldrig söka *bevisa* Guds existens före tidsåldrarna eller efter deras slut, om än en sådan existens angives på åtskilliga ställen. För dem var detta helt enkelt ett axiom, d. v. s. en sanning, som ej behöver bevisas. Därför börjar författaren av 1 Mosebok utan någon prolog om Guds förutvarande existens sin berättelse med de orden: »I begynnelsen skapade Gud himmel och jord.» — Däremot var det nödvändigt att framhålla, att han var en Gud för tidsåldrarna, på det man ej skulle frestas att uppfatta honom på *deistiskt* sätt, d. v. s. såsom en Gud, som, sedan han skapat universum, sitter på sin tron, bekymmerslös om dess utveckling, utan så, att han framträder såsom en *fader* i förhållande till sina skapade verk och särskilt under tidsåldrarna, som äro till för människornas utveckling för sin bestämelse, på ett faderligt sätt tager del däri. Därför möta oss i den hel. Skrift sådana uttryck som t. ex. detta: »Från tidsålder till tidsålder är du, o Gud (Ps. 90: 2).» Denna sak torde framstå ännu klarare under behandlingen av detta ämne.

Det må dock redan nu vara för oss klart, att samma ord *icke* kan betyda en *begränsad* och *en in i det oändliga obegränsad tid*. Detta är två alldeles *motsatta* begrepp, som upphäva varandra.

Vi vilja nu ur det rika förråd, som förekommer hos de bibliska författarna, anföra exempel på, huru de använda nu omhandlade ord, samt visa, att de användas för att angiva en saks fortvaro under en längre eller kortare tid men icke för att beteckna något, som *aldrig upphör*.

Till Abraham sade Gud: »Ty hela det land, som du nu ser, skall jag

giva åt dig och din säd för *evärdlig* tid (ad-olam, ἕως αἰῶνος, 1 Mos. 13: 15).»

Om samma sak talar Mose till Herren: »Tänk på Abraham, Isak och Israel, dina tjänare, åt vilka du med ed vid dig själv lovat och sagt: Jag skall göra eder säd talrik såsom stjärnorna på himmelen; och hela det land, varom jag har talat, skall jag giva åt eder säd, och de skola få det till *evärdlig* arvedel (leolam, εἰς τὸν αἰῶνα, 2 Mos. 32: 13).» Att Abrahams efterkommande fingo besitta Kanaans land en lång tid, vet vi ju. Men de fingo ej besitta landet i *oändlighet*. Här står »olam» och Septuagintas »aion» för att beteckna en tid, *som dock hade ett slut*.

I 2 Mos. 12: 15—17 läsa vi följande: »I sju dagar skolen I äta osyrat bröd; redan på första dagen skolen I skaffa bort all surdeg ur edra hus. Ty var och en som äter något syrat, från den första dagen till den sjunde, han skall utrotas ur Israel. På den första dagen skolen I hålla en helig sammankomst; I skolen ock på den sjunde dagen hålla en helig sammankomst. På dem skall intet arbete göras; allenast det som var och en behöver till mat, det och intet annat må av eder tillredas. Och I skolen hålla det osyrade brödets högtid, eftersom jag på denna samma dag har fört edra härskaror ut ur Egyptens land; därför skolen I, släkte efter släkte, hålla denna dag såsom en *evärdlig* stiftelse (chukkat olam, νόμιμον αἰώνιον).» Men hela denna »evärdliga» stiftelse eller eoniska lag har för länge sedan upphört att vara gällande. Den varade blott under en kortare tidsålder.

Alldeles samma uttryck förekommer i 2 Mos. 27: 21, där Aron och hans söner anbefallas att sköta lamporna i församlingshyddan från aftonen intill morgonen, varvid tillägges: »Detta skall vara en *evärdlig* stadga från släkte till släkte, en gård av Israels barn.» Denna *evärdliga* eller eviga stadga har för länge sedan upphört. Se ock 2 Mos. 28: 43.

I 2 Mos. 40: 15 läsa vi om, huru Herren befäller, att Arons söner skulle invigas till präster. Däröfver heter det: »Och du skall smörja dem, såsom du smorde deras fäder, till att bliva präster åt mig. Så skall denna deras smörjelse bliva för dem en invigning till ett *evärdligt* prästadöme, släkte efter släkte (olam, εἰς τὸν αἰῶνα).» Ebreerbrevets författare säger, att denna stadga har *upphäfvts* för dess svaghets

och onyttighets skull (7: 18). Detta prästämbete var således icke »evärdligt» i den betydelsen, att det aldrig skulle upphöra (se ock 4 Mos. 25: 13). På samma sätt heter det: »Av Israels barns alla heliga gåvor giver jag detta till ämbetslott åt dig och dina söner, såsom en evärdlig rätt (lechok-olam, νόμιμον αἰώνιον, 4 Mos. 18: 8).» Men denna rätt eller lag hade gällande kraft endast för en tid och har nu för länge sedan upphört.

Särdeles klart framstår denna sak i förordningen om tjänare. Om dessa heter det: »Och dem mån I hava att lämna såsom arv åt edra barn efter eder till egendom och besittning; dem kunnen I hava till trälrar *evärdligen*. Men ibland edra bröder, Israels barn, skall ingen med hårdhet bruka sin makt över den andre (3 Mos. 25: 46).» Med uttrycket »trälrar *evärdligen*» har man översatt de hebreiska orden »bahem taabodu leolam», som egentligen betyda: »till evärdlig tid mågen I utföra arbete medelst dem.» Septuaginta har κατοχμοι εις τον αιωνα, vilket enligt den vedertagna uppfattningen konsekvent skulle betyda *eviga* tjänare eller tjänare för *ändlösa* tider. Men var och en inser det orimliga i en sådan uppfattning.

Ett dylikt talesätt möter oss ock i 5 Mos. 15: 17 angående trälrar. Där läsa vi: »Så skall du taga en syl och sticka den genom hans öra in i dörren; därefter skall han vara din träl *evärdligen*.» Uttrycket »träl *evärdligen*» heter på hebreiska *ebed olam*, på grekiska οικέτης εις τον αιωνα = evig husslav eller husslav för *ändlösa* tider, om man eljest vill påstå, att olam och aion betyda en *ändlös* tid.

Ett av de kraftigaste bevisen för, att de bibliska författarna icke inlade i olam och aion betydelsen av *ändlöshet*, hava vi i 5 Mos. 23: 3—6: »Ingen ammonit eller moabit skall komma in i Herrens församling; icke ens den som i tionde led är avkomling av en sådan skall *någonsin* komma in i Herrens församling — detta därför att de icke kom eder till mötes med mat och dryck på vägen, när I drogen ut ur Egypten, och därför att han emot dig lejde Bileam, Beors son, från Peto i Aram-Naharaim, för att denne skulle förbanna dig. Men Herren, din Gud, ville icke höra på Bileam, utan Herren, din Gud, förvandlade förbannelsen till välsignelse för dig, ty Herren, din Gud, älskade dig. Du skall *aldrig*, i all din tid, fråga efter deras välfärd och lycka.»

Uttrycket »någonsin» i v. 3 heter på hebreiska *ad-olam*, på grekiska εἰς τὸν αἰῶνα = i evighet. I v. 6 möter oss uttrycket »aldrig, i all din tid» (kol jamäka leolam, πάσας τὰς ἡμέρας σοθ εἰς τὸν αἰῶνα). Att här alls icke är fråga om någon *ändlöshet* utan om en relativt kort tid, framgår tydligt och klart av det, som säges om dessa ammoniter och moabiter hos profeten Jeremias. I kap. 48: 47 läsa vi: »Men i kommande dagar skall jag återupprätta Moab, säger Herren.» Och i kap. 49: 6 heter det: »Men därefter skall jag återupprätta Ammons barn, säger Herren.» Så länge varade detta »ad-olam och εἰς τὸν αἰῶνα,» detta »aldrig» för moabiterna och ammoniterna. Vi må en gång lära härav betydelsen av dessa ord.

Men huru ordet »olam» begagnas om en tidrymd, som redan upphört och således hör till en *förgången* tid, kunna vi finna av Josuas bok kap. 24: 2: »Och Josua sade till allt folket: Så säger Herren, Israels Gud: På andra sidan floden bodde edra fäder i *forna tider*; så gjorde ock Tera, Abrahams fader och Nahors fader. Och de tjänade där andra gudar.» Uttrycket »i forna tider» heter på hebreiska *meolam* = från evighet. Septuaginta har här ἀπαρχῆς, som betyder »från början». Således användes ordet här utan den ringaste tanke på ändlöshet. I Ords. 23: 10 heter det: »Flytta icke ett *gammalt* (olam) rāmärke», och i Pred. 1: 10, 11: »Inträffar något, varom man ville säga: se, detta är nytt, så har detsamma ändå skett redan förut, i *gamla tider* (leolamim, pluralis av olam), som varit före oss.» Här är således fråga om tider, som förflutit.

En annan sak, som här i detta sammanhang må påpekas, är den, att såväl »olam» som »aion» begagnas rätt ofta i den plurala formen, vilket icke behövde eller kunde ske, om orden i singularis betydde en ändlös evighet, ty därav kan man ej gärna hava flera. Man kan ej tala om flera ändlösa evigheter. Men nu betyda orden, såsom vi förut visat, ej någon ändlös tid utan helt enkelt tid, tidrymder m.m., och därför kan man tala om flera tider, flera tidrymder.

Vända vi oss nu till profeterna och psalmerna, så möter oss där enahanda användning av det hebreiska »olam». I Esaias 32: 14 läsa vi: »ty palatsen skola bliva övergivna, den folkrika staden skall bliva öde, Ofelhöjden med vaktornet skall förvandlas till grotthålor för evig tid (ad-olam, ἕως τοῦ αἰῶνος), till en plats, där vildåsnor hava

sin fröjd och där hjordar beta.» Men i följande vers 15 få vi veta, huru länge denna »eviga tid» varar. Vi läsa: »*detta intill dess att en ande från höjden bliver utgjuten over oss.*» Det var således ingen ändlös evighet utan en begränsad tid.

I Es. 34: 9, 10 läsa vi följande: »Då bliva dess bäckar förvandlade till tjära och dess jord till svavel; ja, dess land bliver brinnande tjära. Varken natt eller dag skall den slockna, *evinnerligen* (leolam, εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον) skall röken därav stiga upp. Från släkte till släkte skall landet ligga öde, aldrig i evighet skall någon gå där fram.» Var man förstår, att den dom, varom här talas, är begränsad till en viss tidrymd och alls icke har något att skaffa med en tid utan slut. Låt nu vara, att dessa hemsökelse företrädesvis gällde själva folket och icke landet, så är de dock icke *ändlösa*. Ty när den tid kommer, då den över all beskrivning härliga profetian om Israels och hela folkvärldens omvändelse och frälsning går i fullbordan, vilken vi läsa i Es. Kap. 11, då skall även Edom, sedan det undergått de förskräckliga domar, varom vi läsa på så många ställen i de gammaltestamentliga framtidsprofetiorna, inkorporeras i det stora gudsriket i enlighet med det ordet av Herren: »Edom och Moab skola gripas av deras (Efraims och Judas) hand, och Ammons barn skola bliva dem hörsamma (v. 14).» Och åter heter det: »En stjärna träder fram ur Jakob, och en spira höjer sig ur Israel. Den krossar Moabs tinningar och slår ned alla krigslarmets söner. *Edom skall han taga i besittning* (4 Mos. 24: 17, 18).» Så skall i sanning ske, ty Gud har betygat, att *hela jorden skall bliva full av Herrens härlighet* (4 Mos. 14: 21).

Vi hava redan påpekat, att det i svenska språket begagnade ordet »evighet» användes i flertal. Likaledes förekommer uttrycket »från evighet till evighet», varav framgår att »evighet» är en begränsad tid, en tidsålder med början och slut. Vi vilja nu ur Davids psalmer anföra några exempel härpå. I psalmen 90: 2 läsa vi: »Förrän bergen blevo till och du frambragte jorden och världen, ja, från *evighet till evighet* är du, o Gud (meolam ad-olam, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἕως τοῦ αἰῶνος).» Alldeles detsamma förekommer i Ps. 106: 48: »Lovad vare Herren, Israels Gud, från *evighet till evighet!* Och allt folket säger: Amen, Halleluja (min-haolam vead haolam, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος)!» Psalmisten vill härmed utsäga den tröstliga sanningen, att

Gud är till från den ena tidsåldern till den andra, så att, om än allt mänskligt storverk bliver om intet under tidevarvens lopp, Gud dock förbliver. Hans lov skall ljuda genom tidsåldrarna.

Men förbliver Gud, så förbliver ock hans like. Därför heter det i Ps. 145: 13: »Ditt rike är ett rike för alla evigheter (kol olamim, pluralis, πάντων τῶν αἰώνων), och ditt herradöme varar från släkte till släkte.» Om »evighet» vore en ändlös tid, en tid utan början och utan slut, så skulle man ej kunna tala om ett flertal därav. Nu är »evighet» en begränsad tid, och därför kan man tala om flera evigheter.

Övergå vi nu till nya testamentet för att aktgiva på de nytestamentliga författarnas användning av »aion» och »aionios», så möter oss där samma förhållande, som vi funnit med »olam» i gamla testamentet. Vi hava redan angivit, att det grekiska ordet aions grundbetydelse är *tid, tidrymd, tidevarv tidsålder, livstid* men *aldrig* »evighet» i betydelse av ändlös tid. Adjektivet »aionios», på svenska översatt med »evig», kan således icke betyda evig = »ändlös». Det måste betyda något, som hör till tidsåldrarna eller står i samband därmed, d. v. s. »tidsåldrigt» eller kanske bättre »eoniskt». Det nytestamentliga bruket av såväl aion som aionios skall bibringa oss en klar insikt i denna sak.

Först och främst säger oss Ebreerbrevets författare, att Gud genom sonen skapat *tidsåldrarna* (τοὺς αἰῶνας, 1: 2). Se ock kap. 11: 3, där samma uttryck förekommer. Våra svenska översättare hava här översatt samma ord med »värld», som de på andra ställen översatt med »evighet». Emellertid står det här, att Gud genom sonen *skapat tidsåldrarna*, vilket ju sammanfaller med *världens* skapelse. När det i skriften talas om världens, d. v. s. universums skapelse, begagnas alltid det grekiska ordet *kosmos* (κόσμος). Så t. ex. säger Jesus i Joh. 17: 24: »Ty du har älskat mig före världens grundläggning (πρὶ καταβολῆς κόσμου).» För denna frågas rätta belysning må ordet aion således få behålla sin egentliga betydelse.

Nu talar aposteln Paulus i 1 Kor. 2: 7 om Guds hemlighetsfulla vishet, den fördolda, vilken Gud före tidsåldrarna (πρὸ τῶν αἰώνων) förutbestämt till vår härlighet. Vi finna således: 1:o) att tidsåldrarna äro *skapade*; 2:o) att Gud, innan tidsåldrarna började, i sin vishet planerat för härliggörandet av de varelser, som han ämnade skapa, och

vilkas förhärlikande skulle ske under loppet av tidsåldrarna. Därför talar han i Ef. 3: 11 om »tidsåldrarnas uppsåt» eller uppsåtet, avsikten med tidsåldrarna (κατὸ πρόθεσιν τῶν αἰώνων) och säger: »*efter uppsåtet med tidsåldrarna, vilket han har verkställt i Kristus Jesus, vår Herre.*» Guds uppsåt med skapandet av tidsåldrarna skall blivit realiserat i Kristus Jesus, som därför skall genomföra människornas frälsning under dessa tidsåldrar, till dess den tid är inne, då Gud blivit allt i alla (1 Kor. 15: 28). Då skall ingen tid, ingen tidsålder, ingen aion vara mer, emedan *Guds hemlighet* då är *fullbordad* enligt det glada budskap, som han givit sina tjänare, profeterna (Upp. 10: 6, 7). Hemligheten har från tidsåldrarna (ἀπὸ τῶν αἰώνων), nämligen från deras början, varit fördold hos Gud (Ef. 3: 9) eller, som det heter i Kol. 1: 26, *från tidsåldrarnas och släkternas begynnelse* (ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν). Även i Rom. 16: 25 talar Paulus om den hemlighet, som under eoniska tider (χρόνοις αἰώνιαις), d. v. s. långvariga tider, varit förtegd men nu blivit uppenbarad i Kristus Jesus. Och i 2 Tim. 1: 9, 10 säger han: »Som har frälst oss och kallat oss med en helig kallelse, icke efter våra gärningar utan efter sitt eget beslut och den nåd, som är oss given i Kristus Jesus *före eoniska tider* (πρὸ χρόνων αἰώνιων, d. v. s. före tidsåldrarna), men som nu har blivit uppenbar genom vår frälsares, Jesu Kristi, uppenbarelse.» Vi finna således, att tidsåldrarna haft en begynnelse och äro till, för att Guds frälsningsplan, som varit en hemlighet under långa tider men blivit uppenbar i Kristus, skulle under dem genom honom bliva fullbordad. Kristus kallas därför »tidsåldrarnas konung» (ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων, 1 Tim. 1: 17), ty under dem regerar han med dom och nåd till människors frälsning. När Gud blir allt i alla, då är ändamålet med Kristi regering under tidsåldrarna fullbordad, och då skall sonen själv underlägga sig den, som har lagt allt under honom (1 Kor. 15: 28).

Huru annorlunda gestaltar sig ej innehållet i dessa bibelspråk, då »aion» får sin rätta betydelse och ej bortkränglas genom att översättas med »evighet» = *ändlöshet!* Ja, därigenom kastas ett ljus över Guds frälsningsplan, som alldeles förloras genom den hittills varande översättningen.

Men att »aion», tidsålder, alls icke är likbetydande med »evighet», en tid utan slut, finna vi ytterligare därav, att Ebreerbrevets författare

säger, att nu har Kristus en gång i tidernas (d. v. s. de gammaltestamentliga tidsåldrarnas) *fullbordan* (ἐπι συντελεία τῶν αἰώνων) blivit uppenbarad för att utplåna synden genom sitt eget offer (kap. 9: 26). Och Paulus talar i 1 Kor. 10: 11 om tidernas (tidsåldrarnas) *ände* (τὰ τέλη τῶν αἰώνων). I Matt. 13: 39, 40 läsa vi: »Ovänner, som sådde det, är djävulen; skördetiden är världens ände (*tidsålderns fullbordan*, συντέλεια αἰῶνος), och skördemännen äro änglar. Såsom nu ogräset hämtas tillhoppa och uppbrännes i eld, så skall det ske vid denna världens ände (*tidsålderns fullbordan*, ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος).» Alltså: tidsåldrarna hava en början, tidsåldrarna hava ett slut; den ena tidsåldern går och den andra kommer. Men *före* tidsåldrarna existerade Gud, och, när alla tidsåldrar äro slut, d. v. s. i *tidernas fullbordan*, då *allt i himmel och på jord har »återsammanfattats» under ett huud, Kristus* (Ef. 1: 10), då skall Gud ock existera, och hela mänskligheten, frälst från allt förbannat, skall leva i Guds gemenskap. Då hava tidsåldrarna fått ett slut, *ty de hava då uppfyllt sin mission.*

Men för att ytterligare bestyrka sanningen av, att tidsåldrarna hava början och slut, må anföras ännu några exempel ur de nytestamentliga skrifterna. Det talas ej allenast om denna tidsålder och den tillkommande, utan vi undervisas ock om, att det finnes flera tillkommande tidsåldrar. Kristus säger i Matt. 12: 32 angående synden mot den helige Ande, att den icke skall förlätas varken i *denna världen* (*tidsåldern*) eller i *den tillkommande* (οὔτε ἐν τῷ ὄθῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι). Se ock Mark. 10: 30. Och Paulus säger i Ef. 1: 21, att Gud satt Kristus över allt herradöme och väldighet och makt och myndighet och allt namn, som namnes icke allenast i *denna världen* (*tidsåldern*) utan ock i *den tillkommande* (οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι). Men i Ef. 2: 7 säger samme apostel: »På det att han i *de kommande tiderna* (*tidsåldrarna*, ἐν τοῖς αἰῶσιν τοῖς ἐπερχομένοις) skulle visa sin nåds översvinneliga rikedom genom sin godhet mot oss i Kristus Jesus.» Där visar aposteln, att det även gives *flera* tidsåldrar, som skola komma efter den närvarande tidsåldern. Vid lovprisandet av Herren användes ock ordet i flertal. Så t. ex. i Gal. 1: 5: »Vilken vare ära i evigheters evighet» (under *tidsåldrarnas tidsåldrar*, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων), d. v. s. under alla tidsåldrar. Se ock Ef. 3: 21; Fil. 4: 20; 1 Tim. 1: 17; 2 Tim. 4: 18; 1 Petr. 4: 11; Jud. v. 25.

Av det nu sagda framgår med all önskvärd tydlighet, att det är under loppet av tidsåldrarna, som människoslåktets frälsning försiggår i enlighet med Guds avsikt med dessa tidsåldrar, en avsikt, som han förverkligar genom Jesus Kristus, vilken därför fått all makt i himmel och på jord (Matt. 28: 18), vadan han med rätta bär namnet »tidsåldrarnas konung». När Guds avsikt och beslut med avseende på människornas frälsning nått sin fullbordan och riket överantvardats åt Gud, då upphöra ock tidsåldrarna, då upphör ock Kristus att vara tidsåldrarnas konung och underlägger sig själv Gud, som då blir *allt i alla*.

Att det från »aion» härstammande adjektivet »aionios» i första hand har tidsbetydelse, faller av sig självt. Vi erinra om, att Paulus i Rom. 16: 24 talar om evangelii hemlighet, som varit förtegd under *eviga* (eoniska) *tider* (χρόνοις αἰωνίως), d. v. s. under förgångna tider, varmed måste förstås tiden mellan världens skapelse och Jesu Kristi uppenbarelse, en tidrymd, som har både början och slut.

I 2 Tim. 1: 9 talar Paulus om den nåd, som är oss given från *eviga* (före eoniska) *tider* (πρὸ χρόνων αἰωνίων), d. v. s. före tidsåldrarnas begynnelse, men som *nu* blivit uppenbar genom vår frälsares, Jesu Kristi, uppenbarelse. Samma uttryck förekommer ock i Tit. 1: 2.

Men ordet »aionios» begagnas i nya testamentet framför allt för att beteckna sådant, *som står i samband med Guds plan med tidsåldrarna*, vadan det får en andlig betydelse, varifrån allt tidsbegrepp är mer eller mindre försvunnet. Denna betydelse står således i samband med betydelsen av aion, som är den tidrymd, inom vilken Gud verkställer i Kristus Jesus sitt uppsåt med avseende på världens frälsning, varom vi ovan talat med anledning av Ef. 3: 11, och torde lättare fattas av oss, om vi anföra exempel därpå. När Jesus i Joh. 4:14 säger, att det vatten, som han giver, skall bliva en källa med springande vatten till *evigt* (eoniskt) *liv* (εἰς ζωὴν αἰώνιον), eller i Joh. 6: 54 säger, att den som äter hans kött och dricker hans blod, han har *evigt* (eoniskt) *liv*, så menas därmed det eoniska liv, som Gud genom Kristus verkar i människornas hjärtan under dessa tidsåldrar, som äro bestämda för deras frälsning. Detta liv består i en levande kännedom av Gud och den han sänt, Jesus Kristus (Joh. 17: 3). Detta liv är följaktligen ett *andligt* och *sedligt-religiöst liv* i motsats till ett liv i synden. Vore det

här allenast fråga om evigt liv i betydelsen av »ett liv utan slut», så är det tydligt, att man visst icke behöver bliva delaktig av det vatten, Kristus har att giva, eller »äta hans kött» eller »dricka hans blod» för att fortfara att existera, så vida man annars tror på andarnas ändlösa existens.

Men denna ordets betydelse framstår alldeles odisputabel genom Jesu Kristi egen klara och bestämda definition av »eoniskt liv» i Joh. 17: 3: »Detta är det *eviga (eoniska) livet*, att de känna dig, den ende sanne Guden, och den du har sänt, Jesus Kristus.» Här är varje skymt av tidsbestämning borta. Här få vi endast veta den sedligt-religiösa beskaffenheten av det liv, som kallas *eoniskt*: det är *kännedomen av Gud och den han sänt, Jesus Kristus*. Att detta under tidsåldrarna började eoniska liv fortsätter med en ändlös existens hos och med Gud, det är ett förhållande, som ej utsäges genom ordet »eonisk», utan *det har sin grund däri, att det är ett liv i Gud*, och, då detta liv kommit till sin fulländning, kan det lika litet upphöra, som Gud själv kan upphöra.

När Jesus därför i Joh. 5: 24 säger: »Den som hör mitt tal och tror den, som har sänt mig, han har *evigt (eoniskt) liv* och kommer icke i dom utan har övergått från döden till livet», så vill han därmed ingenting annat säga, än att en sådan människa har övergått från döden i synden till ett *andligt* liv. All tidsbestämning är där borta.

Ytterligare ett exempel må anföras. När det i Ebreeerbrevet 9: 14 heter, att Kristus genom *evig (eonisk) ande* (διὰ πνεύματος αἰωνίου) offrat sig själv utan vank åt Gud i motsats till överstepräster, som hava svaghet (Ebr. 7: 28), och som endast kunde frambära blod av bockar och oxar (9: 13), så torde det vara klart, att med Kristi »eoniske ande» menas den hos honom utan mått inneboende Guds ande, som gjorde, att han »utan vank» kunde offra sig åt Gud. Även här är alla tidsbestämningar uteslutna. »Evig ande» i betydelsen av en »för alltid existerande ande» hade även gamla testamentets överstepräster.

I 2 Kor. 4: 17 läsa vi ordagrant: Ty det för ögonblicket lätta i betrycket verkar hos oss från övermått till övermått *en eonisk tyngd av härlighet*. Aposteln talar om, vad han *nu* får erfara, ej blott först då, när han får skåda Gud ansikte mot ansikte. Detta förstå vi därav, att han i föregående vers säger: »Därför förtrötts vi icke, utan, om ock

vår utvärtes människa förgås, sa förnyas dock den invärtes *dag efter dag*.» Så följer förklaringen över detta förhållande, som han får uppleva »dag efter dag». Ty det för ögonblicket lätta i betrycket verkar hos oss från övermått till övermått en *eonisk* tyngd av härlighet. Aposteln vill säga, att själva betrycket har *nu* med sig en *andlig* eller *översinnlig* fond av härlighet, och det förklarar, att han *förnyas dag för dag*. Vi förstå således, att tonvikten här icke ligger på något *tidsförhållande*, som uttryckes genom *aionios*, utan detta ord angiver *beskaffenheten* av den tyngd av härlighet, som Paulus i övermått fick erfara var dag under allt betryck. Det är således den tyngd av härlighet, som Gud giver under tidsåldrarna genom Kristus, varom här är fråga. Om vi antog, att Paulus efter någon tid hade »förtröttats» och avfallit från Herren, så hade ock denna tyngd, denna fullvikt av härlighet, upphört. Men under den tid, han levat med Herren, hade han dock åtnjutit en *eonisk* tyngd av härlighet.

Men apostelns uppfattning av de *eoniska* tingen framgår klart av den definition på dessa ting, som han just i detta sammanhang lämnar i v. 18. Där säger han, att de ting, som *synas*, äro *tidliga* (πρόσκαιρα), men de, som *icke synas*, äro *eoniska* (αἰώνια). Han säger icke, att de *eoniska* tingen är sådana, som aldrig upphöra, utan han säger, att de är sådana, som *icke synas*, d. v. s. sådana som är *andliga*, eller som ligga utanför vårt sinnliga åskådande.

På samma sätt förhåller det sig med uttrycket *evig* (*eonisk*), som förekommer i 2 Kor. 5: 1, där vi läsa: »Ty vi veta, att om vårt jordiska tälthus nedbrytes, hava vi en byggnad av Gud, ett hus, icke gjord med händer, *evigt* (*eonisk*) i himmelen.» Här står »*eoniskt*» i motsats till »gjord med händer». Det är således ett *andligt*, ett *översinnligt* hus, som vi hava i himmelen, i motsats till ett *förgängligt*. Därför kallas detta *andliga* hus i v. 2 »vår boning av himmelen» eller vår *himmelska boning* i motsats till den *jordiska boningen*. Vi finna således, att det även här är fråga om *beskaffenheten* av detta hus och icke egentligen om något *tidsförhållande*, om det än ligger i sakens natur, att ett sådant *eoniskt* hus är ett för alltid bestående hus, *emedan det är en byggnad av Gud*.

När Paulus i 2 Tess. 2: 16 talar om, att Herren nu givit honom och hans medkristna en *evig* (*eonisk*) hugsvalelse, så faller tonvikten

naturligtvis på *beskaffenheten* av denna hugsvalelse och ej på dess längre eller kortare varaktighet. Det är en *andlig* hugsvalelse, en sådan som är karakteristisk för eonerna, för tidsåldrarna, under vilka Gud i Kristus Jesus verkställer sitt frälsningsuppsåt.

På samma sätt förhåller det sig med uttrycket evig (*eonisk*) frälsning, vartill Kristus blivit en orsak (Ebr. 5:9). Det är den andliga frälsning och förlossning, som enligt Guds uppsåt skulle ske under eonerna eller tidsåldrarna. Det är ju klart, att, när målet för denna frälsning är vunnet och Gud blivit allt i alla, den förlossningen aldrig upphör. Då är alla fullkomligt förlossade.

I Ebr. 9: 15 säges det, att Kristus är medlare för ett nytt förbund, på det att, sedan död skett till återlösning från överträdelserna under det förra förbundet (som Gud slöt med Israel vid Sinai), de kallade (av gamla testamentets folk) skulle få det eviga (*eoniska*) *arvets löfte*, d. v. s. det andliga arv, som är en frukt av Guds frälsningsverk under tidsåldrarna, om vilket arv Petrus säger, att det är förvarat i himmelen, och att det är ett oförgängligt, obefläckat och ovanskligt arv (1 Petr. 1: 4).

Om Kristus själv betar det i Ebr. 9: 12, att han ingått en gång för alla i helgedomen, sedan han vunnit en evig (*eonisk*) förlossning, i främsta rummet för sig själv genom sin seger över alla de fiender, som kastat sig över honom, den andre Adam. Denna förlossning var av andlig natur, liksom ock hela hans strid var en andlig strid. Men denna andliga förlossning står i det innerligaste samband med den förlossning, som han under *eonerna* eller *tidsåldrarna* skall genomföra till hela Adams släkts fullständiga förlossning. Därför säges han i Ebr. 13: 20 genom ett evigt (*eoniskt*) *förbunds* blod vara den store herden för fåren. Detta förbund, som är helt och hållet av andlig natur, är ett förbund, som gäller frälsningen under *eonerna*, *tidsåldrarna*, och som upphör, då han överlämnar åt Gud och Fadern riket och själv underlägger sig den, som har lagt allt under honom (1 Kor. 15: 25, 28). Då har ändamålet med det *eoniska* förbundet vunnits, som instiftades genom hans blod, d. ä. genom hans död.

Alltså, *eoniskt* liv, *eonisk* frälsning och förlossning är således det liv, den frälsning och förlossning, som Gud genom Jesus Kristus giver människorna under eonerna eller tidsåldrarna, *vilka han skapat för*

detta ändamål. Det är klart, att, när Gud vunnit sitt mål, själarnas frälsning och förlösning, och tidsåldrarna således upphöra samt Gud blir allt i alla, livet, frälsningen och förlösningen skola fortfara utan slut (sine fine), ty då finnes ingen synd, intet förbannat mer, utan allt vad människa heter har då fått sitt fäste i Gud och kan lika litet förlora detta liv som Gud kan upphöra att existera. Men till denna lyckliga ställning hava människorna kommit genom de av Gud vidtagna eoniska ordningarna, d. v. s. genom Guds frälsningsåtgärder i Kristus Jesus under eonerna eller tidsåldrarna.

Vi övergå nu till de nytestamentliga bibelställen, där eonisk står såsom bestämning till »straff» och »dom», för att närmare skärskåda dem.

Ordet »eonisk» förekommer i förening med straff och dom endast på fem ställen i nya testamentet. I Matt. 25: 46 läsa vi följande: »Dessa skola gå bort till evigt (eoniskt) straff (κόλασιν αἰώνιον) men de rättfärdiga till evigt (eoniskt) liv (ζωὴν αἰώνιον).» Först och främst vilja vi då anmärka, att i gamla översättningar förekommer uttrycket »evig pina», vilket nu blivit rättat till »evigt straff». Härmed har då skett en väsentlig förbättring, såvitt man förstår, vad betydelsen av »straff» innebär. Det grekiska ordet (κόλασις) betyder egentligen »kvistning», »bortskärning», t. ex. av torra kvistar på träd, därav *tuktan, aga, straff* i pedagogisk och uppfostrande betydelse. Ordet kommer av ett grekiskt verb (κολάζω), som i första hand betyder *skära, borttaga* det överflödiga lövet eller de överflödiga kvistarna och i andra hand *hålla, i tukt eller inom skrankorna, tygla, tukta*. Ordet har således icke alls den betydelsen, som dogmatiken och de vanliga predikoföredragen, skrivna eller muntligt uttalade, giva vid handen. Vad Kristus säger om dem, som förbrutit sig mot det stora kärleksbudet och således ytterst mot Gud själv, som är kärleken, det är, att de skola gå bort till *eonisk aga* eller *tuktan*, naturligtvis för att deras själviska sinne däri-genom måtte brytas och sinnesändring inträda. Därför heter det ock i v. 41, att de skulle gå till den *eoniska elden*, som är en renande, all orenhet avlägsnande eld, såsom vi förut visat (se sid. 58 o. L). Ingen i grekiska språket kunnig person skall förneka, att i ordet »straff» ligger en *tuktande* och *uppfostrande* betydelse.

Hava vi nu detta klart, så blir den andra frågan den, om det finnes

sakliga skäl, som skulle nödga oss att på detta ställe tillägga ordet »eonisk» en *annan* betydelse än den, vi sett det äga för övrigt i nya testamentet, nämligen *tidsäldrarna tillhörande* samt rätt ofta med bortseende från tidsbestämningar *andlig, översinnlig*, och bär inlägga däri betydelsen *aldrig upphörande, ändlös*. Vi svara därpå ett bestämt *nej*. Ty först och främst ligger det en avgjord *motsägelse* i att tala om en »ändlös tuktan», ty det skulle ju vara en *ändamålslös tuktan, då målet ju aldrig kunde nås*. Något sådant företager sig icke Gud med människorna.

Men, invänder man, det står dock »eonisk», bestämmande både »straff» och »liv». Om »eonisk» framför »straff» eller »tuktan» ej betyder »ändlös», så betyder det väl icke heller detta framför ordet »liv», och då hava vi ej heller någon säker grund för de rättfärdigas *ändlösa salighet*. Kanske även saligheten till sist kommer att upphöra! Vem vet!

Ända från Augustini dagar till den dag, som är, har man ansett, att detta skäl varit mycket bindande och avgörande i denna fråga. Det har varit det alexandersvärd, varmed man trott sig kunna avhugga den gordiska knuten. Men så lätt går det dock icke. Det svärdet är alltför slött.

Augustinus själv var dessutom icke så alldeles säker på den bibliska betydelsen av *aionios* (eonisk, evig), eftersom han icke, såsom han säger, ville hindra en mera omsorgsfull undersökning av straffens betydelse, särskilt i *vad betydelse de i skriften kallas eviga*. Men vad som är alldeles säkert, det är, att Augustinus själv och med honom hela den västerländska kyrkan trodde på ett *mellantillstånd efter döden*, där en reningsseld finnes åtminstone för *döpta syndare*. Men den ståndpunkten, huru otillfredsställande den än är, har ett *avgjort företräde* framför den, enligt vilken alla de, som icke åtminstone i *dödsminuten* hava kommit till en positivt kristlig tro förpassas till en *ändlös pina*, till *ändlösa kval och marter*. Den förra ståndpunkten var då i *riktning* till den bibliska sanningen; den senare har vänt denna ryggen.

Vad nu angår betydelsen av »eoniskt» (evigt) liv, så har, såsom vi på annat ställe erinrat (se sid. 84 o. f.), Kristus själv givit oss en enkel och tydlig förklaring därav, i det han i Joh. 17: 3 säger, att eoniskt (evigt) liv är *kännedomen av den ende sanne Guden och den han sänt, Jesus*

Kristus. Där är all tidsbestämning utesluten. Vad göres oss mera vittnesbörd behov? Låt oss böja oss därför! Den definitionen duger ock att tillämpa på Matt. 25: 46. De rättfärdiga skola gå att leva detta liv i dess fulländning, varom Paulus talar så skönt: »Vi förstå endels och profetera endels. Men när det kommer, som är fullkomligt, då skall det försvinna, som är endels. Då jag var ett barn, talade jag som ett barn och hade sinne som ett barn och tänkte som ett barn, men sedan jag har blivit man, har jag lagt bort det barnsliga. Ty nu se vi genom en spegel på ett dunkelt sätt, men då ansikte mot ansikte; nu känner jag endels, men då skall jag känna fullkomligt, såsom jag ock blivit känd (1 Kor. 18: 9—12).» Här visar aposteln skillnaden mellan det eoniska livet i dess begynnelse och fulländning.

Men frågar man: Är då icke detta liv ett *ändlöst* liv? Jo väl. Men denna bestämning ligger ej i ordet »aionios», utan det har sin grund däri, att det är *ett liv med Gud*. Vill man hava bibelspråk, som tala om en aldrig upphörande salighet hos Gud, så må man betrakta sådana bibelställen som t. ex. dessa: »Jag skall komma tillbaka och taga eder till mig, på det att, *varest jag är, där skolen ock I vara* (Joh. 14: 3)»; »Fader, jag vill, att, *varest jag är, där skola ock de vara med mig, vilka du har givit mig*» (Joh. 17: 24); »*Vi skola vara med Herren alltid*» (πάντοτε, 1 Tess. 4: 17) m. fl.

Vad nu särskilt Matt. 25: 46 beträffar, så må erinras därom, att »liv» och »tuktan» ej äro motsatser i egentlig mening; då borde det hava stått liv och *död*. Ty dessa äro verkliga motsatser. Men skriften talar aldrig på ett enda ställe om evig (eonisk) *död*. De, som så gärna vilja i Matt. 25: 46 se bestämda motsatser, borde dock en gång begrundande stanna för de *verkliga* motsatserna, som skriften uppvisar. Se här blott ett enda men fullt tillfyllestgörande exempel. I Rom. 5: 19 läsa vi: »Ty såsom genom den ena människans olydnad de många hava *blivit gjorda till syndare*, så skola ock genom den enes *lydnad* de många (samma »många») *göras rättfärdiga*.» Där stå *lydnad* och *olydnad*, *syndare* och *rättfärdiga* såsom verkliga motsatser. Men samma »många», som genom den enes olydnad blivit gjorda till syndare, samma »många» skola genom den enes lydnad göras rättfärdiga.

Det andra stället, där »aionios» står som bestämning till »straff» och »dom», är Mark. 3: 29, som i vår svenska bibel lyder sålunda:

»Men vilken som hädar den helige Ande, han har icke förlåtelse till evig tid (eg. under tidsåldern, εἰς τὸν αἰῶνα), utan han är skyldig till evig (eonisk) dom.» I grekiskan står: utan han är skyldig till *eonisk synd* (αἰωνίου ἁμαρτήματος). Vad nu detta betyder framgår tydligt vid jämförelse av Mark. 3: 29 med dess parallellställe Matt. 12: 31 och följande. Där säger Herren, att *all* synd och hädelse, till och med om man säger något mot Människosonen, skall förlåtas, men att den som säger något mot den helige Ande, honom skall det icke varda förlåtet varken i *denna tidsåldern* (den nuvarande) eller i *den tillkommande* (den messianska). En sådan människa har nämligen gjort sig skyldig till en *eonisk synd*, vadan hon, när den messianska tidsåldern avslutas med den allmänna världsdöden, måste genomgå Gehennas eld, enär hennes sinne genom att begå denna synd blivit så förstockad, att det endast genom detta sista och förskräckliga eldsdop kan böjas. Om någon ändlös dom eller fördömelse talas alltså icke ens här.

Funnas icke eonisk synd, d. v. s. synd mot anden, som till den yttersta grad förstockar hjärtat, så skulle icke heller något Gehennastraff existera. Ty *alla* andra synder skola förlåtas antingen i denna eller i den messianska tidsåldern.

I 2 Tess. 1: 9 står »aionios» såsom bestämning till »fördärv»: *eoniskt fördärv* (ὄλεθρον αἰώνιον). Paulus säger där, att de, som icke känna Gud och icke lyda Jesu Kristi evangelium, skola vid Kristi tillkommelse, då han skall förhärligas i de heliga, få lida ett *eoniskt fördärv* från Herrens ansikte och från hans krafts härlighet, som då kommer att lysa över de troende. Herren skall då *med bedrövelse* vedergälla dem, som hava bedrövat Guds folk (se v. 6), och låta dem fjärran från Guds ansikte, vars härlighet de troende då få åtnjuta, träffas av ett *eoniskt fördärv* såsom ett medel till deras räddning och frälsning. Blodskändaren i Korint fick lida *köttets fördärv* (ὄλεθος τῆς σαρκός) till andens frälsning (se 1 Kor. 5: 5), vilket hade det goda med sig, att Paulus redan i sitt andra brev till församlingen i Korint kunde förmana församlingen att förlåta och trösta honom (se 2 Kor. 2: 6, 7), ty »köttets fördärv» hade uträttat, vad aposteln därmed åsyftade, nämligen mannens upprättelse. De människor åter, om vilka Paulus talar i 2 Tess. 1: 9, befinna sig icke längre i denna världen och kunna således icke genomgå något *köttets fördärv*. Det fördärv, som

träffar dem, måste således bliva ett *eoniskt* fördärv, d. v. s. ett fördärv av översinnlig beskaffenhet, men naturligtvis med samma mål: *andens frälsning*. Beskaffenheten av detta »*eoniska* fördärv» känna vi icke. Men utan tvivel bliver det gräsligt, ty i bildspråket uttryckes det så: »där skall gråten och tandagnisslan vara» (Matt. 8: 12). För blodskändaren var »köttets fördärv» så svårt, att Paulus fruktade, att han skulle uppslukas genom alltför stor bedrövelse (se 2 Kor. 2: 7). Och då blir säkerligen det fördärv, som utan kroppens förmedling skall träffa de otrogna i den kommande tidsåldern, ännu förskräckligare. Men den himmelske läkaren griper till den svåraste operation, för att livet må räddas. — Om något *ändlöst* fördärv talar detta ställe icke. Nej, det är en *eonisk* dom, en tidsåldrig dom (Ebr. 6: 2), som Herren låter gå över de otrogna.

Till sist förekommer *eonisk* såsom attribut till »eld» i Matt. 18: 8 Och i 25: 41. På båda dessa ställen är det fråga om den översinnliga och andliga eld, som tillhör tidsåldrarna, det eldens Gehenna (se Matt. 18:9), varom vi förut talat (sid. 55), och som är det skarpaste medel, som den himmelske läkaren använder för att från syndens makt rädda en förstockad människa. I Judas brev v. 7 säges den materiella eld, som fördärvade Sodom och Gomorra, vara ett exempel på *eonisk* eld. Det heter: »Såsom Sodom och Gomorra och städerna där-omkring, vilka på lika sätt som dessa övade skörlevnad och gingo efter främmande kött, föreligga, genom det straff de undergått, såsom ett exempel på en *evig (eonisk) eld.*» Men den eld, som träffade Sodom och Gomorra, var ej en *ändlös* eld utan hade både början och slut och kan därför icke stå som exempel på *ändlös* men väl på *eonisk* eld. Att Herren med detta straff, som övergick dessa städer, avsåg just deras *tuktan till bättring*, och att denna Herrens avsikt skall vinnas, framgår nämligen tydligt av Hes. 16: 53, där Herren säger: »*Därför skall jag och återupprätta dem, Sodom med hennes döttrar.*»

Om Herren hade velat på de nu genomgångna bibelställena säga, att »elden», »straffet», »domen», »fördärvet» varit »*ändlösa*», så hade han utan allt tvivel begagnat sådana ord, som hava denna betydelse, då sådana finnas i grekiska språket. Så t. ex. heter det i Ebr. 7: 16, att Kristus blivit präst genom *oändligt* eller *oförgängligt* livs (ζωῆς ἀκαταλύτου) kraft. I v. 25 förekomma tvenne mycket starka uttryck.

Där heter det: »Varför han ock kan *fullkomligt* eller *till det yttersta* (εις τὸ παντελές) frälsa dem, som genom honom komma till Gud, och lever *alltid* (πάντοτε) för att bedja för dem. Ett annat mycket starkt uttryck är: *för beständigt* (εις τὸ διευκές), som förekommer i Ebr. 10: 12, 14. På förra stället säges Kristus *för beständigt* sitta på Guds högra sida, och på det senare stället säges han med ett enda offer *för beständigt* hava fullkomnat dem, som varda helgade. Men dessa och dylika uttryck begagnas *aldrig* om tillkommande *straff*. Grekiska språket har ett ord, som betyder *ändlös, utan slut* (ἀτέλευτος), men det förekommer icke i nya testamentet.

Sjätte kapitlet.

Rätta betydelsen av orden »fördöma», »fördömelse», »förtappas», »förtappelse».

I vår svenska översättning av nya testamentet förekomma, såsom ju är väl bekant, uttrycken »fördöma» och »fördömelse», »förtappas» och »förtappelse». Nu är att märka, att dessa ord i grekiska språket alls icke hava den betydelse, som dogmatiken inlagt i dem. Den teologiska vetenskapen har för att bereda burskap för sin läromening angående helvetiska kval utan slut (sine fine) helt enkelt fabricerat sådana uttryck i språket, som skulle angiva denna »ändlösa fördömelse» och »förtappelse», och folk i allmänhet kan naturligtvis alls icke ana, att de grekiska ord, varav de skulle utgöra en översättning, icke hava denna betydelse. Därtill kommer, att man icke heller i översättningen konsekvent genomfört den nu angivna betydelsen, emedan man på åtskilliga ställen stött på oöverbärliga svårigheter. Men just därigenom har man somligstades nödgats frångå den »dogmatiska» översättningen och låta orden få sin egentliga betydelse, vilket man för övrigt utmärkt väl kunnat genomföra på *alla* ställen. Vi skola i det följande med exempel ur nya testamentet visa detta.

Det grekiska verbet krino (κρίνω) betyder egentligen »åtskilja», »döma», »bedöma», »gå till rätta», »anse», »besluta». I nya testamentet, där detta ord mycket ofta förekommer, översattes det med det ena eller det andra av ovannämnda ord. Ett av krino (κρίνω) härlett ord är *katakrino* (κατακρίνω), som egentligen betyder »sakfälla», »döma skyldig» men *aldrig* »fördöma» i detta ords dogmatiskt skarpa och exklusiva betydelse. Det översattes dock på åtskilliga ställen med »fördöma». Se här några exempel.

I Matt. 12: 41, 42 heter det: »Nineves män skola uppstå i domen med detta släkte och *fördöma* det — — — Söderlandets drottning skall uppstå i domen med detta släkte och *fördöma* det» (se ock Luk. 11: 31, 32). Härmed menas ingenting annat, än att Nineves män och Söderlandets drottning skola genom sitt förhållande till det för dem

uppenbarade sanningsljuset *fälla* dom över eller *döma* fariséerna och de skriftlärd *skyldiga*, emedan de icke aktat på det större ljuset. Men att döma en människa *skyldig* till en försummelse, låt vara grov och stor, är dock något helt annat än att döma henne till *ändlösa, aldrig upphörande kval*. För övrigt är Kristus allena domaren och ej Nineves män och Söderlandets drottning.

I Matt. 27: 3, där samma ord i grundtexten förekommer, hava bibelöversättarna mycket riktigt översatt det med »döma». När då Judas såg, heter det, att han (Jesus) var *dömd*, d. v. s. »sakfälld», »dömd skyldig», ångrade han sig. Där kunde de naturligtvis ej översätta ordet med *fördöma*.

I Rom. 2: 1 heter det: »Ty i det att du dömer en annan, *fördömer* (κατακρίνεις) du dig själv, emedan du, som dömer, gör detsamma.» Intet rimligt skäl finnes att där sätta »fördömer», då ordets egentliga betydelse är alldeles utmärkt: Ty i det att du dömer en annan, *fäller du dig själv*, eller *dömer du dig själv skyldig*, emedan du, som dömer, gör detsamma. Icke är här fråga om någon *självfördömmelse till ändlösa kval*. Nej, visst icke. Sådant är dessutom en orimlighet.

I Rom. 8: 3 står i slutet av versen: »och *fördömde* (κατέκρινεν) *synden i köttet*.» Intet tvingande skäl förefinnes att här frånga ordets egentliga betydelse: *och fällde domen över synden i köttet*. Synden kan naturligtvis icke lida »*ändlösa kval*», men den kan frändömas sitt herrevälde över människan.

I Rom. 8: 34 heter det: »Vem är, som vill *fördöma* (τίς ὁ κατακρίνων)?» Det är här alls icke fråga om någon *fördömmelse*, utan aposteln frågar: Vem är, som vill döma dem *skyldiga*, för vilkas synder Kristus har dött, för vilkas rättfärdiggörelse han har uppstått, och för vilka han manar gott? Det är omöjligt att sakfälla sådana människor.

I Rom. 14: 23 hava de senare bibelöversättarna utan tvivel ansett det vara orimligt att säga, att *den som är tveksam, han är fördömd till ändlösa kval, om han äter*. Därför hava de satt: »*han är dömd*» eller rättare: han är *dömd skyldig*, nämligen av sitt samvete. Här står dock ordet katakrino (κατακρίνω).

I 1 Kor. 11: 32 heter det: »Men då vi varda dömda, varda vi tukta- de av Herren, på det att vi icke må varda *fördömda* (κατακριθῶμεν) med världen. » Egentligen: på det att vi *icke må dömas skyldiga* med

världen. Att med världen dömas skyldig till *eonisk tuktan* är dock något helt annat än att bli fördoemd till ändlösa kval.

I Ebr. 11: 7 heter, att Noa genom tron *fördömde* (κατέκρινεν) världen. Men så står det dock icke, utan det står, att han *dömde världen brottslig* eller *skyldig*. Om Noa hade dömt världen till ändlösa kval och den domen haft någon effektiv verkan, så hade det ju varit lönlöst, att Kristus kommit att frälsa världen. Men att en person blir dömd skyldig till en sak, det har mången gång den verkan, att den domen redan här blir till upprättelse.

I Jak. 5: 9 har man översatt ordet rätt: »Sucken icke, mina bröder, mot varandra, på det att I icke mån varda *dömda*.» Här står nu samma verb, som på de flesta ställen är översatt med »fördoma». Nog hade det väl här i analogi med översättningen av andra ställen bort stå: på det att I icke mån varda *fördömda*. Men genom någon lycklig omständighet fick det här stå *dömda*. Det hade ock mycket väl kunnat översättas så: på det att I icke mån *dömas skyldiga* eller *brottsliga*, nämligen inför kärlekens betydelsefulla lag.

I nya testamentet förekomma tvenne ord, som härstamma från katakrino, nämligen *katakrima* (κατάκριμα) och *katakrisis* (κατάκρισις). Båda dessa ord äro översatta med »fördomelse», ehuru intetdera betyder så. Båda betyda: *fällande dom*. *Fällande domsutslag*. Det förra ordet förekommer på tre ställen. 1:o) Rom. 5: 16: »ty domen kom genom en, till *fördömelse*»; står: till en *fällande dom*, d. v. s. att de dömda äro brottsliga. Men att förklaras brottslig är ej detsamma som att dömas till *ändlösa kval*. 2:o) Rom. 5: 18: »Såsom nu därför genom en överträdelse *fördömelse* kom över alla människor;» står: — — — genom en överträdelse över alla människor till en *fällande dom*. Således, genom en överträdelse bli alla människor *brottsliga* inför Gud; genom en rättfärdighet eller rättfärdighetsgärning bli alla människor *rättfärdiggjorda*. Det är dessa motsatser, aposteln Paulus framhåller på detta viktiga ställe. 3:o) Rom. 8: 1: »Så är nu ingen *fördömelse* för dem, som äro i Kristus Jesus;» står: Således nu *intet fällande domsutslag* över dem, som äro i Kristus Jesus. Ty de äro numera, sedan de blivit grenar i Kristus Jesus, icke *brottsliga*, utan *rättfärdiga*.

Det andra ordet, *katakrisis* förekommer på två ställen. 1:o) 2 Kor. 3: 9: »Ty om *fördörelsens* ämbete hade härlighet;» står: Ty om *domens*

ämbete (d. v. s. det ämbete, som har att avkunna fällande domsutslag) hade härlighet. 2:o) 2 Kor. 7: 3: »Jag säger icke det för att *fördöma* eder;» står: Icke till en *fällande dom* säger jag detta. Aposteln ville icke med sin uppmaning till de troende att giva honom rum i sina hjärtan fälla någon dom över dem, så att de skulle stå såsom brottslingar; ty, säger han, jag har förut sagt, att I ären i våra hjärtan för att dö och leva med oss.

När nu dessa nämnda ord 1:o) *icke* i grekiska språket betyda *fördöma* och *fördömelse* och 2:o) deras egentliga betydelse utmärkt väl passar på alla ställen, så frågas, lavadan orden icke kunna få betyda, *vad de verkligen betyda*, utan skola översättas så, att de giva stöd åt en viss dogmatisk åskådning.

På samma sätt förhåller det sig med orden *förtappas* och *förtappelse* med all den skärpa, som dogmatiken inlagt i dessa ord. De motsvarande grekiska orden halva alls icke den betydelse, som man fäst vid dem. Bibelöversättarna återgiva ock de grekiska orden på olika sätt på olika ställen. Vi skola med exempel belysa detta.

Det grekiska ordet, som på svenska ofta av bibelöversättarna återgives med *förtappas*, är *apollymi* (ἀπόλλυμι). Det betyder egentligen *fördärva*, *förlora*, *borttappa*, *mista*, *vara olycklig* men aldrig i dogmatisk mening *förtappas*, vilket uttryck är fabricerat, för att läran om *ändlösa* straff skulle få någon biblisk auktoritet.

Det därav härledda substantivet *apóleia* (ἀπόλεια) betyder *fördärv förlust*, *undergång*, *olycka* men aldrig *förtappelse*.

Det förra ordet översättes med *förlora*, t. ex. i Matt. 10: 6: »Gån hellre till de *förlorade* fåren av Israels hus;» Luk. 15: 4: »Vilken är den man bland eder som, om han har hundra får och har *förlorat* ett av dem, icke lämnar de nio och nittio i öknen och går efter det *förlorade*, till dess han finner det?» V. 6: »Glädjens med mig; ty jag har funnit mitt får, som *var förlorat*», vilket visar, att det *förlorade* kan räddas. V. 8: »Eller vilken är den kvinna som, om hon har tio penningar och *tappar bort* en av dem, icke tänder upp ljus» etc. På senare stället översättes ordet med »tappa bort». I v. 24 heter det om den återkomne yngre sonen: »Han var *förlorad* och är återfunnen.» I Joh. 3: 15 återgives ordet med »förgås», då det heter: »På det att livar och en, som tror på honom, icke må *förgås* utan hava evigt liv.» I Joh. 17: 12 läsa vi: »Ingen

av dem blev *förlorad* utom det *förlorade* barnet.» I Rom. 14: 15 heter det: »*Fördärva* icke genom din mat den, för vilken Kristus har dött.» I 1 Kor. 1: 19 heter det: »Jag skall *göra om intet* de visas vishet.»

Men så finnas några ställen, där man ansett sig böra översätta ordet med »förtappas» — av vad skäl veta vi icke. Dessa ställen äro:

1:o Matt. 18: 11 och parallellstället Luk. 19: 10: »Ty Människosonen har kommit att frälsa det *förtappade*.» Naturligt är, att man här mycket väl kunnat sätta: *borttappade*, såsom ordet betyder. Men i själva verket har man genom att på dessa ställen översätta ordet med »förtappade» medgivit, att man med »förtappade» icke menar sådana, som utan möjlighet av ändring äro dömda till *ändlösa* kval, utan sådana, som *kunna* frälsas, och *vilka* Kristus kommit för att frälsa. De hava således för en längre eller kortare tid varit *förlorade* eller *borttappade* men skola frälsas av Kristus, som just kommit för det ändamålet, och som därför *söker* efter det *förlorade*, till dess han finner det, vare sig det sker under denna tidsåldern eller under någon annan, ty han är *densamme i går och i dag* och *under tidsåldrarna* (εις τῶν αἰώνων, Ebr. 13: 8).

2:o Matt. 18: 14: »Så är ock icke eder himmelske Faders vilja, att en enda av dessa små skall *förtappas*. Bör stå: *borttappas*, och det så mycket hellre, som denna vers utgör en förklaring av ägarens förhållande till det får, som lupit bort från hjorden och »farit vilse». Men att »fara vilse» är ej detsamma som att vara »förtappad». Herren vill således säga, att det på samma sätt är hans faders vilja, att ingen av dessa små skall komma bort från honom och fara vilse.

3:o Rom. 2: 12: »Ty alla, som utan lag hava syndat, skola ock utan lag varda *förtappade*, och alla, som med lag hava syndat, skola genom lag varda dömda.» När man skärskådar denna översättning, så finner man det märkliga förhållandet, att det om hedningarna användes det skarpa uttrycket, att de varda *förtappade*, men att det om judarna, som haft ett mycket större ljus, säges, att de skola genom lag vara *dömda*. Man hade ju kunnat vänta, att det stått om judarna, att de skola bliva *fördömda*. Men så hava bibelöversättarna icke *kunnat* översätta det grekiska ord, som här står. Här står nämligen enbart *krino*. Hade här stått *katakrino*, så skulle de säkerligen ej tvekat att, i likhet med vad vi förut visat (se sid. 101 o. f.), skriva »fördömda», ehuru nämnda verb

icke heller betyder så. Men nu har aposteln begagnat ett ännu mildare ord, och därför måste det bliva vid ordet »dömda». — Borde nu icke detta förhållande hava varit ett giv akt att icke översätta det grekiska ordet med »förtappade» i fråga om hedningarna? Eller ville man månne här söka få fram ett bibliskt stöd för förtappelse läran även med avseende på hedningarna, vilket ju vore alldeles konsekvent enligt den protestantiska dogmatikens läroåskådning, som icke inrymmer någon möjlighet till förändring efter döden för *någon* människa, hon må vara hedning eller icke? Vi känna naturligtvis icke till skälen för en sådan översättning, men så mycket veta vi, att den är språkvidrig. V. 9 strax förut synes oss hava bort kunna utöva något tryck i rätt riktning. Ty där säger aposteln, att *nöd* och *trångmål* (icke ändlösa kval och marter) skola komma över var människas själ, som gör det onda, judens först, så ock grekens. Och i Ps. 2: 9 heter det om honom, som fått hedningarna till arvedel: »Du skall *sönderslå* dem med järnspira, såsom lerkärl skall du *krossa* dem.» Men det innebär icke, att han skall döma dem till ändlösa kval, ty det vore väl snarare ett sataniskt än ett gudomligt besittningstagande av arvet, utan att han skall *tukta* dem och *bringa dem till förstånd* (se v. 10). Borde man icke kunnat vänta, att man med anledning av dessa och flera andra ställen haft respekt för det grekiska ordets grundbetydelse »fördärva» och låtit aposteln säga, vad han utan tvivel velat säga i Rom. 2: 9, att nämligen hedningarna skola bliva *fördärvade*, d. v. s. komma i *nöd* och *trångmål*, allt för det ändamålet, att de måtte *hylla sonen* (Ps. 2: 12)? Vet man då icke, att han sargar men ock läker; att han slår men ock förbinder (Os. 6: 1); att han dödar och gör levande, att han för ned i dödsriket och upp därur igen (1 Sam. 2: 6)?

4:o) 1 Kor. 1: 18: »Ty talet om korset är en dårskap för dem, som varda *förtappade*,» egentligen: *fördärvade*. Men deras fördärv skall bestå däri, att Herren *skall göra om intet deras vishet* och *förhasta deras förstånd*, såsom vi läsa i följande vers (v. 19), vilken han inleder med det förklarande »ty»: »Ty *det är skrivet: Jag skall göra om intet de visas vishet och förkasta de förståndigas förstånd.*» Men när dessa människor fått genomgå detta för dem ytterst kännbara »fördärv» med det resultat, att deras egen vishet blivit tillintetgjord, då skall evangelium även för dem bliva en Guds kraft.

5:o) 2 Kor. 2: 15, 16: »Ty vi äro Kristi vällukt för Gud bland dem som varda frälsta och bland dem som varda *förtappade* (egentligen: *fördärvade*), för dessa en dödslukt till död men för de andra en livslukt till liv.» Aposteln vill säga: Vi apostlar sprida lukten av Kristi evangelium till alla människor, både frälsta och förlorade. Men detta har en olika verkan. För de förra blir detta en livslukt till liv och för de senare en dödslukt till död. Detta är alldeles detsamma, som den gamle Simeon säger om Kristusbarnet: »Se, denne är satt till fall och upprättelse för många i Israel och till ett tecken, som varder motsagt (Luk. 2: 34).» Det är ofantligt många, som här i tiden stöta sig på stötestenen Kristus och falla djupt i fördärv och elände, men som även här komma till rätta genom de fördärvades och förlorades frälsare. Men han är *ju densamme* under alla tidsåldrar. Vad som i intet av dessa skriftställen säges, det är, att dessa människors fördärv och borttappelse skall förbliva och *måste* förbliva i tider utan slut (*sine fine*). Nej, det står icke. Det strider emot evangeliets grundsanningar.

6:o) 2 Kor. 4: 3: »Men om ock vårt evangelium är förtäckt, så är det förtäckt hos dem, som varda förtappade» (egentligen: som bliva *fördärvade*, *borttappade*). Deras sinnen hava genom denna världens gud blivit så förblindade, att för dem icke skall stråla ljuset av Kristi härlighets evangelium (v. 4). De äro inne på fördärvets väg, som, om ej omvändelse här sker, slutar med *eoniskt fördärv*. Samma sak vidrör aposteln i 2 Tess. 1: 9, där han säger om dem, som icke *lyda vår Herre Jesu Kristi evangelium*, att de skola lida straff, *eoniskt fördärv ifrån Herrens ansikte och från Tians krafts härlighet*.

Ingenting är således vissare, än att ett liv i synd och olydnad mot Jesu Kristi evangelium, vari allenast finnes *Guds kraft* till frälsning (Rom. 1: 16), medför fördärv, nöd och elände. Ty är man borta från Guds ansikte, då kan ej annat ske, än att mörker, ja, ett gruvligt mörker skall omtöckna själen. Detta är en sak, som icke nog kraftigt kan betonas. Men lika visst är, att Kristus, vår högtlovade salighetshövding, *måste* regera, *till dess* han har lagt *alla* sina fiender i lydnad under sina fötter (1 Kor. 15: 25), en bild av den fullkomliga andliga seger, som han har vunnit över dem, och som skall fullkomligt visa sig däruti, att de skola *svärja honom trohetsed* och säga: *Allenast hos Herren är nåd och makt* (Es. 45: 23, 24). Båda dessa saker — syndens följder

och Kristi frälsarestorhet och makt — måste vi låta komma till sin fulla rätt, ty vedergällning, nåd och frälsning äro de röda trådar, som genomgå hela den heliga skrift från början till slut.

Såsom en illustration till, huru vi hava att uppfatta innebörden av sådana bibelställen, som de nyss behandlade, vilja vi hänvisa till Kristi tal till de skriftlärde och fariséerna i Matt. 23. Det innehåller de skarpaste och allvarligaste domar, Herren någonsin uttalat över sanningsfientliga och ogudaktiga människor. Fariséerna och de skriftlärde hade hört Jesu ord och sett hans gärningar, men detta evangelium i ord och handling hade för dem blivit ett »förtäckt» evangelium, »en dödslukt till död». Åtta gånger efter varandra uttalar Herren därför sitt ve över dessa skrymtaktiga, självrättfärdiga och oandliga varelser. Han säger till dem: »I ormar, I huggormars avföda, huru skolen I undfly helvetets (Gehennas) dom (v. 33)?» Han säger: »Över eder skall komma allt rättfärdigt blod, som är utgjutet på jorden, från den rättfärdige Abels blod intill Sakarjas, Barakjas sons, blod (v. 35).» Han säger: »Huru ofta har jag ej velat församla dina (Jerusalems) barn liksom hönan församlar sina kycklingar under sina vingar, och *I haven icke velat! Se, edert hus skall lämnas eder öde* (v. 37, 38).» Man måste säga, att dessa människor befunno sig i det hemskaste andliga tillstånd, som man gärna kan påträffa, ja, de kunde ej undgå Gehennas allvarliga dom. Och ändock låter Herren en hoppets stråle framlysa även för dessa förtappade, fördärvade, förlorade, eller vilken annan bestämning vi må tillägga dem, i det han säger till just samma personer, till vilka han nyss förut sagt, att de *icke kunde undfly helvetets (Gehennas) dom*: »Härefter skolen I icke se mig, förrän I skolen säga: *Välsignad vare han, som kommer i Herrens namn* (v. 39).» De hade en mörk, en hemsk väg att gå, varunder de fingo tid att granska sitt andliga tillståndets olyckliga historia och därav lära inse följderna av ett liv, lösslitet från levande Gud. Men allt detta skulle hos dem bereda väg för *hyllandet av sonen*. En stund skulle komma, då även de skulle kunna sjunga av hjärtat: *Välsignad vare han, som kommer i Herrens namn!* Lär då härav en gång, att Kristus gör skäl för namnet de *förtappades* frälsare, ty han är det i sanning. *Han är det även för dem, som måste genomgå Gehennas fruktansvärda dom.*

Substantivet *apóleia* (ἀπόλεια) betyder, såsom vi ovan sagt, *fördärvo*

förlust, undergång, olycka men *aldrig förtappelse* i detta ords dogmatiska betydelse. Det förekommer i nya testamentet på följande ställen:

1:o) Matt. 7: 13: »Den porten är vid och den vägen är bred, som drager till *förtappelsen*.» Här står: som drager till *fördärvet*, men att gå fördärv till mötes det är något annat än att lida *ändlösa* kval. Den som beträder syndens väg, han fördärvar sig, men han kan frälsas av honom, som just är kommen att *frälsa de fördärvade*.

2:o) Matt. 26: 8: »Vartill denna *förspillning*?» Egentligen: Vartill detta *fördärv*, nämligen av den dyrbara smörjelsen?

3:o) Joh. 17: 12: »Ingen av dem blev *förlorad* utom det *förlorade* barnet.» Här står: utom *fördärvets* eller *olyckans* son. Men en fördärvad, olycklig eller förlorad son kan ju räddas (se Lule. 15). I 2 Tess. 2: 3 har man ock återgivit samma uttryck med »*fördärvets son*» (ὁ υἱὸς ἀπωλείας).

4:o) Apg. 8: 20: »*Fördömd* vare du och dina penningar.» Egentligen: Ditt silver vare med dig till *fördärv*.

5:o) Rom. 9: 22: »Men om Gud, ehuru han vill visa sin vrede och kungöra sin makt, med stor långmodighet har fördragit sin vredes käril, som voro tillredda till *förtappelse*» etc. Här står egentligen: färdiga eller mogna för *fördärv* eller för att *fördärvas*. Detta fördärv träffade ock Israel såsom en naturlig följd av dess olydnad mot Herren. Herren övade stor långmodighet mot dem för att om möjligt bespara dem detta fördärv. Men då de förblev trotsiga, så måste domarna till sist komma. Ty en trotsig människa måste grundligt fördärvas, om hon skall kunna frälsas. Så gick det ock med Israel. Men till sist skall hela Israel varda frälst (Rom. 11: 26).

6:o) Fil. 1: 28: »Vilket för dem är ett tecken till *förtappelse* men för eder till frälsning.» Står egentligen: tecken till *fördärv* eller ett tecken, att motståndarna till evangelii sak skola fördärvas i detta sitt motstånd. Om en *ändlös förtappelse* är här alls icke tal.

7:o) Fil. 3: 19: »Vilkas ände är *förtappelse*.» Egentligen: Vilkas ände är *fördärv* eller *olycka*. Ty nöd och trångmål skall komma över var människas själ, som gör det onda (Rom. 2: 9).

8:o) 1 Tim. 6: 9: »Men de, som vilja bliva rika, falla i frestelse och snara och i många dåraktiga och skadliga begärelser, vilka sänka människorna i fördärv och *förtappelse*.» Egentligen: i *olycka* och *fördärv*.

En förklaring häröver hava vi i följande vers (v. 10): »Ty girigheten är en rot till allt ont, till vilken somliga hava haft lust och därigenom farit vilse från tron och *tillfogat sig många kval.*» Men detta är icke det samma som *ändlösa, aldrig upphörande kval.*

9:o) Ebr. 10: 39: »Men vi höra icke till dem, som undandraga sig till *förtappelse*, utan till dem, som tro för att vinna sin själ.» Egentligen: Men vi äro icke undandragandets (människor) till *fördärv* utan trons till själens förvärvande.

10:o) 2 Petr. 2: 1, 3: »Dragande över sig ett hastigt *fördärv* (v. 1).» »Deras *fördärv* sover icke (v. 3).» Här har man på båda ställen översatt ordet enligt dess egentliga betydelse, ehuru det hade varit konsekvent att även här hava satt »*förtappelse*», såsom man gjort på övriga ställen. Skälet till en förändring på detta ställe är svårt att inse.

11:o) 2 Petr. 3: 7: »Men de nuvarande himlarna och jorden äro genom hans ord sparda och åt eld förvarade till de ogudaktiga människornas doms och *förtappelses* dag.» Egentligen: doms och *fördärvs* dag. I 2 Tess. 1: 9 säger aposteln Paulus, att de ogudaktiga då skola lida *eoniskt fördärv* från Herrens ansikte.

12:o) 2 Petr. 3: 16: »Vilket okunniga och obefästa människor förvränga — — — till sin egen *förtappelse.*» Egentligen: *till sitt eget fördärv.*

Av allt detta finna vi, huru utomordentligt viktigt det är, att de grekiska orden få behålla sin egentliga och ursprungliga betydelse.

Till sist vilja vi genomgå några bibelställen, i vilka, ehuru de nu genomgångna orden och uttrycken ej förekomma däri, man trots sig finna stöd för läran om de ändlösa straffen.

I Matt. 16: 26 säger Herren: »*Ty vad skall det hjälpa en människa, om hon vinner hela världen men förlorar sin själ? Eller vad kan en människa giva till lösen för sin själ?*» Herren talar om dem, som fara efter att vinna »hela världen», rikedom, ära, makt och gunst och därigenom taga *skada till sin själ* (det grekiska ordet ψημιωθη betyder i första hand »taga skada»). Han frågar, om människan har något, varmed hon kan lösa sin själ från följderna av ett liv i synden. Därpå måste svaras ett bestämt nej. Inga yttre medel hjälpa, och ingen människomakt förmår detta. Men detta hindrar naturligtvis icke, att det dock finnes andra medel, varigenom den själaskada kan botas, som människan lidit

genom att leva ett själviskt liv. Om så ej vore, så skulle icke en enda människa kunna frälsas.

Matt. 26: 24: *Människosonen går bort, såsom det är skrivet om honom; men ve den människan, genom vilken Människosonen varder förrådd! Det vore gott för den människan, att hon icke vore född.*» Hos Lukas (22: 22) saknas den senare delen: »Det vore gott» etc. Man har i dessa sistnämnda, hos Lukas utelämnade ord velat se ett bevis för läran om ändlösa straff.

Först och främst må då påpekas, att den senare delen hos Matt. Lyder ordagrant sålunda: *Gott vore det för honom, om han icke blivit född, — den människan.* Det finnes ansedda skrifttolkare, som säga att ordet »honom» (αὐτῶ) syftar tillbaka på det närmast föregående ordet »Människosonen», vadan meningen skulle vara den: Ve den människan, genom vilken Människosonen varder förrådd; gott vore det för honom (Människosonen), om han (Judas) icke blivit född — den människan. Så översatt är meningen lätt begriplig. Herren, som med starkt rop och tårar framburit böner och åkallan till den, som kunde frälsa honom från döden (Ebr. 5: 7), och som i Getsemane örtagård sade: »Min själ är djupt bedrövad intill döden» (Matt. 26: 38), och därför bad till sin fader, sägande: »Min fader, om det är möjligt, så gånge denna kalk ifrån mig» (v. 39), han skulle då velat säga: För mig, som nu går dessa lidanden till mötes, vore det gott, om förräden icke blivit född.

Men om vi än antaga den vanliga tolkningen av dessa ord, så innebära de dock icke något bevis för läran om *ändlösa* kval. I Apg. 1: 25 säges det, att Judas gick bort *till sitt rum*, varigenom angives, att hans tillstånd efter döden var sådant, att det harmonierade med den särskilt gräsliga synd, som han hade begått, allt i överensstämmelse med lagarna inom andens värld. Men därav följer alls icke, att detta tillstånd var ohjälpligt in i det ändlösa. Tvärt om finnas skäl för att antaga motsatsen. Ty om Judas heter det dock, att han återbar de trettio silverpenningarna, vilka liksom brände honom i hans hand, och sade: »Jag har syndat, då jag förrådde oskyldigt blod (Matt. 27: 3, 4)», vilket visar, att hans sinnelag icke var så förhärdat, att det icke kunde förändras, ehuru det då var så mörkt för honom, att han gick bort och hängde sig (v. 5). Märkligt är ock, att på honom tillämpas i Apg. 1: 20

de orden från Ps. 69: 26: »Hans gård varde öde, och ingen vare, som där bor», vilket är samma ord, som i nämnda psalm utsäges om judarna, och vars närmast föregående verser tillämpas av aposteln Paulus i Rom. 11: 9, 10 på judarna. Men om deras fall blivit världens rikedom (Rom. 1: 12), och om de efter svåra och gräsliga domar till sist bliva frälsta (hela Israel skall varda frälst, Rom. 11: 26), månne man då icke kan i analogi härmed draga den slutsatsen, att även Judas, vars djupa fall i likhet med judarnas fall var en orsak till, att vi fått en genom död och uppståndelse fullkommen frälsare, skall till sist genom följderna av sin synd mottaga evangeliet om denne frälsare och vid återställelsen av allting bliva en klart ljudande pipa i den himmelska orgeln? Vi tro det, emedan *vår salighetshövding* förmår att taga även de starka till rov.

Joh. 3: 36: »Den, som icke tror sonen, skall icke få se liv, utan Guds vrede förbliver över honom.» Med dessa ord vill Herren kraftigt betona vikten av att genom en sann och levande tro anamma Kristus såsom den enda vägen till fadern. Så länge en människa lever skild från Kristus, så *förbliver* Guds vrede över henne. Men naturligtvis kan detta vredens »förblivande» förändras, eljest skulle icke *en enda* människa bliva frälst, ty det finnes av naturen *ingen* rättfärdig, *ingen* förståndig, *ingen* som söker Gud (Rom. 3: 10, 11), och således vilar Guds vrede (heliga reaktion) över dem och *förbliver* över dem, *till dess de anamma sonen* och på den vägen bliva nya skapelser. Varje omvändelse är således ett upphävande av »vredens förblivande». Och när alla tungor en gång skola avlägga trohetsed till Herren (se Es. 45: 23), då förbliver icke längre Guds vrede över en enda människa.

Sjunde kapitlet.

Några ställen i Ebreerbrevet och Uppenbarelseboken.

Bland de i nya testamentet förekommande böckerna finnas några, som icke odelat åtnjuta apostoliskt anseende. Så t. ex. ville icke Luther såsom de flesta vid den tiden anse Paulus vara författare till Ebreerbrevet; han trodde sig däri finna den hårda knuten, att ingen bot gives för dem, som synda efter dopet. Och han uttalade öppet, att hans ande icke kunde finna sig till rätta med Johannes Uppenbarelse⁸. Dessa nu anförda skrifter borde således räknas till de s. k. motsagda skrifterna, och många av kyrkofäderna hava uttalat sig mot deras apostoliska äkthet. Även många i vår tid intaga samma ståndpunkt. Klart torde det vara, att man under sådana förhållanden icke kan på dessa skrifter uppbygga någon lärosats, som man kan tillägga gudomlig auktoritet. Då emellertid tankarna rörande dessa skrifers äkthet äro delade, och då det är ett faktum, att de ännu hava plats bland den kristna kyrkans kanoniska skrifter, så hava vi ej ansett oss med tystnad böra förbigå dem i den nu omhandlade frågan utan i korthet beröra de viktigaste ställena i dem, som angå vårt i denna bok behandlade ämne. Detta anse vi oss så mycket hellre böra göra, som man särskilt i Ebreerbrevet och Uppenbarelseboken trott sig hava de kraftigaste bevisen för den gängse läran om de ändlösa straffen.

Vad vi då först vilja betona — något som ju är uppenbart för varje uppmärksam bibelläsare — är det sakförhållandet, att i nämnda skrifter såväl tankegången som uttrycken och bilderna äro hämtade från gamla testamentet. Det rika och starkt färglagda österländska bildspråk, som där förekommer, återfinna vi i dessa skrifter. Men det gäller därför att lära sig förstå detta bildspråk och ej göra mer därav, än sanningen kräver. Att låta den österländska poesiens glödande metaforer förhårdna till dogmer, det kallar Lange i sitt förord till Uppenbarelseboken för »en moralisk skandal». Men det är just detta, som

⁸ Se biskop Niensens *Kyrkohistoria II* sid. 95.

skett och sker ännu i dag. Huru detta funnit uttryck i predikolitteraturen, därpå hava vi i första kapitlet av denna bok lämnat en sorglig provkarta. Huru helt annorlunda är ej aposteln Pauli framställning av förevarande frågor! På ett hjärta och förstånd tilltalande sätt utvecklar han hela Guds frälsningsråd i Kristus Jesus, så att man förnimmer, att han var en apostel icke från människor eller genom någon människa utan genom Jesus Kristus och Gud Fader (Gal. 1:1).

Kasta vi nu en blick på Ebreerbrevet, så möta oss där tvenne ställen, som påkalla vår särskilda uppmärksamhet. Det är kap. 6: 4—8 och 10: 26—31 Det förra stället lyder sålunda: *»Ty dem som en gång hava blivit upplysta och smakat den himmelska gåvan och blivit delaktiga av den helige Ande och smakat det goda Guds ord och den tillkommande världens krafter men sedan hava avfallit, dem är det omöjligt att åter förnya till bättring, då de för sig på nytt korsfästa och bespotta Guds Son. Ty den jord, som har druckit det regn, som ofta faller därpå, och som framalstrar tjänliga växter åt dem, för vilkas skull hon ock brukas, blir delaktig av välsignelse från Gud; men här hon törnen och tistlar, är hon oduglig och nära förbannelse, och hennes slut bliver att brännas.»* Det var synnerligen förnekandet av, att en avfälling kunde upprättas, som gjorde, att Luther, vilken ej tänkte på någon sinnesändring i kommande tidsåldrar, ansåg detta vara ett bevis på, att Ebreerbrevets författare ej kunnat vara en apostel.

Emellertid torde även detta, ställe angiva en »hoppets port» för dem, som begått synden mot den helige ande, såsom vi ock påpekat förut vid behandlingen av denna synd (se sid. 95 o. f.). Om än denna synd och detta avfall är av den beskaffenhet, att avfällingen icke nu kan förnyas till bättring och således icke få del i de rättfärdigas uppståndelse och medregentskap med Kristus vid upprättandet av hans messianska rike, så. Är därmed icke uteslutet, att han genom den reningsprocess, som Gehennas andliga eld medför, kan komma till den sinnesändring, som till sist gör honom till en medlem av riket. En sådan uppfattning synes ock den föreliggande texten giva anledning till. Ebreerbrevets författare kommer nämligen i v. 7 och 8 med en förklaring, som han inleder med ordet »ty», såsom ville han säga: Härmed förhåller det sig på samma sätt som med en jord, vilken, efter att hava indruckit det ofta kommande regnet, bär törnen och

tistlar. Hon visar därigenom, att hon ej består provet (ἀδόκιμος) och är nära förbannelse, nära att läggas öde. Märk uttrycket »nära», nära att ödeläggas och av lantbrukaren övergivas. En enda utväg finnes till en dylik jords återställande, och den är att till sist bränna den.

Lämna vi nu bilden, så återstår den lärdomen, att dylika människor måste till sist genomgå den rening, som Gehennas andliga eld medför, om de skola kunna förnyas. Ty att en lantbrukare skulle tänka på en åker, som bär tistlar och törnen, blott för nöjet att totalt få fördärva den, är icke tänkbart. Nej, han måste hava den avsikten att genom brännandet restaurera den. Och den av författaren använda bilden måtte väl dock hava någon betydelse för en bibeltolkning, som ej på förhand sålt sig åt att gå dogmatikens ärenden.

Det andra stället, Ebr. 10: 26-31, har följande lydelse: »*Ty om vi själva viljande synda, sedan vi hava fått sanningens kunskap, så står oss intet offer åter för synder utan en förskräcklig förbuden av dom och nit av en eld, som skall förtära motståndarna. Den som brutit Moses lag, han måste utan barmhärtighet dö på två eller tre vittens intyg. Huru mycket värre straff, menen I, skall icke då den anses förtjäna, som är förtrampat Guds Son och för orent aktat förbundets blod, genom vilket han har blivit helgad, och som försmädat nådens Ande! Ty vi känna den, som sade: min är hämnden; jag skall vedergälla, säger Herren, och åter: 'Herren skall döma sitt folk'. Det är förskräckligt att falla i den levande Gudens händer.»*

Vi vilja först anmärka, att i v. 29 förekommer i grekiskan ett ord för »straff» (τιμωρία) — det enda stället i hela nya testamentet, där detta ord förekommer — i betydelse av »vedergällning» i juridisk bemärkelse. Detta harmonierar väl med det gammaltestamentliga talet om »hämnd», om att »Herren skall döma sitt folk» och om att »falla i levande i Guds händer».

Låt oss nu skärskåda dessa gammaltestamentliga uttryck i det sammanhang, vari de förekomma i gamla testamentet.

I 5 Mos. 32: 35—37 läsa vi de orden: »*Min är hämnden och vedergällningen, sparad till den tid, då deras fot skall vackla. Ty nära är deras ofärds dag, och vad dem väntar kommer skyndsamt. Ty Herren skall skaffa rätt åt sitt folk, och över sina tjänare skall han förbarma sig, när han ser att deras kraft är borta och att det är ute med både små och stora. Då skall han fråga: Var äro nu deras gudar, klippan, till vilken de togo*

sin tillflykt.» Dessa ord talade Herren genom Mose till det *avfälliga* Israel.

Huru Herrens hämnd och vedergällning yttrade sig, se vi t. ex. av v. 22, där det heter: »*Ty min vredes eld är upptänd, och den brinner ända till dödsrikets djup; den förtär jorden med dess gröda och förbränner bergens grundvalar.*» Och åter v. 26, 27: »Jag skulle säga: Jag vill *blåsa bort dem*, jag vill göra slut på deras åminnelse bland människor, om jag icke fruktade, att deras fiender då skulle förtörna mig, att deras ovänner skulle misstyda det, att de skulle säga; Vår hand var så stark, det var icke Herren som gjorde allt detta.»

Tänker nu Herren med all denna »hämnd och vedergällning» helt och hållet fördärva sitt avfälliga folk? Nej, visst icke. Tvärt om säger han i v. 39; »Sen nu, att jag allena är det, och att ingen Gud finnes jämte mig.» Det är detta, han vill lära människorna. Och han fortsätter, sägande; »*Jag dödar, och jag gör levande, jag har slagit, men jag helar ock.* Ingen finnes, som kan rädda ur min hand.» Sådan är avsikten med Guds »hämnd». Hans nitälskan mot synden och mot dem, som hängiva åt synden, är förskräcklig, men han slår för att, då slagen fått förödmjuka, få hela. Detta är en gudomlig hämnd.

När nu Ebreerbrevets författare tillämpar dessa ord på nya förbundets avfällingar, som hava att vänta ett ojämförligt värre straff, så måste naturligtvis ändamålet med detta straff vara detsamma: Gud *slår* men *helar* ock. Gud måste med sin vedergällning hava ett ändamål, som är honom värdigt. När människor hämnas, så är det deras syftemål att *fördärva* sina motståndare; när Gud hämnas, så är hans mål att på denna väg *upprätta* sina fiender genom att borttaga deras ondska och fiendskap.

Detsamma läsa vi t. ex. i Es. 59: 17, där Herren säges gent emot det avfälliga Israel kläda sig. I »hämndens dräkt», och i v. 18 läsa vi: »*Efter deras gärningar skall han nu vedergälla dem; han skall låta vrede komma över sina ovänner, och över sina fiender lönen för vad de ha gjort; ja, havsländerna skall han vedergälla vad de hava gjort.*» Men med vad verkan? Svar: »*Så skall Herrens namn bliva fruktat i väster och hans härlighet i öster* v. 19)», d. v. s. från solens uppgång till hennes nedgång. Härom säger professor Myrberg: »Ett skönt och härligt slut på denna domprofetia; såsom domen över Israel ytterst åsyftar dess och

hela folkvärldens omvändelse, så skall även domen över denna folkvärld få en utgång, som leder till samma mål.» Ja, här sannas, vad Herren säger i Es. 54: 7, 8: »*Ett litet ögonblick övergav jag dig, men i stor barmhärtighet vill jag åter försanla dig.* I min förtörnelses översvall dolde jag ett ögonblick mitt ansikte för dig, men med *evig nåd* vill jag nu förbarma mig över dig, säger Herren, *din förlossare.*» Samma mening hade ock David: »Ty ett ögonblick varar hans *vrede*, men *hela livet* hans *nåd*; om aftonen gästar gråt, men om morgonen kommer jubel (Ps. 30: 6).» Att falla i den levande Gudens händer kan väl vara förskräckligt, när Herren låter domarna gå över en människa, men det är dock i en *faderns* händer, man faller. När David för sitt försyndande måste gå under en dom och Herren lät honom välja mellan trenne förskräckliga hemsökelse, så sade han: »Jag är i stor vända. Men lät mig då falla i *Herrens hand*, ty *hans barmhärtighet är mycket stor*; i människohand vill jag icke falla (1 Krön. 21: 13).» I sanning, det är en nåd över all nåd, att syndare, ja, avfallingar under alla domar, förskräckliga domar, som *måste* övergå dem, dock under allt detta äro i *Guds hand*, vars barmhärtighet är *mycket stor*. *Stora syndare* behöva i sanning hava en *stor Gud*. En sådan Gud är ock bibelns Gud. Prisat vare hans namn!

Övergå vi nu till Uppenbarelseboken, så vilja vi anmärka, att denna bok kännetecknas från början till slut av ett rikt bildspråk, som till stor del utgör en återspeglning av det profetiska bildspråket i det gamla testamentet. En sådan bok måste användas med stor urskillning och största varsamhet, då det gäller att där hämta stöd för en bestämd dogmatisk lärosats.

I många av de bilder, som i denna bok upprullas för våra blickar, tecknas med livliga färger de sista tidernas allvarliga strider mellan ljuset och mörkret, sanningens segrar, fullbordandet av Guds eviga frälsningsråd och världsloppets avslutning. Vi vilja här skärskåda några av dessa tavlor, som stå i ett närmare samband med vårt föreliggande ämne.

Det första stället är 14:de kapitlet. Där säges v. 9—11: »*Om någon tillbeder vilddjuret och dess bild och tager dess märke på sin panna eller på sin hand, skall ock han få dricka av Guds vredes vin, vilket, obemängt, är iskänkt i hans vredes kalk, och han skall varda plågad med eld och svavel i*

heliga änglars och Lammets åsyn. Och röken av deras plåga uppstiger i evigheters evighet, och de hava ingen ro, varken dag eller natt, de som tillbedja, vilddjuret och dess bild, och var och en, som tager dess namns märke.» Här hava vi en provbit på, vad det österländska fantasirika och överdrivna bildspråket kan åstadkomma. Ett dylikt talesätt förekommer i slutet av samma kapitel, där det i v. 20 heter, att »blod från pressen steg ända upp till betslen på hästarna, en sträcka av ett tusen sex hundra stadier.» Nå väl, skola vi fatta allt detta bokstavligen? Nej, svarar man, i fråga om blodet, som gick upp till hästarnas betsel, är det bildligt talat. Men beträffande röken av de fördömdas plågor, som uppstiger från evighet till evighet, så är det att fatta, såsom det står. Nå, *tror du ock verkligen*, att röken av de fördömdas plågor uppstiger från evighet till evighet i heliga änglars och Lammets åsyn, så att det Lamm, som har kommit att borttaga världens synd, och som är de förtappades frälsare, skall vara — jag vore färdig att säga — dömd att åskåda dessas aldrig upphörande plågor och kval? *Tror du verkligen det?* Gör dig en gång klart reda för, vad detta innebär. Det är en sak att fanatiskt vidhålla en gammal lärodogm och i predikningar driva den och en annan sak att verkligen hava detta visst för förstånd och hjärta. — Du har kanske en fader eller moder eller maka, syskon eller barn, som dött utan att hava kommit till en levande tro; fastmer hava deras sinnen varit vända till jorden och det jorden tillhör. Har du det så för ditt förstånd och ditt hjärta, att röken av *deras* plågor uppstiger natt och dag, år ut och år in, tiotal av år, hundratal, tusental, milliontal, milliarder år? Du somnar om aftonen, och du vet, att din maka, ditt barn plågas i ändlösa kval. Du vaknar om morgonen och förhållandet är detsamma. Du kan sova, sova gott, vakna glad och munter, leva den ena dagen efter den andra i detta medvetandet! Allt detta *bevisar* endast, att du i *verkligheten icke tror det*, ty då skulle du varken kunna sova gott eller leva förnöjd, ja, icke ens hårda ut att leva, såvida du icke är en omänniska.

Men, Gud vare lov, vi behöva varken själva tro något dylikt eller lära andra att tro sådant, om vi blott lära att *förstå* Uppenbarelsebokens fantasirika språk och dess motsvarighet i gamla testamentet. Låt oss se, huru härmed förhåller sig.

I Es. 34: 9, 10 läsa vi om domen över Edom, representerande

världsmakten: »Då bliva dess bäckar förvandlade till tjära och *dess jord till svavel; ja, dess land bliver brinnande tjära. Varken natt eller dag skall den slockna, evinnerligen skall röken därav stiga upp.* Från släkte till släkte skall landet ligga öde, *aldrig i evighet* skall någon gå där fram.» Men märk, allt detta säges om *endast timliga, snart övergående domar.* Bör icke detta lära oss något med avseende på uppfattningen av Upp. 14? Månne vad som där i v. 10 och 11 säges skola träffa vilddjurets anhängare är något annat än de timliga lidanden, varav de skola hemsökas vid vilddjurets, d. v. s. den gudsfiendliga världsmaktens undergång? Och denna straffdom övervakas av Lammet och heliga änglar. Eller säger oss icke den andra bilden om vinpressen, *som just behandlar samma sak*, att det gäller hemska och fasaväckande *jordiska* straffdomar? Eller vilken tillämpning på förhållanden utanför det timliga området kan man väl göra av blodet, som steg upp till hästarnas betsel och sträckte sig 1,600 stadier, d. v. s. omkring 27 svenska mil?

En annan sådan österländsk bild möter oss, då Egypten liknas vid en *järnugn* för Israels barn under den tid, de måste vistas där. Det låter ju förskräckligt hemskt att vara i en ugn; där måste man väl lida gräsliga kval och plågor. Vari bestod nu plågorna i denna järnugn? Jo, Faraos arbetsfogdar plågade dem med sina trälarbeten (2 Mos. 1: 11) och förbittrade deras liv med tungt arbete på murbruk och tegel m. m. (se v. 14). Men huru betraktade Israels barn själva sin vistelse i Egypten? De säga: »O att Herrens hand hade dödat oss i Egyptens land där vi sutto vid köttgrytorna och hade mat nog att äta (2 Mos. 16:3)!» Men deras vistelse där säges dock vara såsom i en järnugn. Detta är således en överdriven skildring av deras tillstånd därstädes.

I kap. 17 och 18 talas, som bekant är, om skökan och vilddjuret, varpå hon sitter. Att skökan icke betecknar en viss person, ej heller en viss grupp av mänskliga individer, torde envar lätt nog inse. Att så icke är, framgår för övrigt därav, att hennes vänner och anhängare framställas såsom åskådare av hennes fall och undergång och uppfyllas av sorg och fasa däröver. Skökan är, så tro vi, en symbol av det andligt-religiösa tillståndet inom de i vantro, lögn, villfarelse och världslighet försjunkna folkkyrkorna och inom varje annan andlig samfundsorganisation, som väl har gudaktighetens sken men saknar dess liv och andekraft. Var och en, som lärt känna evangelii sanning,

vet, vilket mäktigt bålverk dessa folkkyrkor — vi tänka härvid i främsta rummet på de två stora katolska kyrkosamfundet — varit för lögnen och en falsk gudskyrkan gent emot evangeliets fria och frälsande sanning. Men det kommer en stund, då hela detta falska system skall blottas till sitt innersta väsende och helt och hållet omintetgöras, varav och naturligtvis följer alla de institutioners upplösning, i vilka detta falska andliga system varit rådande. Därom läsa vi: »Och de tio hornen, som du såg, och vilddjuret, de skola hata skökan och göra henne öde och naken och äta hennes kött och uppbränna henne i eld. Ty Gud har givit dem i hjärtat att utföra hans råd och att utföra ett och samma råd och att giva sitt rike åt vilddjuret, till dess Guds ord varda fullbordade (17: 16, 17).»

Och vidare: »Därför skola på en dag hennes plågor komma, död och sorg och hunger, och hon skall uppbrännas med eld, ty stark är Herren Gud, som har dömt henne (18: 8).» »Och röken av henne uppstiger i evigheters evighet (19: 3).»

Då nu skökan, som sagt är, betecknar ett *andligt-religiöst tillstånd* och således är ett abstrakt begrepp, så är med denna sistnämnda bild sagt, att det sakernas tillstånd, som genom henne är symboliserat, har på ett avgörande sätt fått sitt slut. Det har spelat ut sin roll för alltid. Det skall aldrig leva upp igen; det har upphört att existera. Härden är en härlig seger vunnen över en av de fiender, som Kristus under sin regering måste besegra, innan Guds rike kan nå sin fulländning.

I kap. 19: 11—21 tecknas i måleriska drag den gudasände världsfrelsärens segerrika verksamhet vid tiden för den närvarande tidsålderns slut. Den strid, som här utkämpas, gäller en annan mäktig utdelning av Guds rikets fiender. I denna teckning, i viss mening ett motstycke till den förut omtalade skökan, symboliseras under bilden av ett vilddjur och en falsk provet den antikristiska världsmakten och det därmed i innerlig förening stående falska profetdömet. De kännetecknas därav, att otron, gudsförnekelsen och den mänskliga självför-gudningen inom dem blivit satta i system. Även här liksom annorstädes i skriften (t. ex. Ps. 2: 8, 9; Es. 63: 1—6; Joel 3: 2 o. f. med flera ställen), där evangeliets segertåg genom folkvärlden i den sista tiden skildras, är en markerad gräns uppdragen emellan själva systemet, som skall tillintetgöras, och de personer, som varit anhängare och

försvarare av detta system. Det heter nämligen: »Och vilddjuret blev gripet tillika med den falske profeten, som i dess åsyn hade gjort tecken, med vilka han hade förvillat dem, som hade tagit vilddjurets märke och tillbett dess bild; de blevo båda levande kastade i eldsjön, som brinner med svavel (19:20).» Liksom i bilden om skökan är med dessa ord sagt, att gudsförnekelsen och den mänskliga självförgudningens makt nu är för alltid bruten och krossad och det på ett sådant sätt, att den aldrig vidare skall bliva ett hinder för fullbordandet av Guds frälsningsråd. Den är hemfallen åt fullständig tillintetgörelse.

Då det säges, att vilddjuret och den falske profeten blevo båda »levande» kastade i eldsjön, så är därmed tydligt angivet, att denna gudsförnekelsens och människoförgudningens högsta manifestation, som under den antikristiska tiden nått sin höjdpunkt i makt, icke utan vidare skall lämnas att gå sin undergång till mötes på grund av sin egen inre andliga ruttenhet, utan den skall krossas genom kraften av sanningens ord och det just då, när den ännu står i sin fulla kraft och blomstring.

Som sagt är, skiljes här i bilden emellan det onda systemet självt och de människor, som omfattat detsamma och en tid bortåt varit dess bärare. Om dessa senare heter det: »De övriga blevo dräpta av den, som satt på hästen, med det svärd, som utgick från hans mun (v. 21).» Samma bildspråk, som på så många ställen i synnerhet i det gamla testamentet användes för att teckna evangelii slutliga seger inom den stora folkvärlden, möter oss även här. Så t. ex. läsa vi i Es. 11: 4 om Messias: »Han skall döma de arma med rättvisa och med rätt skipa lag åt de lidande på jorden, och han skall slå jorden *med sin muns gissel* och dräpa de ogudaktiga *med sina läppars anda*.» Det är med sin *muns gissel*, han skall slå jorden. Det är med *sina läppars anda*, han skall dräpa den ogudaktige, d. v. s. ogudaktigheten (se prof. Myrbergs övers. och tolkning av detta ställe). Se ock Os. 6: 5. Det är med det vassa svärdet, som utgår från den store segerfurstens mun, detta Guds ord, som är levande och kraftigt och skarpare än något tveeggat svärd och går igenom, till dess det åtskiljer själ och anda, leder och mærg, som han skall lägga alla sina fiender till sin fotapall. Vi hava förut (se kap. 2 sid. 28 o. f.) mera utförligt talat om Kristi sätt

att föra krig mot sanningens fiender och vilja i detta sammanhang endast erinra därom, att han ingalunda skall draga omkring på jorden och i bokstavig bemärkelse halshugga sina motståndare och så skaffa dem ur vägen för sig och sitt folk. Hans stridsvapen äro icke köttsliga utan mäktiga inför Gud att nedslå fästen och tankebyggnader och varje förskansning, som uppreses mot Guds kunskap (2 Kor. 10: 4, 5).

Uti kap. 20: 11—15 tecknas i korta men allvarliga drag den sista allmänna rannsakingen, vilken i motsats till den i Matt. 25: 31 o. f. omtalade domshandlingen, som skall äga rum vid Kristi andra tillkommelse med de då på jorden levande folken, gäller alla dem, som icke fått del av den första uppståndelsen, Om arten av denna rannsaking hava vi förut talat (se kap. 2 sid. 34 o. f.) och bedja få hänvisa dit. Däremot vilja vi här påpeka ännu ett sakförhållande, som visar, att allt, som icke äger sitt ursprung från Guds eget väsende, är hemfallet åt tillintetgörrelse. »Döden och dödsriket», heter det i v. 14, »blevo kastade i den brinnande sjön.» Döden och dödsriket kunna icke beteckna en person eller en samling individer. Själva ordalydelsen i v. 13 motsäger en sådan uppfattning. Döden och dödsriket äro tvenne *tillstånd*. Med döden menas den förgängelsens makt, som håller människans kropp i sina fjättrar från den lekamliga dödens inträde till kroppens uppståndelse. Dödsriket åter är det mellantillstånd, vari människosjälens befinner sig efter dess skilsmässa från kroppen, tills den förenas med en ny kropp. Genom den allmänna uppståndelsen upphöra dessa två mellantillstånd så fullständigt, att de aldrig mer finnas till, och detta uttryckes på Uppenbarelsebokens bildspråk så: Döden och dödsriket blevo kastade i den brinnande sjön, det är den eld, vari all skapelsens ärg och slag skall förtäras och bliva om intet.

Härav framgår då ock med all önskvärd tydlighet att eldens Gehenna icke är liktydigt med tillintetgörrelse för förnuftiga varelser, som genom skapelse leda sitt ursprung från Gud och i viss mening kunna sägas vara delaktiga av hans eget väsende. Deras liv och ande är en fläkt av Guds eget liv och ande, och därför kan icke deras existens upphöra, vilket för övrigt på intet vis kan tänkas stå i samklang med Guds sinnelag såsom allgod skapare och barmhärtigt fader. Hans fadershjärtas brinnande kärlek måste finna de förlorade

barnen även här, ty de äro hans händers verk, skapade efter hans bild.

Men då det ock heter om dem, som icke hade sina namn skrivna i livets bok, att de kastades i den brinnande sjön (kap. 20: 15), och dessa väl sammanfalla med dem, som i kap. 21: 8 uppräknas (de fega etc.), och om vilka det ock säges, att de skola få sin del i den sjö, som brinner med eld och svavel, så skulle i analogi med vilddjuret och den falske profeten samt döden och dödsriket, vilka genom att kastas i den brinnande sjön totalt upphöra att existera, man vara frestad att häri se ett bevis för de ogudaktigas slutliga tillintetgörelse men aldrig däri kunna se något bevis för deras *ändlösa* straff. Men då den brinnande sjön här kallas för dessa personliga individer *den andra döden*, så torde därmed antydvas något annat. Dessa hava att genomgå ännu en död för att komma till det sanna livet. Flera av kyrkofäderna hava uttalat sig härom i den riktningen. Så t. ex. säger Gregorius av Nyssa: »De, som leva i köttet, borde medelst dygdig umgängelse frigöra sig från köttsliga lustar, *på det de icke efter döden måtte behöva en ny död för att få kvarlevorna av den dem vidlådande köttsliga, klubbiga lasten bortrensade.*» Är därför den andra döden, som således sammanfaller med Gehennastraffen, varom vi förr talat, den passage, som förhärdade syndare måste genomgå för att komma till sinnesändring, så skall ock denna död en gång genom Kristi frälsaremakt varda upphävd. Sant säger därför biskop Martensen i sin dogmatik: »När Paulus lär, att döden är den siste fienden, som skall övervinnas, förstår han tydligen med denna död den andra döden; i annat fall skulle det ännu finnas en fiende kvar att övervinna.» Då skola de orden, som uttalades av honom, som satt på tronen: *Se, jag gör allting nytt* (kap. 21: 5), vinna sin härliga uppfyllelse. Då skall i sanning *intet förbannat vara mer* (kap. 22: 3), utan allt har vunnit sin fulla återställelse.

Men vi återgå till att betrakta den sista tavlan i Uppenbarelsebooken. I kap. 21: 24 heter det: »Och folken skola vandra i dess ljus, och jordens konungar bära sin härlighet och ära in i den.» Och i kap. 22: 2 läsa vi: »Mellan stadens gata och floden står på båda sidor livets träd, som bär tolv skördar, givande en skörd för var månad; och trädens löv tjäna till folkens läkedom.»

En tydlig skillnad göres här mellan det nya Jerusalems egentliga

inbyggare, Lammets hustru, och folken, som vandra i dess ljus, och som erhålla läkedom genom löven från livets träd, och det bör märkas, att det gammaltestamentliga bildspråket, som användes för att teckna folkvärldens omvändelse och frälsning vid tidernas ände, möter oss även här. Liksom vi på bibelns första blad läsa om ett livets träd i det jordiska paradiset, till vilket våra första föräldrar förgäves kastade längtansfulla blickar tillbaka, då paradiset portar stängdes bakom deras rygg, så unna vi ock på bibelns sista blad samma livets träd, som nu från Guds paradis sänder läkedom till Adams ormbitna släkte. Och lika säkert som denna bild tydligt giver vid handen, att sår finnas kvar, som kräva läkedom, lika säkert är det ock, att dessa löv av livets träd skola för folken medföra en läkedom så fullständig, att själva ärren efter alla de syndasår, som ormens gift framkallat, skola för alltid utplånas, och det må i sanning vara nog.

Mot det, som här blivit sagt, torde den invändningen göras, att vi i sista avdelningen av kap. 22 återfinna samma dualism med en ljusets och en mörkrets värld av ändlös utsträckning; se t. ex. v. 15. Såsom svar härpå vilja vi endast påpeka, att nämnda avdelning kap. 22: 6—21 ingalunda är att betrakta såsom en fortsättning av den föreliggande uppenbarelsen. Innehållet i denna avdelning är nämligen en rekapitulation, en summarisk sammanfattning av det, som i det föregående blivit sagt, och är avsedd att på ett ingående sätt inskräpa dess allvarliga sanningar. Jesu Kristi uppenbarelse, vilken Gud gav honom, och som han sänt genom sin ängel och givit till känna för sin tjänare Johannes, avslutas med v. 5, och avslutningen lyder sålunda: »Och intet förbannat skall vara mer; och Guds och Lammets tron skall vara där inne, och hans tjänare skola dyrka honom. Och de skola se hans ansikte, och hans namn skall vara på deras pannor. Och natt skall icke vara mer, och de behöva icke ljus av lampa och ljus av sol, ty Herren Gud lyser över dem, och de skola regera i evigheters evighet.» Denna avslutning står ock i önskvärd samklang med den teckning av skapelsens slutmål, som aposteln Paulus i 1 Kor. 15: 28 angiver med dessa ord: *Gud skall vara allt i alla.*

Må det vara envar, som finner skäl därför, obetaget att förbliva stirrande på den mörka gåtan av en förblivande ändlös dualism mellan ont och gott, död och liv, då ingen tid är mer. Vi vilja lyfta våra

blickar upp till det livets träd, Jesus Kristus, denna rättfärdighetens sol med salighet under sina vingar, vilken i skapelsens morgonstund var det första människoparets ljus (Joh. 1: 4) och nu vid tidsåldrarnas sena aftontimme utbreder sina livgivande strålar över en frälsad värld och på samma gång framkallar en rosenfärgad morgonrodnad till den dag, vars sol aldrig skall gå ned.

Vid tanken härpå känna vi oss manade att av allt hjärta instämma i Pauli ord: *»Men honom, som förmår göra utöver allt, vida mer än vi begära eller tänka, efter den kraft, som verkar i oss, honom vare ära i församlingen genom Jesus Kristus bland alla släkten i evigheters evighet! Amen (Ef. 3: 20, 21).»*

Åttonde kapitlet.

Systemålet med Guds straffdomar.

I allmänhet har man en förvänd uppfattning av Guds domar, emedan man gjort sig en orätt föreställning om Gud själv. Man kan ju lätteligen förstå detta därav, att ej så få människor finnas ännu i dag, som mena, att Guds rättfärdighet krävt att till det yttersta pina och plåga Kristus för att därigenom utfå det mått av lidande, som alla människors alla synder förtjänat. När Gud utfått detta kvantum av lidande, då känner han sig *tillfredsställd*. Det är i sanning, som om vår Gud vore en blodtörstig österländsk despot. Men ej nog härmed. Man lär dessutom, att alla de människor, som ej under sin korta jordiska tillvaro anamma denna Kristi förtjänst såsom sin egendom och förlita sig därpå, få under ändlösa kval lida det straff, som synden förtjänar, utan hopp, att ändring härutinnan någonsin kan eller skall inträffa. Det kan man säga vara höjden av begreppsförvirring beträffande vad som är rättfärdigt och rätt.

Men många, som lämnat en sådan uppfattning, hava dock föga förstånd om syftmålet med Guds domar, att dessa nämligen stå i *frälsningens* tjänst och äro medel i Guds hand för att föra människorna tillbaka till fadershuset. Och om man än tror, att domarna *här i tiden* hava ett sådant mål, så är det, som om man menade, att Gud efter människornas död ej är densamme, och att domarna efter döden få en helt annan karaktär — ej en frälsande karaktär utan ett ändamålslost pinande och plågande utan slut. Man förgäter helt och hållet, att Herren *är den förste och intill det sista densamme* (Es. 41: 4).

Vi skola därför söka ur den heliga skrift framdraga exempel på, huru hon framställer domarnas ändamål, för att vi därav må lära oss förstå Guds avsikt med dem.

Redan på bibelns första blad läsa vi om, huru Herren vid syndafallet uttalade ganska allvarsamma domar över både kvinnan och mannen, på samma gång som han gav det härliga löftet om kvinnosäden, som skulle söndertrampa ormens huvud (se 1 Mos. 3), vilket

löfte på nytestamentligt språk har denna lydelse: »Fördenskull uppenbarades Guds Son, att han skulle nedslå (tillintetgöra) djävulens gärningar (1 Joh. 3: 8).» Djävulens gärningar skulle således ej hava bestånd utan bliva nedslagna, d. v. s. gjorda om intet. Men vad är detta annat, än att Kristus skall bliva segrare just där, varest mörkrets furste uppslagit sina bopålar? Men detta avlöper i de flesta fall icke utan domar, förskräckliga domar. Till Mose ropade Herren Gud: »Herren, Herren! — en Gud, barmhärtig och nådig, långmodig och stor i mildhet och trofasthet, som bevarar nåd mot tusenden, som förlåter missgärning och överträdelse och synd, men som ingalunda låter någon bliva ostraffad (märk!), utan hemsöker fädernas missgärning på barn och barnbarn och efterkommande i tredje och fjärde led (2 Mos. 34: 6, 7).» Märk: Han är en Gud, som ingalunda låter någon bliva ostraffad utan hemsöker fädernas missgärning på barn och barnbarn och efterkommande i tredje och fjärde led men bevarar nåd mot tusenden och förlåter missgärningar och synder. Vem förstår ej därav, att straffet och hemsökelsen äro yttringar av Guds frälsande kärlek och medel att föra människorna till delaktighet av denna hans kärlek? Den som är vis, han akte härpå och besinne Herrens nådegärningar (Ps. 107: 43).

I 5 Mos. 32: 35 läsa vi: »Min är hämnnden och vedergällningen, sparad till den tid, då deras fot skall vackla. Ty nära är deras ofärds dag, och vad dem väntar kommer skyndsamt — — — Då skall han fråga: Var äro nu deras gudar, klippan, till vilken de togo sin tillflykt (v. 37)?» Men i v. 39 heter det vidare: »Sen nu, att jag allena är det, och att ingen Gud finnes jämte mig. Jag dödar, och jag gör levande, jag har slagit, men jag helar ock. Ingen finnes, som kan rädda ur min hand.»

Aposteln Paulus citerar i Rom. 12: 19 förra delen av ovan anförda bibelställe, sägande: »Hämnens eder icke själva, mina älskade, utan lämnen vreden (nämligen Guds vrede) rum; ty det är skrivet: Min är hämnnden, jag skall vedergälla, säger Herren.» Aposteln vill icke, att de kristna skola hämnas sig själva, ty då kan det lätteligen bliva en köttslig hämnd, så att de bliva övervunna av det onda, utan han vill, att Gud själv måtte få sköta om den saken. Ty Guds vrede, som icke är eller någonsin kan bliva en köttslig vrede, åstadkommer, att människor stå upp och gå till sin fader. Han, som genom aposteln förmanar

de kristna att icke låta sig övervinnas av det onda utan att övervinna det onda med det goda (se v. 21), han skall själv visserligen icke bli övervunnen av det onda, utan han skall i högsta mening övervinna det onda med det goda. Sådan är Guds hämnd och vrede. Den lider ej nederlag utan vinner seger. Han *dödar* för att *giva liv*; han *slår* för att sedan *hela*. Såsom det ock heter i 1 Sam. 2: 6: »Herren dödar och gör levande, han för ned i dödsriket och upp därur igen.» Ja, själva Akorsdalen eller *olycksdalen*, där Akan stenades (Jos. 7: 24—2G), blev av Herren gjord till en *hoppets port* (se Os. 2: 15). I sanning, vi halva en stor Gud, och obegripliga äro hans domar.

Övergå vi till Davids psalmer, så möter oss där en mängd exempel på samma sak. I Ps. 2 omtalas sonens insättande till att vara hedningarnas arvtagare. Och detta sitt arv tager han i besittning genom att *sönderslå* dem med järnspira och krossa dem som lerkärl (v. 9). Allt detta för att konungarna må komma till *förstånd* och jordens domare må låta tukta sig (v. 10).

I Ps. 36: 7 heter det: »Din rättfärdighet är såsom väldiga berg, dina rätter (eller domar) såsom det stora havsdjupet; både människor och djur *hjälper* du, Herre.» Guds rättfärdighet och Guds domar äro icke sådana, att de *stjälpa*, utan de *hjälpa*. Och därför står Guds hjälp väl tillsammans med hans rättfärdighet och dom.

I Ps. 62: 13 säger psalmisten: »Hos dig, Herre, är *nåd*; *ty* du vedergäller var och en efter hans gärningar.» Här anföres såsom *bevis* för Guds nåd, att han vedergäller oss efter våra gärningar. Vem hade kunnat tänka, att vedergällning efter våra gärningar är *nåd*? Någon har sagt: »Den tanken, att Gud skulle upphöra att straffa, vore en verklig — en utsäglig fasa.» Och visserligen vore det förskräckligt, om Gud skulle upphöra att hemsöka synden med ris och missgärningarna med plågor. Huru skulle människorna då kunna komma till besinning?

I Ps. 96: 11—13 uppmanas himmelen, jorden, havet, marken och alla skogens träd att jubla inför Herren, ty han kommer för att *döma* jorden. *Han skall döma jordens lerets med rättfärdighet och folken med sin trofasthet* (se ock Ps. 98: 4—9). Guds domar äro ej ämnen till sorg utan till jubel.

I Ps. 99: 8, 9 läsa vi följande: »Herre, vår Gud, du svarade dem; du

var mot dem *en förlåtande Gud — och en hämnare över deras gärningar*. Upphöjen Herren, vår Gud, och tillbedjen inför hans heliga berg. Ty helig är Herren, vår Gud.»

Gud var en hämnare över samma människors gärningar, mot vilka han var en förlåtande Gud. Han hämnas för att på den vägen få bevisa nåd, ty i Guds hämnd ligger nåd. Därför säger sångaren i Ps. 119: 75: »Herre, jag vet, att dina domar äro rättfärdiga, och att du tuktat mig i trofasthet.»

Hos profeterna finna vi många beaktansvärda utsagor angående denna sak. I den bekanta messianska profetian hos Esaia, kap. 9: 7, säges om Messias — barnet, som varder oss fött, och sonen, som varder oss given — att hans rike skall *befästas* (*grundas*; se prof. Myrberg) och *stödj*as med *rätt* och *rättfärdighet* (genom *dom* och genom *rättfärdighet*; se Myrberg), och detta skall ske icke blott under en kort tid, för att han sedan skall gå till väga på ett annat sätt, utan *från nu allt intill evighet* eller, såsom det egentligen står, *från nu och under tidsåldern* (ad-olam, εἰς τὸν αἰῶνα). Så länge tidsåldern, tänkt såsom sammanfattningen av alla tidsåldrarna, varunder Herren verkställer sitt frälsningsuppsåt, varar, skall Herren således med *dom* och *rättfärdighet* *grunda* och *befästa* samt *stödj*a sitt rike. Först då, när målet är vunnet och riket överlämnas åt Gud och fadern, behövas ej mer dessa medel, ty då är *Gud allt i alla*.

Detta står i full överensstämmelse med vad vi läsa i Es. 26: 9: »När dina domar drabba jorden, lära sig jordkretsens inbyggare rättfärdighet.» — Såsom en illustration härtill må tjäna, vad vi läsa i kap. 19: 22 —25: »Så skall då Herren *slå* Egypten, slå, men ock *hela*; när de *omvända sig till Herren*, skall han *bönhöra dem och hela dem*. På den tiden skall en banad väg leda från Egypten till Assyrien, och assyrierna skola komma in i Egypten och egyptierna in i Assyrien; och egyptierna skola hålla gudstjänst tillsammans med assyrierna. På den tiden skall Israel, såsom den tredje i förbundet, stå vid sidan av Egypten och Assyrien, till en välsignelse på jorden. Och Herren Sebaot skall välsigna dem och säga: *Välsignad vare du Egypten*, mitt folk, och du Assyrien, mina händers verk, och du Israel, min arvedel.

I Es. 40: 1, 2 läsa vi följande härliga uppmaning: »Trösten, trösten mitt folk, säger eder Gud. Talen ljuvligt till Jerusalem och prediken

för det, att dess vedermöda är slut, att dess missgärning är försonad och att *det har fått dubbelt igen av Herrens hand för alla sina synder.*»

Således skall visserligen vedermöda och lidande för syndens skull komma men sedan *dubbelt* av nåd och frälsning. För ett sådant saker-
nas tillstånd skola domarna bereda väg.

I Es. 61: 1, 2 heter det: »Herrens, Herrens ande är över mig, ty Herren har smort mig till att förkunna glädjens budskap för de saktmodiga; han har sänt mig till att läka dem som hava ett förkrossat hjärta, till att predika frihet för de fångna och förlossning för de bundna, till att predika *ett nådens år* från Herren och *en hämndens dag* från vår Gud, en dag då han skall trösta alla sörjande.» Där sammanställas »nådens år» och »hämndens dag», vilket skall bliva en sådan dag, att han då skall trösta alla sörjande. O, förunderliga Guds ledning!

Hos profeten Jeremia läsa vi i kap. 32: 17—19: »Ack, Herre, Herre, du är ju den som har gjort himmel och jord genom din stora kraft och din uträckta arm; intet är så underbart, att du icke förmår det, du som gör *nåd intill tusenden* och *vedergäller fädernas missgärning i deras barns sköte* efter dem; du store och väldige Gud, vilkens namn är Herren Sebaot; du som är stor i råd och mäktig i gärningar; du vilkens ögon äro öppna över människobarnens alla vägar, så att du *giver åt var och en efter hans vägar och efter hans gärningars frukt.*» Där sägas *nåd* och *vedergällning* vara bevis på, att Herren är stor i råd och mäktig i gärningar. Och i kap. 48: 42—47 läsa vi följande märkliga ord: »Ja, Moab skall förgöras, så att det icke mer är ett folk, ty det har förhävt sig mot Herren. Faror, fallgropar och fällor vänta eder, i Moabs inbyggare, säger Herren. Om någon flyr undan faran, så störtar han i fallgropen, och om han kommer upp ur fallgropen, så fångas han i fällan. Ty jag skall låta ett hemsökelsens år komma över dem, över Moab, säger Herren. I Hesbons skugga stanna de, det är ute med flyktingarnas kraft. Ty eld gick ut från Hesbon, en låga från Sihons land; och den förtärde Moabs tinning, hjässan på stridslarmets söner. Ve dig, Moab! Förlorat är Kemos folk. Ty dina söner äro tagna till fånga, och dina döttrar föras i fångenskap. *Men i kommande dagar skall jag återupprätta Moab,* säger Herren. Så långt om domen över Moab.»

Här avkunnas en hemsökelse över Moab, därför att han förhävt

sig mot Herren. Men på samma gång uttalas det löftet, att Herren i dagar, som komma, skall återupprätta Moab.

På samma sätt talas det om Elams inbyggare i kap. 49, att Herren nämligen skall låta *olycka komma över dem, sin vredes glöd*; och Herren skall sända svärdet efter dem, till dess han gjort ände på dem. Då tyckes ju allt vara förlorat. Men — *i kommande dagar skall jag återupprätta Elam*, säger Herren (se v. 34—39). Han utför domen till seger.

Samma sakförhållande möter oss i Hes. 21: 30—32. Där talas om domen över Ammons barn. Herren säger: »I den trakt, där du är skapad, i det land, varifrån du stammar, *där skall jag döma dig*. Jag skall *utgjuta min vrede över dig, jag skall mot dig blåsa upp min förgrymmelses eld*; och jag skall giva dig till pris åt vilda människor, åt män, som äro mästare i att fördärva. *Du skall bliva till mat åt elden, ditt blod skall flyta i landet; ingen skall mer tänka på dig*. Ty jag, Herren, har talat. — Men i Jer. 49: 6 heter det: »Men därefter skall jag återupprätta Ammons barn, säger Herren.» Gräsliga domar men — återupprättelse! Obegripliga domar men fulla av barmhärtighet! Ingen skall mer tänka på dem. Dock, en gör det, och det är — Herren. Han tänker på dem i nåd och att på domens väg frälsa dem. Sådant är Guds handlingssätt.

Underbara äro de ord, som vi läsa i Sef. 3: 8, 9: »*Därför mån I vänta på mig, säger Herren, och på den dag, då jag står upp för att taga mitt rov. Ty mitt beslut är fattat, att jag skall församla folk och hämta tillhopa konungariket för att utgjuta över dem min ogunst, all min vredes glöd; ty av min nitälskans eld skall hela jorden förtäras. Ty då skall jag giva åt folken nya, renade läppar, så att de allesammans åkalla Herrens namn och endräktigt tjäna honom.*»

Tänk! Det är icke hopplöst den dag, då Herren låter sina domar bryta lös och han *utgjuter all sin vredes glöd*. Nej, han tänker då ej på att sänka människorna i *ändlösa kval*. Tvärt om. Han tänker att just då på den vägen giva folken *renade läppar*, att de måtte *åkalla Herrens namn och tjäna honom endräktigt*. Alltså, Guds domar stå i barmhärtighetens tjänst. Detta är i sanning gudomligt.

Därför säger profeten Osea i kap. 6: 1: »*Ja, i sin nöd skola de söka mig med iver: Kommen, låtom oss vända om till Herren. Ty det är han som har sargat oss, han skall och hela oss. Han har slagit oss, han skall och förbinda oss.*»

Till slut vilja vi anföra ur Daniels profetia, vad som berättas om den högmodige, ogudaktige och uppblåste konung Nebukadnessar, för att med ett sista exempel ur gamla testamentet visa, huru domarna stå i barmhärtighetens tjänst, och huru det i själva verket är *nåd*, att Gud vedergäller den ogudaktiga människan *efter hennes gärningar*. Det heter i kap. 4: 30—34: »I samma stund gick det ordet i fullbordan på Nebukadnessar ; han blev utstött från människorna och måste äta gräs såsom en oxe, och av himmelens dagg vättes hans kropp, till dess att hans hår växte och blev såsom örnfjädrar och till dess att hans naglar blevo såsom fågelklor. Men *när tiden var förliden*, upplyfte jag, Nebukadnessar, mina ögon till himmelen och fick åter mitt förstånd. *Då lovade jag den Högste, jag prisade och ärade honom som lever evinnerligen, vilkens välde är ett evigt välde, och vilkens rike varar från släkte till släkte*, honom mot vilken alla som bo på jorden äro att akta såsom intet, ty han gör vad han vill både med himmelens här och med dem som bo på jorden, och ingen kan stå emot hans hand eller säga till honom: 'Vad gör du?' Så fick jag då på den tiden åter mitt förstånd, och jag fick åter min härlighet och glans, mitt rike till ära; och mina rådsherrar och stormän sökte upp mig. Och jag blev åter insatt i mitt rike, och ännu större makt blev mig given. *Därför prisar nu jag, Nebukadnessar, och upphöjer och ärar himmelens konung, ty alla hans gärningar äro sanning, och hans vägar äro rätta, och dem som vandra i högmod kan han förnedra.*» Så slutade den hemska domen i ett härligt lovprisande av Gud.

Övergå vi nu till nya testamentet, så möter oss där alldeles samma åskådningssätt. I Matt. 12: 18—21 läsa vi om Kristus, Guds tjänare, som är kommen hit i världen för att utföra Guds rådslut att frälsa de borttappade, följande: »Se, min tjänare, vilken jag har utvalt, min älskade, i vilken min själ har ett gott behag. Jag skall låta min Ande vila över honom, och *han skall förkunna hedningarna dom*. Han skall icke kiva eller ropa, ej heller skall någon höra hans röst på gatorna. Ett krossat rör skall han icke sönderbryta, och en rykande veke skall han icke utsläcka, *till dess han har fört domen till seger*; och på hans namn skola hedningarna hoppas.» Han skall visserligen förkunna hedningarna *dom*, men *den domen skall hänföra till seger*, vilket skall visa sig däri, att hedningarna skola hoppas på hans namn. Det är i

sanning ett dömande, som är värdigt Herren. Därför säger Herren i Joh. 9: 39: »*Till en dom har jag kommit i denna värld.*» Och i Joh. 12: 31, 32 säger han: »Nu går *dom över denna världen*, nu skall denna världens furste utkastas, och när jag har blivit upphöjd från jorden, skall jag draga alla till mig.» Således, *dom* måste gå över allt ogudaktigt väsende, för att Herren sedan skall kunna draga *alla* till sig. Domen är alltså vägröjare för nåden.

Därför säger Herren i Joh. 5: 22, 23: »Ty icke heller dömer Fadern någon, utan *all dom har han givit åt Sonen, på det att alla må hedra Sonen*, såsom de hedra Fadern.»

Ett förhållande, som kastar ett klart ljus över den föreliggande frågan, är domarna över Israel. I Rom. 9: 27 anför Paulus en utsaga hos Esaia: »Är än antalet av Israels barn såsom sanden i havet, så skall blott kvarlevan varda frälst.» Meningen härmed förklarar han i kap. 11: 5, där han säger: »Likaså finnes ock *i denna tiden* en kvarleva enligt utkorelsen av nåd.» »De andra hava blivit *förhärdade* (v. 7).» Detta bestyrker han med citat ur gamla testamentet. Han säger: »Såsom det är skrivet: 'Gud har givit dem en *försoffningens ande*, ögon, att de icke skola se, och öron, att de icke skola höra, ända till denna dag.' Och David säger: Varde deras bord till en snara och till ett giller och till en stötesten och dem *till en vedergällning*; varde deras ögon förmörkade, att de icke må se, och böj deras rygg *alltid*' (v. 8—10).» Paulus säger ock i 1 Tess. 2: 16, *att vreden har kommit över dem till ett slut.*

Det tyckes väl, som om ingen frälsning skulle finnas för människor, som träffas av sådana förskräckliga domar. Men i v. 25 omtalar han en hemlighet, att förhärdelse har endels träffat Israel, till dess hedningarnas fullhet har ingått. Och vad skall då hända? Jo, att *hela Israel skall varda frälst*. Icke allenast kvarlevan — den blev frälst i denna tiden — utan *hela* Israel, alltså även det stora flertalet, som suckat under förhärdelsens dom, skall bliva frälst. O, underbara hemlighet, som aposteln har att uppenbara för de hedningkristna i Rom!

Frågar man nu, huru det är möjligt, att detta förhärdade Israel kan bliva frälst, så svarar aposteln: »Ty Guds nådegåvor och kallelse äro sådana, att han icke ångrar dem (v. 29).» Och åter: »Ty Gud har inneslutit *alla* under *otro*, på det att han skulle *förbarma sig över alla* (v. 32).» Vid tanken därpå, huru Herren länkar händelsernas gång, så att allt

måste samverka till realiserandet av hans frälsningsplaner, utbrister aposteln: »O, vilket djup av rikedom och visdom och kunskap hos Gud! Hur *outgrundliga* äro icke hans *domar* och huru *outrannsakliga* hans *vägar* (v. 33)!» Och i sista versen av kap. 11 anslår aposteln det ackord, som genomtonar hela den paulinska läroåskådningen: *Av honom och genom honom och till honom äro alla ting*. Honom vare ära i evighet! Amen.»

I 1 Kor. 5: 5 heter det, att aposteln överlämnade blodskändaren i Korint *åt satan* till köttets fördärv, *på det att anden måtte bli va frälst på Herren Jesu dag*. Tänk, vilken förskräcklig dom att genom apostolisk makt överantvaras åt satan! Men detta var icke ett överlämnande åt ändlösa kval utan vägen till *frälsning*. O, förunderliga dom! På samma sätt överlämnade aposteln Hymeneus och Alexander *åt satan*, *på det att de skulle lära sig att icke försmäda* (1 Tim. 1: 20), således i rent pedagogiskt syfte. Borde icke allt detta giva oss ett rätt förstånd om ändamålet med Guds domar?

Ja, torde någon säga, allt detta är sant med avseende å domarna *i denna tiden* men — icke så efter döden; då blir det helt annorlunda. Nå väl. Må man då komma fram med *bevisen* för, att det då blir annorlunda med avseende på ändamålet med domarna, och att Gud till sitt väsende och handlingssätt blir en annan efter slutet av människans korta jordiska tillvaro, och att han då alltså skall ångra sina nådegåvor och sitt uppsåt att giva liv genom att föra i döden, att frälsa genom att till tuktan överantvaras åt satan.

Av nu anförda bibelställen framgår med all önskvärd tydlighet, att Guds verksamhet att medelst domar genomföra sitt rådslut att frälsa människorna alls icke är inskränkt till detta jordeliv. Men skulle någon ovisshet härutinnan kvarstå, så försvinner den inför Petri bestämda ord: »Ty därför har evangelium blivit predikat även *för de döda*, att de väl måtte *i likhet med människor dömas till köttet* men *i likhet med Gud leva till anden* (1 Petr. 4: 6).»

Nionde kapitlet.

Frälsningens allmänlighet.

V i vilja nu övergå till att i ett sammanhang framställa den heliga skrifts positiva utsagor om frälsningens allmänlighet. Därvid torde vi understundom komma att upprepa åtskilligt av vad som förut i annat sammanhang blivit sagt. Vi påräkna våra läsares överseende härmed, därvid tröstande oss med Pauli ord till Filipperna: »Att skriva till eder om samma sak är för mig icke besvärligt men för eder tryggt (kap. 3: 1).»

När Petrus, uppfylld av pingstens mäktiga andekraft, talade till judarna, som hade utlämnat Guds tjänare Jesus till Pilatus och förnekat den helige och rättfärdige samt dräpt livets furste (Apg. 3: 13—15), sade han: »Bättren eder därför och omvänden eder, att edra synder må varda utplånade, på det att tider av vederkvickelse må komma från Herrens ansikte och att han må sända den åt eder utkorade, Jesus Kristus, vilken himmelen måste upptaga intill tiderna för *alltings återställelse*, om vilka Gud av ålder (ifrån tidsålderns begynnelse) har talat genom sina heliga profeters mun (v. 19—21).» Med anledning av denna hänvisning till gamla förbundets profetior vända vi oss alltså först till de vittnesbörd i nu föreliggande fråga, som vi hava i de gammaltestamentliga skrifterna, och anföra några av de viktiga-

Efter det första människoparets fall uttalade Gud domar, som skulle drabba dem för deras olydnads skull, men han gav dem ock det bekanta löftet: »Jag skall sätta fiendskap mellan dig och kvinnan, och mellan din säd och hennes säd. *Denna skall söndertrampa ditt huvud*, och du skall stinga den i hälen (1 Mos. 3: 15).» På nytestamentligt språk lyder denna tillsägelse sålunda: »Fördens skull uppenbarades Guds son, att *han skulle nedslå* (eg. *förinta*) *djävulens gärningar* (1 Joh. 3: 8).» Märk: kvinnosäden *skall söndertrampa* ormens huvud. Och Kristus säger i sitt sista stora tal: »Denna världens furste är *dömd* (Joh. 16: 11).» Ja, Kristus uppenbarades, för att han skulle *förinta*

eller omintetgöra djävulens gärningar. Men djävulens allra hemskaste gärning är, att han fördärvat människans innersta väsende, så att hon vill det onda, vill vandra i mörkret och icke vill göra Guds vilja. Skall Kristus lyckas eller icke lyckas i denna sin frälsande mission? Skall han verkligen kunna giva fångarna den inre friheten, så att de vilja stå upp och gå till sin fader? Skall han kunna besegra djävulen på alla andra områden, men skall hans mission, då det gäller att omintetgöra djävulens gärningar i den mänskliga personens centrum, i hennes viljeverksamhet, stranda, så att hela ändamålet med hans sändning, som var att tillintetgöra dessa gärningar, varder om intet? Eller, med andra ord, skola milliarder av kvinnosäden förbliva i djävulens våld, rege-
rade av honom, marterade av synden, som är summan av hans gärning, under det att en mycket liten bråkdel av mänskligheten, enligt den rådande dogmatiken, blir frälst? Är detta det evangelium, som Gud låter förkunna för världen — en segrande djävul och en besegrad frälsare, som måste återvända till sin fader med den bekännelsen: Vad du gav mig i uppdrag att uträtta, det har jag ej kunnat utföra? Men så måste han säga, om den dogmatiska läroåskådningen är sann. Förstår man ej, huru härigenom hela det kristna gudsbegreppet skakas i sina grundvalar, och huru Kristi härliga och storartade verk bliver, snart sagt, lika med noll?

I 1 Mos. 12: 3 står: »I dig skola alla släkter på jorden varda välsignade.» Och i 1 Mos. 22: 18 heter det: »I din säd skola alla folk på jorden välsigna sig.» Denna säd är Kristus (Gal. 3: 16). Allmänligheten av detta frälsningslöfte bekräftas ännu tydligare genom de orden: »Allt kött skall se Guds frälsning (Luk. 3: 6; Es. 52: 10).» Huru kunna alla släkter, alla folk, allt kött varda välsignade i Kristus, om alla släkter, alla folk, allt kött gå förlorade i ändlösa kval och blott en liten bråkdel blir frälst? Skola Guds ord och tillsägelser bliva om intet, då blir ock Gud om intet.

I psalmerna möta oss de härligaste profetior om frälsningens allmänlighet, om det eljest ligger någon mening i de uppmaningar till lov, som där förekomma. Vi läsa där: »Ja, alla konungar nedfalle för honom, alla hedningar tjäna honom (Ps. 72: 11).» »Hela jorden vare full av hans ära (v. 19)!» »Alla länder skola tillbedja och lovsjunga dig (Ps. 66: 4).» »Höjen jubel till Herren, alla länder. Tjänen Herren med glädje,

kommen inför hans ansikte med fröjderop (Ps. 100: 1, 2).» »Loven Herren, *alla* hedningar, prisen honom, *alla* folk (Ps. 117: 1).» »Loven Herren, *alla hans verk* (Ps. 103: 22).» »*Allt kött* skall prisa hans heliga namn alltid och evinnerligen (Ps. 145: 21).» Vilket är motivet till denna lovsång? Svar: »*Alla jordens ändar* skola tänka därpå och *omvända* sig till Herren (Ps. 22: 28).» »Till dig kommer *allt kött* (Ps. 65: 3).» »*Hedningarna, som du har gjort*, skola *alla* komma och tillbedja inför dig, Herre, och skola ära ditt namn (Ps. 86: 9).» »Med arvsrätt råder du över *alla* folk (Ps. 82: 8).» Därför sluta psalmerna med den uppmaningen: *Allt vad anda har love Herren. Halleluja* (Ps. 150: 6)!»

Låt oss nu övergå till profeterna. Hören, vad Herren genom dem talar. »*Jag har svurit vid mig själv*, från min mun har utgått ett sanningsord, ett ord *som ej skall ryggas*: För mig skola *alla knän* böja sig, och mig skola *alla tungor* giva sin ed. Så har man betygat om mig: Allenast hos Herren finnes rättfärdighet och makt. *Till honom skola komma med blygd alla de som hava varit honom hätska* (Es. 45: 23, 24).» Kan något sägas tydligare än detta? Här månne det vara fråga om »den saliga skammen». Guds hätska fiender skola till sist blygas, och alla knän skola böja sig för honom, och *alla tungor* skola med ed bedyra, att hos Herren är nåd och makt. Och detta är ett *Guds ord, som icke skall ryggas*. Var ljuder nu ett sådant evangelium utan alla bortförklaringar?

I Es. 53: 11 läsa vi om smärtornas man: »*Av den vedermöda hans själ utstått skall han se frukt och så bliva mättad*.» Huru kan läran om ett *ändlöst* helvete förlikas med dessa ord? Vill man söka förmå oss att tro och lära, att vår högtlovade frälsare kan känna sig *mättad* och tillfredsställd med sitt lidandes arbete, om han vet, att miljarder av dem, för vilka han gått i döden, ligga i *ändlösa* helveteskval utan möjlighet att komma därifrån, under det att han har blott en handfull frälsta i förhållande till de tallösa skaror av *ändlöst* förlorade? En sådan tanke om vår frälsare är — vi tveka ej att säga det — rent av en hädelse. Nej, han kan icke bliva mättad, om *ett enda* förlorat får är borta. Han skall söka det, *till dess* han finner det (Luk. 15). Sådan har han varit, sådan är han, och sådan kommer han att förbliva, ty han är *densamme* i går och i dag och under tidsåldrarna (Ebr. 13: 8).

Och åter: »*Ty jag vill icke evinnerligen gå till rätta och icke ständigt*

förtörnas; eljest skulle deras ande försmäktas inför mig, de själar, som jag själv har skapat (Es. 57: 16).» Och åter: »I min förtörnelss översvall dolde jag ett ögonblick mitt ansikte för dig men med evig nåd vill jag nu förbarma mig över dig säger Herren, din förlossare (Es. 54: 8).» »Ty ett ögonblick varar hans vrede» (Ps. 30: 6), men »hans nåd varar evinnerligen», såsom det i Ps. 136 säges icke mindre än 26 gånger. — Om nu Guds vrede är hans helighets reagerande mot synden, huru är det då möjligt, att denna vrede skulle kunna vara temporär och alltså upphöra, om människor finnas, som i det ändlösa förbliva i sina synder? Skall han icke i det oändliga reagera mot synden? Jo, så sant han är Gud. Men huru går det då med den utsagan, att hans vrede varar blott ett ögonblick?

I Dan. 7: 14 läsa vi: »Åt denne (Människosonen) gavs välde och ära och rike, och alla folk och stammar och tungomål måste tjäna honom.»

I Os. 13: 14 säger Herren om Efraim, som hade fortfarit att synda, och vars missgärning var samlad såsom i en pung och vars synd var i förvar: »Skulle jag förlossa sådana ur dödsrikets våld, friköpa dem från döden?» Herren frågar, om någon tror, att han tänker på sådana människor. Såsom svar vänder han sig mot döden och dödsriket och frågar: »Var har du dina hemsökelse, du död? Var har du din pest, du dödsrike?» De förmå ingenting mot Guds frälsningsbeslut. »Ångern», säger han, »må vara fördold för mina ögon», d. v. s. jag skall icke ångra mitt beslut, nämligen att frälsa sådana.

I Joel 2: 28 giver Herren ett övermåttan härligt löfte så lydande: »Jag skall utgjuta min ande över allt kött», en profetia, vars uppfyllelse begynte på den första pingstdagen (Apg. 2: 17).

I Mika 7: 18, 19 heter det: »Vem är en sådan Gud som du? — du som förlåter kvarlevan av din arvedel dess missgärning och tillgiver den dess överträdelse, du som icke behåller vrede evinnerligen, ty du har lust till nåd, och du skall åter förbarma dig över oss och trampa våra missgärningar under fötterna. Ja, du skall kasta alla deras synder i havets djup.»

Hos profeten Habakuk läsa vi: »Landet skall varda fullt av Herrens härlighets kunskap, likasom havsdjupet är fyllt av vattnet (2: 14).» Prof. Myrberg återgiver versen sålunda: »Jorden skall uppfyllas med kunskapen om Jehovas härlighet, såsom vattnet betäcker havets botten.» Det kommer en

tid, då jorden skall bliva full av Herrens härlighets kunskap, ty Herren själv betygar: »Hela jorden skall bliva full av Herrens härlighet (4 Mos. 14: 12.)»

Övergå vi nu till nya testamentet, så möter oss där, såsom ju naturligt är, en sky av vittnesbörd rörande denna sak.

Matt. 13: 33: »Himmelriket är likt en surdeg, vilken en kvinna tog och blandade i tre mått mjöl, **till dess alltsamman blev syrat.**»

Luk. 3: 6: »Allt kött skall se Guds frälsning.» Guds frälsning är Kristus. Därför sade den gamle Simeon, då han tog barnet Jesus i sin famn: »Mina ögon hava sett din frälsning (Luk. 2: 30).»

Luk. 11: 21, 22: »När den starke, väpnad, bevakar sin gård, är hans egendom fredad, men så snart den, som är **starkare än han, kommer över honom och övervinner honom, tager han bort alla hans vapen, jul vilka han förtröstade, och skiftar hans byte.**»

Djävulen är den starke, Kristus den starkare. Kristus **övervinner** honom och **tager bort alla hans vapen och skiftar hans byte**, d. v. s. dem, som äro hans byte. Kristus skall således befria alla dem, som befinna sig i satans våld.

I Luk. 15 tecknar Kristus på ett oöverträffligt sätt den gudomliga kärlekens rikedom och allmänlighet genom trenne bilder, det förlorade fåret, den borttappade penningen och den förlorade sonen.

I v. 4 säger han: »**Vilken är den man bland eder, som, om han har hundra får och har förlorat ett av dem, icke lämnar de nio och nittio i öknen och går efter **det förlorade, till dess han finner det?****» Det grekiska ordet för »det förlorade» är detsamma, som på andra ställen översattes med »det förtappade». Märk, Kristus vädjar till sina åhörare och visar, huru en vanlig människa handlar, om hon förlorat ett henne tillhörigt får. Hon går och letar efter det, till dess hon finner det. Skulle Kristus vara sämre?

Han säger vidare i v. 8: »**Eller vilken är den kvinna som, om hon har tio penningar och tappar bort en av dem, icke tänder upp ljus och sopar huset och söker granneligen, till dess hon finner honom?**» Märk, penningens bortkommande framställes som en **förlust** för ägaren. Genom ett liv i synd och orättfärdighet gör icke blott **människan** en förlust utan ock **Gud**. Men denna ömsesidiga förlust skall ej bliva **ändlös**. Ty Gud söker sin penning, **till dess han finner honom**.

I bilden av den förlorade sonen, *som var död* (v. 24), avslöjas hela rikedomerna av den kärlek till syndaren, som fyller Guds hjärta, en kärlek, som brinner, till dess den förlorade sonen befinner sig i fadersfamnen. Ty *allt* måste återställas i full harmoni med sitt ursprung. Hela Kristi försoning går ock därpå ut att med Gud *återförsona allt* (Kol. 1: 20).

Luk. 19: 10: »Ty Människosonen har kommit för att uppsöka och frälsa det förtappade.» Hela ändamålet med Kristi människoblivande är att *uppsöka och frälsa det förtappade*. Enligt den rådande dogmatiken förfelar han till största delen hela sin uppgift. Han frälsar en bråkdel »förtappade», men hela massan, milliarderna mångdubblade, måste han lämna. Och detta skall vara den frälsare, som Gud *utvalt*, och som han själv beseglat? Skall han så totalt misslyckas? Gå ej tanklöst förbi den frågan utan bed Gud, att han öppnar dina ögon, så att du en gång på allvar måtte få se *Guds frälsning*.

Joh. 1: 29: »Se, Guds Lamm, som borttager världens synd.»

Vad står det här? Jo, att *Guds Lamm borttager* (ej försöker borttaga men misslyckas, nej, verkligen *borttager*, så att intet förbannat skall vara mer) *världens* synd, ej blott några få människors synder utan *världens* synd. Gud vare lov, att det ljusnar vid korset!

Joh. 3: 17: »Ty icke sände Gud sin Son i världen för att döma världen, utan på det att världen skulle varda frälst genom honom.» Samma sak upprepas i kap. 12: 47, där det ordagrant heter: *Ty jag har icke kommit, på det jag må döma världen, utan på det jag skall frälsa världen*.

Alltså, ändamålet med Kristi sändning var ej att *döma världen* utan att *frälsa världen*. Skall denna Guds avsikt med Kristi sändning vinnas eller icke? Människorna, som äro i sina synder, gå redan nu under en dom, som har sin grund däri, att de älska mörkret mer än ljuset (v. 19) och därför ej vilja giva sig åt ljuset. Från denna dom skola människorna varda befriade, när de vända sig till Kristus, som är kommen att frälsa dem från synden, som framför allt består i sinnets och viljans förvända riktning, så att de *älska* mörkret. Men just däri ligger orsaken till, att Herrens frälsningsplaner realiseras hos den ene långsammare, hos den andre hastigare. Ty det är ju ej genom sin allmakt utan genom sin kärleksmakt, han genomför sitt frälsningsverk. Herren vill, att alla nu skola höra och tro evangelii budskap. Somliga

falla ock genast till, tro och varda frälsta, då detta budskap kommer till dem. Men andra gå allt längre och längre bort i synden såsom t. ex. Den förlorade sonen. Han sjönk därför djupt ned, men det kom dock ett ögonblick, då han återfick sin sans, och det skedde då, när han genom syndens följder började inse sin dårskap. Då sade han: »Jag vill stå upp och gå till min fader.» Gud vann sin avsikt med honom men på en för den förlorade sonen smärtsam omväg. — På samma sätt skall det gå t. ex. med Israel. Israel tyckes genom sin otro hava korsat Guds planer, och det har genom sin olydnad dragit över sig gräsliga domar, men allt skall dock sluta så: »*Hela Israel skall varda frälst* (Rom. 11: 26).» Ty Paulus säger, att Guds nådegåvor och kallelse äro sådana, att *han icke ångrar dem* (v. 29). Ja, Gud vare lov, han genomför sitt rådslut och sina planer medelst domar, som äro outgrundliga, och på vägar, som äro outrannsaktliga (v. 33).

Joh. 3: 35: »*Fadern älskar Sonen, och allt har han givit i hans hand.*» Han är således *världens* frälsare (kap. 4: 42). På grund av denna sin frälsaremakt, som hans fader givit honom, kan han säga: »*När jag har blivit upphöjd från jorden, skall jag draga alla till mig* (kap. 12: 32).» Alla säger han. Och detta står i samband dels med *Guds dom över världen*, som begynte redan i och med Kristi uppträdande, dels *med satans utkastande*, vilket betecknar hans makts krossande. Men är hans makt krossad, då kunna fångarna få frihet. *Ett ändlöst helvete och en besegrad djävul* är en motsägelse. Ty det skulle väl vara djävulens *ändlösa* makt över sinnena, som skulle åstadkomma det *ändlösa* helvetet. Men är hans makt krossad, så kan Kristus draga *alla* till sig.

Joh. 17:2: »*Såsom du har givit honom makt över allt kött, på det han må giva evigt (eoniskt) liv åt alla dem, som du har givit honom.*» Detta eoniska liv består i att i sanning känna Gud och Kristus. Även här talas om den frälsaremakt, som Kristus fått över *allt* kött, d. v. s. över *alla* människor utan undantag. Denna frälsaremakt begagnar han ock alltfort, i det att han, så snart fadern genom de medel, som stå honom till buds, fått böja det trotsiga sinnet, så att det känner sin nöd och hungrar efter frälsning, giver syndaren liv. Detta är faderns givande av själarna åt sonen. Att nu fadern genom olika frälsningsmedel, avpassade efter vars och ens tillstånd, arbetar på *alla*, på det att *alla*, var på sin tid, måtte komma till sonen, det bör ju vara klart därav, att han

har givit sonen makt över *allt* kött. Om fadern icke med sin gudomliga kärleksenergi arbetar på alla utan endast på några, så hade han ju ej behövt giva sonen makt över alla utan endast över några. Men nu vill Gud, att *alla människor skola bli va frälsta* (1 Tim. 2: 3), och *vill icke*, att några skola förgås, utan att *alla skola vända sig till bättring*. Det beror således ytterst på, vem som skall få sin vilja igenom: den besegrade djävulen eller den kärleksrike fadern, som utsträcker sina händer hela dagen, hela den långa världsdagen, efter ett ohörsamt folk. Ja, därpå beror det ock, om Kristi nyss anförda ord, att han skall draga *alla* till sig, skola bli va en sanning.

Apg. 3: 21: »*Vilken* (nämligen Kristus) *himmelen måste upptaga intill tiderna för alltings återställelse.*» Med Kristi återkomst begynner återställandet av allt, som genom synden blivit fördärvat. Under den närvarande tiden uttages en brud, som vid Kristi återkomst skall delta i att upprätta riket. Men någon återställelse av allt hava vi ej nu att vänta. Nu är den *onda tidsåldern* (Gal. 1: 4). Men när Kristus återkommer och hans brud kommer honom till mötes, då begynner den tidpunkt, som kännetecknas av *alltings återställelse*. Det är då, *i tidernas fullbordan, allt skall återsammanfattas under huvudet Kristus, både det som är i himmelen och det som är på jorden* (Ef. 1: 10), och *allt* bli va återförsonat med Gud genom Kristus (Kol. 1: 20). Då skall man få erfara, att Guds löften äro ja i honom, därför ock amen genom honom, Gud till ära genom oss (2 Kor. 1: 20).

Vända vi oss nu till aposteln Pauli skrifter, så möter oss där en framställning av frälsningens allmänlighet, som är rent av sublim och storartad. Han säger, att det är en Guds »hemlighet», som blivit för honom avslöjad. Därför ägde han en inblick i frälsningens djup och höjd, längd och bredd, som var övermåttan stor, och han visar, huru återställelsen i och genom Kristus, den himmelske Adam, är lika omfattande och lika verklig som fallet med dess följder genom den jordiske Adam. Han säger i Rom. 5: 18, 19: »*Såsom nu därför genom en överträdelse fördömelse kom över alla människor* (eg. en fällande dom över alla människor), *så har ock genom en rättfärdighet (eller rättfärdighetsgärning) rättfärdiggörelse till liv kommit över alla människor. Ty såsom genom den ena människans olydnad de många blivit gjorda till syndare, så skola och* (märk: lika verkligt) *genom den enes lydnad de många*

göras rättfärdiga», nämligen genom att mottaga nåd och rättfärdighetens gåva, ty därhän skall Gud bringa saken, därigenom att han givit lagen med dess domar till sinnets förödmjukelse och på sådant sätt bereder väg för den frälsande nåden. Därför säger aposteln i v. 20: »Men lagen kom också in, på det att *överträdelsen skulle överflöda*; men varest synden överflödade, där *överflödade nåden ännu mer*.» Så visa är aposteln därpå, att Gud skall lyckas i sina frälsningsplaner, att han säger, att *samma många*, som genom Adam blivit gjorda till syndare, d. v. s. *alla människor, samma många skola* genom Kristus *göras rättfärdiga*. Ty det är nerven i Pauli bevisföring, att *de många* (οί πολλοί) *blivit gjorda till syndare genom Adam*, som således är stamfader för ett släkte av syndare, och att *de många* (οί πολλοί) *skola göras rättfärdiga genom Kristus*, som således blir stamfader för samma släkte, sedan detta blivit delaktiggjord av nåden och rättfärdigbetens gåva (v. 17). Ty därhän *skola* de komma. Var finnes bär rum för ett *ändlöst* helvete, varest största delen av mänskligheten skall försmäkta?

Rom. 11. Detta kapitel är synnerligen upplysande och lärorikt. Där skildras visserligen i första hand judafolkets ställning men ock hedningarnas. Framför allt är det betydelsefullt därför, att det på det klaraste ådagalägger, huru Herren genomför sin vilja och sina planer, även om det synes, som skulle den gudomliga planen omintetgöras genom människors syndiga vilja. Det ser så ut för en tid, ja, under långa tider, men, när vi komma till slutet, så har dock Gud, trots människornas alla förvillelser och fientliga viljor, genomfört sin vilja. — Låt oss nu se på själva huvudinnehållet i detta kapitel.

Israel, som är ett Guds folk i en alldeles speciell betydelse, har i olydnad gått bort från sin Gud och därigenom ådragit sig svåra straffdomar. Med undantag av en liten kvarleva (v. 5) har det stora flertalet av Israel blivit *förhärdat* (v. 7). Där om heter det: »*Gud har givit dem en försoffningens ande, ögon, att de icke skola se, och öron, att de icke skola höra, ända till denna dag*.» Och på dem tillämpas Davids ord: »*Varde deras bord till en snara och till ett giller och till en stötesten och dem till en vedergällning; varde deras ögon förmörkade, att de icke må se, och böj deras rygg alltid* (v. 8—10).» *Alltid*, heter det. Här skulle man väl hava goda skäl att säga: Det folket är förlorat för alltid; det kan ej upprättas. Huru förhåller det nu sig härmed? Jo, i v. 23 säges det, att

Gud är mäktig att åter inympa dem, om de nämligen icke förbliva i otro. Således kunna människor, som blivit förhärdade och av Gud förblindade, och vilkas rygg alltid skulle böjas, komma från sin otro till tro och inympas i Kristus. Detta är den reella sanning, vi till en början inhämta, då vi betrakta denna text.

Men se nu vidare, huru nådefullt Herren leder allt. Israels förkastelse blir världens försoning (v. 15), d. v. s. anledning till världens försoning, emedan evangelium genom judarnas förkastelse av Kristus fördes över till hedningarna för att *egga judarna till nit* (v. 12) att nämligen själva söka frälsning genom Kristus. Såsom en lösning på gåtan låter Paulus oss veta en »hemlighet», att *förhärdelse har endels träffat Israel, till dess hedningarnas fullhet ingått, och så skall hela Israel varda frälst* (v. 25, 26). Denna frälsning skall bringas till stånd genom *förlossaren från Sion*, som judarna icke ville anamma, när han första gången kom till dem såsom till sitt eget (Joh. 1: 11). Men vilken betydelse skall detta få för hela världen? Jo, *deras upptagande skall bliva utifrån de döda* (v. 15), ett uttryck, som angiver den totala omgestaltning av hela mänskligheten, *den alltings återställelse*, som står i samband med hela Israels frälsning. Herren skall på detta sätt, trots Israels otro, realisera hela sin frälsningsplan, emedan *hans nådegåvor och kallelse äro sådana, att han icke ångrar dem* (v. 29). Människornas förvillelser skola platt icke kunna göra Guds avsikt och planer om intet. Bort det!

Men Paulus låter oss blicka ännu djupare in i Guds plan, då han säger: »*Gud har inneslutit alla* (judar och hedningar) *under otro, på det han skulle förbarma sig över alla*» (v. 32), d. v. s. *alla människor*. Till och med de förskräckligaste domar skola bliva vägröjare för denna Guds nåd: *han skall förbarma sig över alla*.

Vad skola vi väl säga härom? Vi skola ej disputeras; vi skola ej försöka att krångla bort detta faktum för att få det att gå ihop med någon teologisk dogm, utan vi skola helt enkelt liksom Paulus böja oss ned i ödmjukhet och upphöja vår Gud, sägande: »*O, vilket djup av rikedom och visdom och kunskap hos Gud! Huru outgrundliga äro icke hans domar och huru outrannsakliga hans vägar* (v. 32)!» Ja, med samme apostel må vi till Guds ära säga: »*Av honom och genom honom och till honom äro alla ting. Honom vare ära i evighet (egentligen under tidsåldrarna)! Amen* (v. 36).» Till honom *alla ting!* Ja, detta är ett Gud värdigt slut på

världsutvecklingens stora drama. *Allt i full harmoni med Gud, dess första och enda ursprung!* Högt lovad vare vår Gud!

Rom. 14: 10—12: »*Ty vi skola alla stå för Kristi domstol, ty det är skrivet: 'Så sant jag lever, säger Herren, för mig skall varje knä böjas, och varje tunga skall prisa Gud.'*»

I mycket förkortad form anför här Paulus den härliga, av oss förut behandlade profetian i Es. 45: 22—24. Men det märkliga är, att aposteln säger, att detta står i samband med domen, då vi skola stå inför Kristi domstol. Och att med de »alla», som skola stå inför Kristi domstol, inför honom, som är allas herre, och som av fadern fått makt att hålla dom, menas *alla* människor, därom torde ej råda någon ovisshet. Nåväl. Låtom oss då läsa apostelns citat i det ljus, som Es. 45 kastar däröver, och det skall bliva oss klart, att aposteln med varje knä, som skall böjas, och med varje tunga, som skall prisa Gud, menar *alla* människors knän och allas tungor. Men att detta prisande av Gud är ett prisande av hjärtat, det förstå vi därav, att aposteln med detta uttryck återgiver, vad som står i Es. 45: 23: »Mig skola alla tungor giva sin ed.» Eller kan man väl vilja komma oss att tro, att ett med makt framtvingat pris av dem, som *i sinnet äro fientliga mot Herren*, tjänar till hans förhärligande, som ej vill höra ett lovprisande, som blott är läpparnas ljud, utan som säger: *tag bort sådant?* Vi behöva ej heller, Gud vare lov, tillgripa sådana onaturliga tolkningar, då Herren i Es. 45: 24 säger, att *alla* de, som varit *honom hätska, skola komma till honom med blygsel*. Men skall detta ske i samband med *domen*, då är det endast ett ytterligare bevis för, huru den allmänna frälsningen är förbunden med domens dag, vilken just skall hava den verkan, att de *hätska* motståndarna, om än genom eld, skola komma till honom och blygas.

Här torde vara rätta platsen att påpeka en annan viktig sak. I allmänhet tror man, att »domens dag» är en vanlig dag eller en mycket kort tidsperiod. Men i skriften begagnas ordet »dag» mycket ofta för att angiva en lång tidsperiod. När det i 1 Mos. 1 talas om de olika skapelsedagarna, så betecknas därmed långa tidsperioder. När det talas om »frälsningens dag», så menas därmed en mycket lång tidsperiod. Den »frälsningens dag», varom aposteln talar (2 Kor. 6: 2), räcker ännu, och kommer säkerligen ännu länge att vara. Så är ock

»domens dag» uttrycket för en tidsperiod, längre eller kortare, då Herren låter domar gå över dem, som förut ej velat böja sig i ödmjukhet för honom och bekänna sin synd, och då somliga skola straffas med *många* slag, andra med *få* slag (Luk. 12: 47, 48), allt för att de skola komma till Herren och blygas samt svärja honom trohet. Synden har med sig straff, men i straffet ligger en pedagogisk tuktan till sinnesändring. Ty straffet allena lär att giva akt på orden.

1 Kor. 15: 22—28: *»Ty såsom alla dö i Adam, så skola och alla i Kristus göras levande; men livar och en i sin ordning, Kristus såsom förstling, sedan de som tillhöra Kristus, vid hans tillkommelse. Därefter änden, då han överlämnar riket åt Gud och Fadern, när han har tillintetgjort allt herradöme och all väldighet och mald. Ty han måste regera, till dess han har lagt alla sina fiender under sina fötter. Såsom den ytterste fienden varder döden tillintetgjord. Ty allt har han lagt under hans fötter. Men då det heter, att allt är honom underlagt, så är det klart, att den är undantagen, som har lagt allt under honom. Men sedan allt har blivit honom underlagt, då skall även Sonen själv varda underlagd den, som har lagt allt under honom, gå det att Gud skall vara allt i alla.»* Utan tvivel är detta ett av de betydelsefullaste skriftställen till belysning av den fråga, som föreligger till granskning. Giv Herren oss ljus över denna text.

Vad aposteln med kraft framhäver i början av 1 Kor. 15, det är, att Kristus är uppstånden. Detta är för aposteln ett över alla tvivel upphöjt faktum. Därpå beror den evangeliska predikans sanning och hållbarheten av den kristna tron. Sedan övergår han till att tala om verkan av Kristi uppståndelse i allmänhet och påvisar, att denna verkan sträcker sig lika långt som verkan av Adams fall. Han säger (v. 21): *»Ty emedan döden kom genom en människa (den jordiske Adam), så kom ock genom en människa (den himmelske Adam v. 45, 47) de dödas uppståndelse.»* Därav drager nu aposteln den bestämda slutsatsen: *»Ty såsom alla dö i Adam, så skola ock alla i Kristus göras levande.»* Genom den jordiske Adam har döden kommit till alla människor (se Rom. 5: 12). Samma *»alla människor» skola ock i Kristus göras levande.* Detta är aposteln bestämda slutsats. Han låter *»alla»* betyda detsamma i satsens båda avdelningar.

Sedan aposteln sålunda fastslagit, att alla människors uppståndelse har sin grund i Kristus, tillägger han: *»men var och en i sin ordning.»*

Om han med »alla», som göras levande i Kristus, hade menat endast »dem som tillhöra Kristus vid hans tillkommelse», så att dessa hade uttömt begreppet av ordet »alla», då hade han ej kunnat säga: *var och en i sin ordning*. Men att han så uttrycker sig, det visar, att han tänkte därpå, att i ordet »alla» låg inneslutna ej blott de troende utan även alla de människor, som icke tillhöra Kristus vid hans tillkommelse. Därför säger han: »*var och en i sin ordning* (τάγμα, eg. härordning).» Dessa här avdelningar liksom rycka fram vid olika tider, bestämda för var och en av dem.

Den förste är Kristus. *Kristus såsom förstling* (ἀπαρχή). Han kommer ensam, ty han är ensam i sitt slag. Han har blivit en förstling bland de avsomnade (v. 20).

Den andra avdelningen äro de, som *tillhöra Kristus vid hans tillkommelse*. Dessa äro brudförsamlingen, de som hava del i den första uppståndelsen, och som med Kristus skola vara konungar och präster vid rikets upprättande (se ock 1 Tess. 4:16).

Rörande den tredje avdelningen uttrycker sig aposteln sålunda: »Därefter änden (τέλος).» Det grekiska ordet betyder *ände, slut, fulländning, fullbordad*, liksom det grekiska verbet (τέλλω) betyder *bringa till slut, föra till målet, fullända, göra färdig* och förekommer i dessa betydelser på många ställen i nya testamentet. Alltså kunna vi översätta det omskrivna uttrycket sålunda: *Därefter fulländningen*, nämligen av den av Gud fastställda frälsningsplanen, som skall genomföras av Kristus. Härigenom framstår genast apostelns mening tydligare.

De, som höra till den tredje avdelningen, äro således sådana människor, som falla inom ramen *för frälsningens fulländning*, d. v. s. alltings återställande, som just skall inträffa efter Kristi tillkommelse (se Apg. 3: 21). De hava ej fått del av den första uppståndelsen, emedan de ej tillhöra Kristus vid hans tillkommelse.

Vad är det väl då, så fråga vi, som kännetecknar *fulländningens tidevarv* eller eoner? Ty vi må besinna, att tiden eller eonerna skola fortfa, till dess Guds hemlighet är fullbordad enligt det glada budskap, som han givit sina tjänare profeterna. Då först skall *ingen tid vara mer* (se Upp. 10: 6, 7). Då inträder, vad vi nu gemenligen men med orätt inlägga i ordet »evighet», en *ändlös tid*, om man så kan uttrycka sig. Men vad är det då, som utmärker fulländningens tid enligt

1 Kor. 15? Jo, aposteln säger, att, innan riket överlämnas åt fadern, så har en den betydelsefullaste gärning fullbordats, som just fulländar riket. Herren skall nämligen tillintetgöra eller, närmare efter grundtexten, *bringa ur verksamhet* (καταργέω) *allt herradöme och all väldighet och makt*, varmed förstås de onda andemakterna, som äro verksamma i otrons barn (Ef. 2: 2). Dessa andemakter skola bringas ur denna sin ödesdigra verksamhet genom de domar, som under denna tidsperiod skola vara verksamma över alla, som ännu stå Herren emot. Det är just under denna fulländningens period, som riket skall fulländas för att sedan överlämnas åt fadern. Men detta sker just genom dom och rättfärdighet (se Es. 9: 7). Men då dessa andemakter just i otrons barn äro verksamma, så är det klart, att dessa människor måste på ett förfärande sätt träffas av Guds domar, varigenom de, som låtit sig bedåras och behärskas av dessa makter, skola bringas till besinning och vända sig till honom, som är *densamme fullkomlige fräl-saren och syndaborttagaren under alla tidsåldrar*, och som icke mättas av något mindre, än att han fått *draga alla till sig och återförsona allt med Gud*. Ty, heter det i den text, vi behandla, *han måste regera, till dess han lagt alla sina fiender under sina fötter*. Härom heter det i Ef. 1: 20—22: »Han (Gud) uppväckte honom (Kristus) från de döda och satte honom på sin högra sida i det himmelska *över allt herradöme och väldighet och mald och myndighet och allt namn, som nämnes icke allenast i denna världen (tidsåldern) utan ock i den tillkommande, och lade allt under hans fötter.*» Samma sak återfinna vi i Ebr. 10: 13, där vi läsa: »och väntar nu, till dess hans fiender varda lagda honom till en fotapall.» Och åter i Ebr. 2: 8: »Allt har du lagt under hans fötter. Ty i det att han underlade honom allt, har han icke lämnat något, som icke är honom underlagt; men ännu se vi icke allt vara honom underlagt.»

Alltså, Gud har *icke lämnat något, som icke är Kristus underlagt*. Detta är ett avgjort om än först vid tidsåldrarnas slut fullbordat faktum.

Nu återstår den frågan: Vad menas därmed, att allt är underlagt Kristus eller lagt till hans fotapall? Jo, det innebär att Kristus har besegrat alla, *alla sina fiender av vad namn de vara må*, och det icke såsom en österländsk despot, som trampar på sina fiender, utan på *Kristuslikt sätt* genom att böja deras sinnen, så att de hylla honom.

Att aposteln i uttrycket »alla sina fiender» inbegriper *hela männi-skovärlden*, fram går för övrigt med en tydlighet, som icke lämnar något övrigt att önska, av den förklarande anmärkningen, som vid första påseende kan synas överflödig, att *endast en är undantagen*, nämligen Gud (v. 27) . Kan det och behöver det väl talas med större tydlighet och klarhet om frälsningens allmänlighet, än aposteln här gör?

Det grekiska ordet »underlägga» (ὕποτάσσειν) förekommer på flera ställen i nya testamentet och betyder *underordna, bringa till underdånighet, göra eller vara lydig*. I vår text begagnas samma ord om sonens *underläggande* eller *underordnande* under *fadern*, vilket naturligtvis är ett frivilligt underordnande. För dem av våra läsare, som själva önska se efter i sitt nya testamente, huru härmed förhåller sig, vilja vi giva några hänvisningar, se Luk. 2: 51; Rom. 10: 3; 13: 1; 1 Kor. 14: 32, 34; 16: 16; Ef. 5: 21, 22, 24; Tit. 2: 9; 1 Petr. 2: 13; Jak. 4: 7 m. fl. ställen. Av allt detta finnes vi *arten* och *beskaffenheten* av underläggandet. Det är ett underläggande *i lydnad*. Och huru kan det väl vara anorlunda? Skulle det väl vara en *seger för Kristus*, för honom, som kom att *frälsa det förtappade*, att se milliarderna ligga *tvingade* under hans fötter, under det att de andades ett djävulskt, ett frenetiskt hat till sanningen och rättfärdigheten, till Gud och Kristus ? Under sådana förhållanden äro de ju *aldeles obesegrade* ifrån den högre synpunkt, från vilken vi måste betrakta *arten* av Kristi frälsningsverk. Och huru mycket äro de onda makterna *bragta ur sin verksamhet*, när det onda tvärt om synes hava kommit till sin spets för att så *i ändlöshet* förbli enligt den vanliga uppfattningen? Nej, är detta slutet på Kristi verk, då må man väl säga, att det slutat för honom med ett fullständigt nederlag. Men Gud vare lov, det slutar ej så. Hör, vad Paulus säger: *Gud skall bliva allt i alla*. Böj dig därför i salig tillbedjan. Detta är ett gudomligt slut på ett gudomligt verk.

I sin utläggning över orden: »Gud skall vara allt i alla» säger Bengel i sitt »Gnomon» sid. 99: »Med dessa ord betecknas något nytt men på samma gång det, som är det högsta och evigt varande. Allt och alltså även alla skola utan hinder, utan att något skapat står i vägen, utan att något hämmar, underordnas sonen men sonen fadern. Detta är τέλος, detta är slutet och höjdpunkten.»

Genom denna Kristi seger över alla fientliga makter upphör ock döden, som har sin rot i synden. Aftonen har därmed kommit på frälsningens dag, ty frälsningsverket är fullbordat. Den sista skörden är mogen att inbärgas. Riket omfattar nu hela den frälsta mänskligheten. Den förstfödda församlingen, som med sin himmelske brudgum utfört det sista fulländande missionsarbetet, förenar sig med den senfödda skaran och bildar med denna det rike, sonen överlämnar till sin fader. Nu är Adams fall botat, och intet förbannat finnes mer. Sonens uppdrag är fullgjort. Eonerna, som skapats, för att Guds avsikt skulle i Kristus Jesus verkställas, hava kommit till sitt slut — ingen tid skall vara mer — och den fulla, saliga harmonien inträder. *Gud är allt i alla.* »Allt vad anda har love Herren. Halleluja (Ps. 150: 6)!»

2 Kor. 5: 19: »Ty Gud försonade i Kristus världen med sig» (eg. *Gud var i Kristus, försonande världen med sig själv*). Vad säger väl aposteln här? Jo, att Gud var i Kristi person med den uppgiften att försona den genom Adams fall i synd bortkomna människovärlden med sig själv. Därför har Gud gjort honom, som icke visste av synd, till synd, på det att vi, nämligen alla syndare, skulle varda Guds rättfärdighet i honom (v. 21), ty det är den enda väg, varpå en syndare kan komma i ett rätt förhållande till Gud. Hela ändamålet med Guds verk i Kristus Jesus är således *världens återställelse till Gud genom delaktiggörelse av Guds egen rättfärdighet*. Skall detta stora, gudomliga verk förfelas och bliva om intet? Skall den allra största delen av människovärlden, milliarderna, förbliva i syndens och mörkrets furstes våld och Guds avsikt vinnas endast med en liten, liten försvinnande bråkdel? Säg, om det är dig möjligt att tro sådant, tro, att Guds verk och planer i Kristus Jesus skola omintetgöras av det ondas makt, utan att det sanna gudsbegreppet skakas i sina grundvalar?

Men aposteln låter oss ock veta, att detta hela världen omfattande försoningsverk vinner sin fullbordan, icke på allmaktens väg, utan därigenom att människorna *låta försona sig* med Gud eller låta försätta sig i en rätt ställning till honom. Detta kunna de göra först då, när de få erfara syndens gräslighet och dess följder. Då först väckes hos dem det behov, som giver sig uttryck i den förlorade sonens ord: Jag *vill* stå upp och gå till min fader. Då först inse de sitt stora misstag att hava valt synden och det själviska livet i stället för ett liv i Gud, och

då först *vilja de låta försona sig*. Det är domarna både i inskränkta och vidsträckt omfång, som äro de medel, varigenom sinnena öppnas för Guds för *alla människor frälsande nåd* (Tit. 2: 11). Och denna nåd tager ej slut med denna tiden; den varar under tidsåldrarna, ty Kristus är *densamme* under tidsåldrarna, en de *borttappades* frälsare. Hans verksamhet såsom sådan skall icke upphöra, förrän Guds planer med hans sändande blivit realiserade.

Ef. 1: 9, 10: »*Han (Gud) har föresatt sig inom sig självo med avseende på hushållningen i tidernas fullbordan, att i Kristus sammanfatta allt (τά παντα), både det som är i himmelen och det som är på jorden. Här låter aposteln oss veta en hemlighet rörande Guds vilja, den nämligen att Gud föresatt sig inom sig självo att beträffande hushållningen i tidernas fullbordan i Kristus sammanfatta (eg. återsammanfatta under ett huvud, vilket erinrar om den genom synden störda harmonien, som i tidernas fullbordan genom Kristus skall återställas) allt både i himmel och på jord, d. v. s. hela universum. Vad kan väl sägas tydligare än detta? Tänk, Gud föresätter sig något. Tror du, att någon ondskans sataniska makt kan göra om intet, vad Gud föresatt sig att göra? Tror du det, då är din Gud en annan än min.*

Men vad är det väl, han *föresatt sig att, göra* ? Han tänker genomföra en nådeshushållning i tidernas fullbordan, som går därpå ut att i Kristus *återsammanfatta*, i en salig harmoni förena *allt i himmel och på jord*. Kan du tvivla på, att kristendomens Gud skall kunna genomföra sin föresats, eller vill du försöka bortförklara dessa apostelns tydliga ord, så att *allt icke betyder allt!* Eller menar du, att man kan hava nödig respekt för vad här står och samtidigt tro, att nio hundra nittionio tusendelar — nej, det är för litet — av Guds skönaste skapelse befinner sig i en *ändlös disharmoni med Gud*, i ett *ändlöst helvete*? O, stanna och hejda dig, så att du ej försyndar dig mot sanningens ande!

Ef. 1:22: »*Och lade allt under hans fötter.*» Här står samma grekiska ord som i 1 Kor. 15: 25, 27, 28. Se anmärkningen därvid.

Ef. 4: 9, 10: »*Men detta: 'han har uppfarit', livad är det annat, än att han ock först har nedfarit till jordens nedre rum? Den, som nedfor, är ock den, som uppför över alla himlar, på det att han skulle uppfylla allt.*» Kristus har tagit i besittning hela universum. Han har gjort sin »eriksgata» genom rikets olika provinser, på det han skulle uppfylla allt

såsom herre och frälsare. För Paulus var Kristus en stor och mäktig frälsare. Må han bli så även för oss.

Fil. 2: 9, 10, 11: »Därför har ock Gud upphöjt honom över allting och givit honom det namn, som är över alla namn, *på det att i Jesu namn alla knän skola höja sig, deras, som äro i himmelen, på jorden och under jorden, och att alla tungor skola bekänna, att Jesus Kristus är Herre, Gud Fader till ära.*» Paulus säger här uttryckligen, att Gud har upphöjt Kristus och givit honom ett namn, som är över alla namn, *på det att i detta över alla andra stående namn **alla** knän i himmel, på jord och i underjord skola böja sig i salig tillbedjan, och på det att **alla** tungor skola öppet bekänna* (ty det betyder det grekiska ordet), att Jesus Kristus är Herre. Och detta skall ske till Gud faders ära, vars frälsningsplaner härigenom blivit fullkomligt realiserade.

Vilken storartad framställning av frälsningens slutmål! Vilken Gud värdig lösning av frälsningens stora problem! Vilken rättfärdighetens, sanningens och ljusets glänsande seger över synd, lögn och mörker! Här sannas det ordet: »Och allt skapat, som är i himmelen och på jorden och under jorden och på havet, och allt, som är i dem, hörde jag säga: Honom, som sitter på tronen, och Lammet vare lov och pris och ära och kraft i evigheters evighet (Upp. 5:13).» Ja, så skall det ljuda en gång, och så borde det låta redan nu här nere i jordens dalar, eftersom vi hava *de allra vissaste* löften. Men så är det tyvärr icke. Till och med mången, som vill räknas till Guds folk, skakar betänkligt på huvudet, menande en sådan uppfattning vara en gruvlig villfarelse. Ja, man kanske skulle hellre önska, att »Paulus vore bränder än av var man känder». Och så börjas »utläggningarna», som mången gång ingenting annat äro än »bortkrånglingar» av de klaraste bibelord.

Angående detta bibelställe och andra likartade bibelord säger man, att de framställa endast *Guds avsikt* men icke vad som i verkligheten skall komma att ske. Ja, på det sättet få vi stryka ut ur vår bibel de sublimaste och mest hjärtevärmade ställen. Ty vad hjälper det, att jag får veta Guds avsikt, om jag på samma gång måste hava klart för mig, att han ej *kan* realisera sina gudomliga avsikter? Men huru vet man då, att han ej kan genomföra sin avsikt? Får man läsa och tro, såsom det här står, så har man ock här den rätta lösningen av hela

slutdramat. Ty Herren skall genom sitt tålmodighet, genom sitt bidande och sitt väntande föra igenom till ett sig värdigt slut sina frälsningsplaner i överensstämmelse med de andliga lagarna. På ett liknande sätt har han gått till väga vid världsskapelsen. Han frambragte ej universum fulländat på en gång utan så småningom enligt de naturliga lagarna. Det rubbade ej hans rådslut, att skapelsens fullbordan krävde årtusenden.

Särskilt till nu omhandlade bibelställe hava vi i Es. 45: 23, 24 ett parallellställe, som ställer denna uppfattning av Fil. 2: 10, 11 över allt tvivel. Vi hava redan behandlat detta ställe men vilja här ånyo erinra om dess innehåll. Gud *svär vid sig själv*, sanning har utgått från hans mun, ett ord, *som ej skall ryggas*. Vad är det väl för ett Guds ord, som ej skall ryggas? Jo, säger Herren, att för honom skola *alla* knän böja sig och honom skola *alla* tungor giva sin ed. De skola säga, att allenast hos Herren finnes rättfärdighet och makt. Alla de, som varit honom hätska, skola *komma till honom med blygd*. Vad göres oss mera vittne behov? Finna vi även här endast Guds orealiserbara avsikt? Nej, må vi böja oss ned i ödmjukhet, sägande: O, vilket djup av rikedom och visdom och kunskap hos Gud! Huru outgrundliga äro icke hans domar och huru outrannsakliga hans vägar! Ja, hemligheten är den, som Paulus framhåller i Fil. 3: 21, att Kristus *förmår att även underlägga sig allt* (eg. bringa allt till underdånighet eller lydnad).

Kol. 1: 19, 20: »Ty det har behagat Gud, att all fullhet skulle bo i honom, och att genom honom — — — med sig återförsona allt, vare sig det som är på jorden eller det som är i himmelen.» Det har behagat Gud att så göra, och detta sitt behag skall han genomföra. Lika visst som Guds behag, att all fullhet skulle bo i Kristus, på sin tid realiserades, och att ingenting kunde förhindra det, lika visst skall ock hans behag att i sin tid genom Kristus återförsona allt, hela universum, realiseras. *Ingenting skall kunna göra denna Guds bestämda vilja om intet*. Lightfoot anmärker vid detta ställe: »Det måste sluta med enhet, såsom det utgått från enheten, och Kristus är medelpunkten för denna enhet.»

1 Tim. 2: 3—6: »Ty detta är gott och välbehagligt inför Gud, vår Frälsare, som vill, att *alla människor* skola bli *frälsta* och *komma till sanningens kunskap*. Ty en är Gud, en är ock medlare mellan Gud och människor, människan Kristus Jesus, han som gav sig själv till en

lösen för *alla*, varom det i sinom tid skulle vittnas» (ordagr. Vittnesbördet för egna eller särskilda tider).

Här säges nu, att Gud *vill*, att *alla människor* skola bli *frälsta*, och denna allas frälsning förmedlas genom Jesus Kristus, som givit sig själv till lösen för *alla*, varom vittnesbördet, d. v. s. evangelii predikan, skall ljuda vid särskilda tider, så att *alla människor* verkligen skola få höra evangelium, visserligen icke på en gång utan på egna eller särskilda tider under eonernas lopp.

Enligt den gängse uppfattningen kommer Guds vilja ej att bli realiserad, ty den stöter på ett sådant motstånd hos människornas vilja, att Gud ej förmår att övervinna detsamma utan nödgas låta sin vilja fara. Vidare bliver Jesu Kristi utgivande *till lösen för alla*, d. v. s. hela Kristi verk, förfelat, emedan det kommer endast en bråkdel av milliarderna till godo. Kristus är kommen att *tillintetgöra* djävulens gärningar, men dessa äro så starka och mäktiga hos människorna, att han ej kan lösa sin uppgift; hans frälsareverksamhet bliver till största delen *om intet* genom ondskans och mörkrets makt. Är detta kristendomens Gud och kristendomens frälsare? Är detta slutresultatet av Guds och Kristi verk till människosläktets frälsning? Är detta den Gud och den frälsare, som allt skapat till sist skall bringa sin hyllning? Besvara dessa frågor en gång på allvar.

Men vidare säger man enligt den gängse läroåskådningen, att evangelium predikas endast under detta livet, och att med döden allt är avgjort. Utom andra ställen, som motsäga en sådan uppfattning, heter det i vår text, att vittnesbördet om Guds vilja och om Kristi verk skall ljuda på *egna, särskilda tider*, som nämligen Gud bestämt för realiserandet av sin frälsningsplan med alla människor. Ty *alla människor* äro objekt för Guds frälsningsviljas förverkligande i och genom Kristus. Därför läsa vi i 1 Tim . 4: 10: »Gud är *alla människors frälsare*, i *synnerhet de troendes.*» Det är Guds plan, att de utvalda eller de, som nu tro, frälsas först och sedan bli medel, vare sig här eller i kommande tidsåldrar, till alla människors frälsning.

2 Tim. 1: 10: »*Vilken (Jesus Kristus) har tillintetgjort döden.*» Här säges det, som så småningom skall realiserats, vara ett fullbordat faktum. Ty den tid skall komma, då ingen död skall vara mer. Detta är en fullkomligt avgjord sak. Men då synden härskar medelst döden

(Rom. 5: 21) och dödens udd är synden (1 Kor. 15: 56), så följer därav klart, att dödens fullkomliga *tillintetgörande* står i det innerligaste samband *med syndens fullkomliga borttagande*. Ty om synden fortfar att härska över myriader och åter myriader av människor, ja, om det ock vore över blott en enda människa, och hålla dem bundna i ett ändlöst tillstånd av fiendskap mot Gud, då är naturligtvis icke synden borttagen, ej djävulens gärningar tillintetgjorda, vilkas tillvaro framför allt visar sig just i den mänskliga viljans fortsatta upproriskhet mot Gud, och då komma vi därtill, som vi ofta påpekat, att Kristi verk är alldeles förfelat. Då har ock aposteln Paulus tillskrivit Kristus sådana gärningar, som han icke kan utföra.

Tionde kapitlet.

Den kristna församlingens kallelse och uppgift.

Det torde icke kunna nekas, att högst få människor, till och med bland troende kristna, hava fattat den höga kallelse och uppgift, som den kristna församlingen har fått av honom, som är församlingens huvud. Att hon har en särskild uppgift att fylla här på jorden, inser man väl, men att hon skulle hava någon uppgift efter den jordiska tillvarons slut under kommande tidsåldrar, därom saknar man allt begrepp, och därom är det tyst i alla våra predikoföredrag. Ej underligt, då man lär, att nådatiden är slut i och. Med döden. Då kan ju församlingen ej i fortsättningen hava någon kallelse och uppgift inom kommande tidsåldrar. Hela hennes mission att vara ett ljus och ett salt i folkvärlden är då begränsad till den närvarande tiden, alldeles såsom det är med hennes huvud, Kristus. Ty även hans frälsande verksamhet är ju enligt den vedertagna läroåskådningen begränsad inom denna tidens trånga gränser. Och med varje människas död är ock hennes blivande tillstånd för alltid beseglat. Hon är antingen i himmelen eller i helvetet — tertium non datur — och således finnes icke mer något fält för frälsande mission. Var och en är på sin plats, och de icke frälstas tillstånd *kan* icke förändras. Ja, sådant är det evangelium, som predikas och läres överallt i kyrkor och predikolokaler, i både högre och lägre skolor, och i denna uppfattning uppväxer generation efter generation. Är detta manne *fullheten av evangelii välsignelse*, varmed aposteln Paulus kom (Rom. 15: 29), och som genomgår alla hans brev? Är detta den hemlighet, som blivit uppenbarad för apostlarna? Nej, den låter så här: *Gud har föresatt sig inom sig själv* med avseende på hushållningen i *tidernas fullbordan, att i Kristus åter sammanfatta under ett huvud allt, både det som är i himmelen och det som är på jorden.* Det är ett fullare evangelium än det, som nu förkunnas bland oss. Eller då samme apostel säger: Ty såsom genom den ena människans olydnad *de många* hava blivit gjorda till syndare, så *skola* ock genom den enes lydnad *de många* (samma många) *göras rättfärdiga* (Rom. 5: 19). Var ljuder för närvarande

utan förvrängning och bortkrångling en sådan evangelii predikan, den enda som är värdig vår Gud och vår frälsare?

Men låtom oss tillse, livad den heliga skrift lär om Kristi församlings kallelse och uppgift. Vi gå då tillbaka till det sköna och härliga löfte, som gavs Abraham: »I dig skola alla släkter på jorden *varda välsignade* (1 Mos. 12: 3).» Vilket skönt löfte! Vilken *alltomfattande* och *bestämd* tillsägelse! Kan man på jordiskt tungomål uttrycka sig tydligare och bestämdare? Står det icke, att *alla* folk — icke en bråkdel av folken — nej, *alla* folk skola utan någon reservation — *välsignade* vardas i Abrahams säd? Men vad menas då med Abrahams säd? Därom upplyser oss aposteln Paulus i Galaterbrevet: »Men Abraham och hans säd äro löfthena tillsagda. Han säger icke: 'och säderna', såsom talade han om många, utan såsom om en: 'och din säd', vilken är Kristus. Alltså: I Kristus skola alla folk på jorden *välsignade* vardas (kap. 3: 16). Han säger därför själv: »När jag har blivit upphöjd från jorden, skall jag draga *alla* till mig (Joh. 12: 32).» Men icke allenast Kristus såsom huvudet skall bliva alla folk till välsignelse såsom den rätta Abrahamssäden, utan även församlingen, Kristi kropp, skall såsom *Abrahams säd* bliva till välsignelse för alla folk enligt Pauli ord: »Ären I nu Kristi, så ären I ju *Abrahams säd* och arvingar efter löftet (Gal. 3: 29).» Själva välsignade skola de bliva till välsignelse för andra ock det icke blott för några få utan för *alla* folk. Församlingen är den kanal, genom vilken Herren skall tillföra alla folk välsignelse. Därför tillsade Herren sina första lärjungar och därmed alla sina lärjungar att göra *alla* folk till lärjungar och förklarade, att han särskilt skulle vara med dem i denna deras verksamhet, icke blott under deras korta arbetsdag här på jorden utan till *tidsälderns slut* (Matt. 28: 19, 20). I Joh. 15: 16 säger ock Kristus, att han hade *utkorat* dem och *bestämt* dem att gå åstad och *bära frukt*. Och Petrus säger: »Men I ären ett *utvalt* släkte, ett *konungsligt prästerskap*, ett heligt folk, ett egendomsfolk, på det att I skolen förkunna hans dygder, som har kallat eder från mörker till sitt underbara ljus (1 Petr. 2: 9).»

När det därför i Matt. 20: 16 och 22: 14 heter: »Många, äro kallade men få utvalda,» så avses därmed utkorelsen att vara Kristi brud och att såsom sådan deltaga i arbetet. Därför stå dessa Herrens ord på förra stället i förening med hans liknelse om arbetarna i vingården

och på senare stället i förening med hans liknelse om bröllopet. Att höra till bruden äro många »kallade», men endast få bliva »utvalda» och »utkorade» därtill.

Församlingen, Kristi kropp och brud, har en alldeles särskild kallelse och uppgift, nämligen att utbära evangelii välsignelse till andra. Hon är icke blott frälst utan *utvald* och *utkorad* till detta höga uppdrag. Hon utgöres av de *få*, som äro utvalda att vara de kanaler, genom vilka alla folk och släkten skola bliva välsignade. Och denna sin mission skall församlingen utföra genom att förkunna hans dygder, d. ä. Kristi frälsareduglighet, varpå de själva äro de bästa bevisen, ty de hava förut varit mörker, men nu hava de blivit ljus i Herren.

Det är dessa »utvalda», som Kristus i flera av sina tal och liknelser giver många allvarliga förmaningar t. ex. att vara *trogna förvaltare* (Luk. 16), *leva i försonlighet* (Luk. 17: 3, 4), *vandra i ödmjukhet* (v. 10), *i självförsakelse* (v. 33), *i bön* (Luk. 18: 1—7), *i vaksamhet* (Matt. 22: 42) o. s. v., på det att de vid Herrens tillkommelse må varda *upptagna* och ej *kvarlämnade* (Matt. 29: 40) eller med andra ord löpa så, att de måtte *få lönen* (1 Kor. 9: 24) och ej gå miste om den (1 Kor. 3: 15).

Dessa, som äro ett konungsligt prästerskap, och som skola sitta med Herren på hans tron (Upp. 3: 21), d. v. s. regera med honom på konungsligt sätt, kallas en *förstling* av hans skapade varelser, såsom det heter: »Efter sin vilja har han fött oss genom sanningens ord, att *vi skulle vara en förstling av hans skapade varelser* (Jak. 1: 18).» I Ebr 12: 23 kallas dessa »*församlingen av de förstfödda*, som äro uppskrivna i himmelen», i motsats till de *senfödda*. Dessa förstfödda äro de, som Gud har utvalt i Kristus före världens grundläggning, att de skulle vara heliga och ostraffliga inför honom (Ef. 1: 4), och som skola komma *Herren till mötes i luften och sedan vara med Herren alltid* (1 Tess. 4: 17). Dessa förstfödda äro de, som vid Kristi tillkommelse skola hava del i uppståndelsen från de döda, såsom Paulus säger: »Var och en i sin ordning, Kristus såsom förstling, *sedan de som tillhöra Kristus vid hans tillkommelse* (1 Kor. 15: 23).»

Det gives tyvärr många kristna, som alltför litet besinna vikten av att i överensstämmelse med de förmaningar, som Kristus ställer till dem i ovanstående liknelser, vandra sin höga kallelse värdigt och därför löpa fara att icke få del i den första uppståndelsen. Men ett

annat sinne hade Paulus. Han lade en sådan vikt på *att hinna fram till uppståndelsen från de döda* (Fil. 3: 11), att han själv räknade allt, som eljest i människors ögon var stort, såsom avskräde för att vinna Kristus och hava del i hans uppståndelsekraft. Av detta förstå vi, vilken stor nåd det är att höra till de *förstfödda*, och vilken ousäglig förlust man gör, om man ej varder »upptagen» vid Herrens tillkommelse utan »kvarlämnad», även om detta sistnämnda ej är likbetydande med att stanna i ett *ändlöst* helvete.

Det är ganska lärorikt att betrakta förebilderna i gamla testamentet, som utgjorde skuggan av det tillkommande goda (Ebr. 10: 1). Låt oss se något på föreskrifterna om inbärgandet av skörden vid de olika tiderna. Det var tre skördehögtider bestämda av Herren. Den första var Herrens *påsk* (passah), då israeliterna skulle frambära den kärve, som var *förstlingen* av deras skörd (3 Mos. 23: 10). Denna fest kallades ock »Herrens osyrade bröds högtid» (v. 6). När sötebrödshögtiden, som kallas påsk, tillstundade, gick Kristus sitt lidande och den därpå följande uppståndelsen till mötes (se Luk. 22), och han har därigenom blivit *begynnelsen*, den *förstfödde* ifrån de döda (Kol. 1: 18). Men är förstlingen helig, så är ock hela degen helig (Rom. 11: 16).

Den andra skördefesten firades femtio dagar därefter, då förstlingsfrukterna offrades i form av tvenne syrade bröd (3 Mos. 23: 16, 17). Det är pingstens eller andeutgjutelsens skörd, då Herren lade grunden till de förstföddas församling av de två, nämligen troende jude och hedningkristna, vilka genom anden skulle bliva *en* församling, helgad åt Herren (se Ef. 2: 15—18), och som äro de, vilka *tillhöra Kristus vid hans tillkommelse* (1 Kor. 15: 23).

Den tredje skördefesten var »bärgningshögtiden» vid årets utgång i 7:de månaden, »när du, såsom det heter, inbärgar frukten av ditt arbete från marken» (2 Mos. 28: 16; 3 Mos. 23: 39). Denna högtid kallades även lövhyddohögtiden. Då var det en allmän och odelad glädje. Härom heter det: »Och du skall glädja dig vid denna din högtid, med din son och din dotter, din tjänare och din tjänarinna, med leviten, med främlingen, den faderlöse och änkan, som bo inom dina portar. I sju dagar skall du hålla Herrens, din Guds, högtid, på det ställe, som Herren utväljer; ty Herren, din Gud, skall välsigna dig i all den avkastning du får och i *alla* dina händers verk, och du skall vara

full av glädje (5 Mos. 16: 14, 15).» Här må åter till jämförelse erinras: 1:o *Kristus såsom förstling*; 2:o *De som tillhöra Kristus vid hans tillkom- melse*; 3:o *Därefter slutet* (τέλος), då Gud skall vara *allt i alla*.

Denna de förstföddas församling, som under den nuvarande tids- åldern har att predika evangelium till ett *vittnesbörd* för alla folk (Matt. 24: 14) och därigenom föröka och förmera sig själv genom de- ras antal, som nu tro och varda frälsta, denna församling, säga vi, skall, jämte det frälsta Israel, särskilt vid Herrens återkomst med ho- nom regera och utföra den prästerliga verksamheten på ett sätt, vartill hennes nuvarande verksamhet varit endast en förberedelse. Då skall Herren säga till den ene: »Ha makt över tio städer», och till den andre: »Var ock du satt över fem städer (Luk. 19: 17, 19).» Det är då, den profetian skall varda uppfylld: »Landet skall varda fullt av Her- rens härlighets kunskap, likasom havsdjupet är fyllt av vattnet (Hab. 2: 14; se ock Es. 11: 9), och den försäkran av Guds egen mun uppfyl- las, att *hela jorden* skall bliva full av Herrens härlighet (4 Mos. 14: 21). Då skola profetior sådana som dessa uppfyllas: »Jag vill göra ditt namn prisat bland alla kommande slakten; så skola ock folken lova dig, alltid och evinnerligen (Ps. 45: 18).» Och åter: »Vänden eder till mig, så varden I frälsta, I jordens alla ändar; ty jag är Gud och ingen mer. Jag har svurit vid mig själv, från min mun har utgått ett san- ningsord, *ett ord som ej skall ryggas*: För mig skola *alla knän höja sig*, och mig *skola alla tungor giva sin ed*. Så har man betygat om mig: Allenast hos Herren finnes rättfärdighet och makt. Till honom skola komma med blygd *alla* de som hava varit honom *håtska* (Es. 45: 22— 24; se ock Fil. 2: 9, 10).» Då skola de skenbara motsägelserna mellan »nåd för alla» och »utkorelsen av några få», nämligen till att vara ett konungsligt prästerskap, varda lösta. Då först skall den uppmaning- en kunna efterkommas: »Loven Herren, alla hedningar, prisen ho- nom, alla folk. Ty hans nåd är väldig över oss, och Herrens sanning varar i evighet. Halleluja (Ps. 117)!» Det är då, i *tidernas fullbordan*, *allt skall återsammanfattas under huvudet Kristus* (ἀνακεφαλαιώσασθαι), både det som är i himmelen och det som är på jorden (Ef. 1:10). Då skall Gud enligt sitt behag genom Kristus med sig *återförsona allt*, vare sig det som är på jorden eller det som är i himmelen (Kol. 1: 20). Vid dessa tider *för alltings återställelse*, om vilka Gud av ålder talat

genom sina heliga proveters mun (Apg. 3: 21), skall församlingen av de förstfödda, de »utkorade», vara med och fylla sin konungsliga och prästerliga bestämmelse. Och den skall då kunna göra det på det fullkomligaste sätt. Då har församlingen, som här var *frälst i hoppet* (Rom. 8: 24), blivit *helig* och *ostrafflig*, icke havande fläck eller skrynka eller något sådant (Ef. 5: 27). Allt endels är då förgånget. Den har då själv fått del av den *frälsning, vilken är beredd att uppenbaras på den yttersta tiden* (1 Petr. 1: 5), och har därigenom till fullo skickliggjorts för det sista, allt fullkomnande missionsarbetet.

När de »utkorade» gingo härifrån genom döden, voro de ännu behäftade med mycket slagg, brist i kärlek, brist i helighet, brist i kunskap. »Icke att jag redan är fullkomnad» (Fil. 3: 12), så ljöd det ur djupet av brudens hjärta, så länge hon var här på jorden. Döden medför ingen förändring härutinnan, ty den berör endast skalet. Men Paulus är *förvissad* om, att den, som i de trogna *begynt* ett gott verk, *skall fullborda det intill Jesu Kristi dag* (Fil. 1: 6), så att, när den dagen inbryter, då stå både Paulus och rövaren, vilka, när de dog, voro så olika i andlig utveckling, fullkomnade till ande, själ och kropp och äro skickliggjorda för det konungsliga och prästerliga kall, som de då hava att uträtta. De åter av brudförsamlingen, som få uppleva Kristi tillkommelses dag utan att dö, och som då bliva förvandlade, de skola säkerligen fullkomnas under den sista tidens stora och svåra vedermödor, som för dem skola bliva den eldsugn, varur de skola utgå fullkomnade till Herrens möte för att få vara med på det stora missionsjubelåret.

Borde då icke Guds församling se till att nu vara trogen i det lilla, på det att hon en gång må kunna anförtros det större är? Borde det icke dagligen vara hennes allvarliga uppsåt att nu vara till välsignelse och så löpa, att hon måtte få den lön, som förehålles ovanefter av Guds kallelse i Kristus Jesus, och se till, att hon måtte kunna motsvara denna sköna och härliga kallelse, då det gäller att inbärga den sista stora skörden? Borde icke detta sköna mål för hennes liv sporra henne att förgäta det, som är till rygga, och komma henne att glömma denna tidens vedermöda för den stora och höga kallelse, som hon fått? En vidgad blick på Guds storartade frälsningsuppsåt skall långt ifrån att förlama hennes verksamhetslust tvärt om göra henne mera

brinnande i anden, mera himmelskt sinnad, mera frimodig och uthållig i striden i det medvetandet, att Gud giver segern genom Jesus Kristus. Fröjda dig, du Kristi brud, att Kristus skall segra icke partiellt *utan efter hela linjen*.

Elfte kapitlet.

Kyrkofädernas åsikter.

Till sist vilja vi lämna våra läsare en kort överblick över kyrkofädernas ställning till läran om de ändlösa straffen. Vi skola därav finna, att denna fråga rört sig i de troendes hjärtan och tankar redan under den kristna kyrkans första tider och alls icke är någon nyhet för våra dagar.

En av de äldsta kyrkolärarna är *Justinus Martyr*, död 166 e. Kr. Han har efterlämnat några skrifter, vari han framför allt sysselsätter sig med försvar för kristendomen samt framhåller de kristnas seder och bruk vid gudstjänsterna. Hans ställning till föreliggande fråga är ej klar. Han talar väl om en »evig eld» men inlägger ej i ordet »evig» betydelsen »ändlös». Han tyckes snarare antaga de ogudaktigas *tillintetgörrelse* men icke en *ändlös* pina. Så t. ex. säger han: »*Gud fördröjer världens förgörande, genom vilket onda änglar och demoner och människor skola upphöra att finnas till.*» Och åter: »*Sådana, som äro värda att se Gud, dö icke mer, men andra skola undergå straff, så länge som det behagar Gud att låta dem existera och straffas.*»

Irenaeus, som dog 202, talar ock om »evig eld» och »evigt straff». Dock säger han: »Ej för människor i främsta rummet utan för honom, som förförde människorna, beredes den eviga elden. Likväl skola även de lida där, vilka i likhet med djävulen och hans änglar *framhärda i ondska utan ånger och utan omvändelse.*»

På ett annat ställe säger han dock, att Gud förjagade människan ur paradiset — — — att hon icke för alltid måtte förbliva en syndare, och att hennes synd icke skulle varda *odödlig och ett oändligt och obotligt ont.*

Både *Justinus Martyr* och *Irenaeus* tyckas, som sagt, intaga en oklar ställning. Läran om *ändlösa* straff synas de dock icke hava omfattat utan snarare läran om de ogudaktigas *tillintetgörrelse*.

På gränsen mellan det 2:dra och 3:dje århundradet möter oss en framstående kyrkolärare i *Clemens Alexandrinus*, död omkr. 220. Sedan

han gjort bekantskap med bibeln, hängav han sig åt studiet därav såsom den enda bok, som kunde tillfredsställa hans begär efter sanningen. Trenne skrifter hava vi i behåll efter honom, och i en av dem, »Stromata» kallad, behandlar han åtskilligt, som hörer till tron. Vi vilja därur anföra något, som visar hans ståndpunkt i fråga om de ändlösa straffen. Han säger: »Alla människor tillhöra Kristus, några därigenom att de känna honom; de övriga äro ännu obekanta med honom. Han är frälsaren icke av några och icke av återstoden — — — ty huru kan han vara herre och frälsare, om han icke är allas herre och frälsare. Men han är i sanning deras frälsare, som tro — — — under det han är herre över dem, som icke tro. *Tills de bliva i stånd att bekänna honom, undfå de genom honom den välsignelse, som är lämplig och passande. — — — En behöblig tuktan på grund av den store överseende domarens godhet tvingar, genom de tjänande änglarna, genom åtskilliga föregående domar och genom den slutliga domen, även dem, som blivit ännu mera förhärdade, att ångra sig.* »Och åter säger han i sin kommentar över 1 Joh. 2: 2: »Kristus frälsar alla människor. *Några omvänder han genom straff, andra följa honom frivilligt, — — — på det att varje knä må böjas inför honom, deras som äro i himmelen, på jorden och under jorden, d. ä. änglar, människor och själar, som före hans ankomst gått hädan från detta dödliga liv.*»

Samtidigt med honom levde den utmärktaste av de grekiska kyrkofäderna, nämligen *Origenes*, för sin järnhårda flit kallad Adamantius (av stål). Han var född 185 och dog 254. Han var en man, som med snille och lärdom förenade ett heligt trosliv, och vilkens levnad var en oavlättlig bön. Såsom ett bevis på hans litterära arbetskraft må anföras, att han skall hava författat 6,000 större och mindre skrifter⁹. Han var en avgjord motståndare till läran om de ändlösa straffen och betonade kraftigt läran om alltings återställelse. Hans lära var enligt d:r F.W. Farrar följande: »Guds avsikt med skapelsen var god, och det är hans vilja att återställa världsalltet i dess ursprungliga skick. Därför är det nödvändigt, eftersom vi alla hava syndat, att vi också alla mer eller mindre lida bortom graven. Men våra lidanden äro endast avsedda att vara medel för att vinna oss tillbaka. Deras ändamål är vår

⁹ Nordisk familjebok

förbättring. Därför äro de icke ändlösa, ehuru de kallas eviga. De kunna vara i tusentals år men skola till sist upphöra. Efter mellantillståndet, efter världens brand, efter våra himmelska kroppars uppståndelse, skall följa ett tillstånd av lycksalighet, som skall varda högre och lägre i förhållande till den hjärtats renhet och den kunskap om Gud, vi då hava uppnått och som skall fortfara, tills vi hava hunnit vår fullkomning.»

I en av sina skrifter »De principiis», ett slags kristlig dogmatik, säger han över 1 Kor. 15: 28: »När sonen säges bliva underlagd fadern, betecknas därmed hela skapelsens fullständiga återställelse. — — — Gud skall bliva allt, så att alltså det onda ej längre existerar, ty Gud är allting. När döden ej längre skall finnas till, ej heller dödens udd eller det minsta onda, då skall Gud i sanning vara allt i alla.» Och åter: »Allting skall återupprättas i ett enhetstillstånd — — — alla förnuftiga själar skola återställas.» Origenes ställning till denna fråga är således alldeles klar.

Flera av den tidens mest framstående personligheter på det kristliga området slöt sig till Origenes uppfattning om de eviga straffen, även om de i övriga stycken av den kristna trosläran tänkte olika med honom. Till och med hans avgjorda motståndare tala med mycken aktning och vördnad om honom.

Under det 4:de århundradet möta oss flera ryktbara kyrkofäder, som hylla Origenes uppfattning. En sådan var *Gregorius av Nasians*, »teologen», såsom han kallades. Han blev patriark i Konstantinopel och dog år 390. Han var, såsom någon säger, »den lärdeste biskopen under en av kyrkan lärdeste tidsåldrar». Han säger bland annat om novatianerna, som ansågs dö i villfarelse och således icke kristligt: »Må de då, om de vilja, vandra på vår och Kristi väg. Varom icke, må de vandra sin egen väg! Kanske skola de där (i den andra världen) varda döpta med eld, med detta sista besvärligare och långvarigare dop, som förtärer substansen, som om den vore hö, och *fräter bort allt det ondas lättsinne.*» Och på ett annat ställe. »Kristus är mänskliga, på det han må vara lik en surdeg för hela massan (mänskligheten), och *efter att hava gjort, vad som var fördömt, till ett med sig själv, befriar han det hela från fördömsen.* Han lär ock tydligt, att, när Kristus nedsteg till Hades, befriade han alla, som voro i detta fängelse. Det

heter: »Till dess han genom sitt blod löste alla, som sucka under tartarens kedjor.

En annan grekisk kyrkofader, *Gregorius av Nyssa*, död 394, omfattade Origenes eskatologiska framställning. Ja, han är kanske den mest energiske försvararen av läran om allas frälsning, en sak som han driver över allt i sina skrifter. Låtom oss höra, vad han säger, i en avhandling över 1 Kor. 15: 28 läsa vi: »En gång skall ondskans natur bli *utplånad*, så att den helt och fullständigt berövas tillvaro, och gudomlig oblandad godhet inom sig famnar *varje förnuftig varelse*, så att intet, som skapats av Gud, faller bort från Guds rike. När så allt det onda, som blandats med tillvaron, förtärts av den smältande eldens renande verksamhet, skall allting, som fått tillvaro från Gud, bli sådant, som det vax i begynnelsen, då det ännu var obesmittat av det onda. — — — Ty det är påtagligt, att Gud i sanning skall bli *inneboende hos alla*, då det *ej längre skall kunna upptäckas något ont*.» Och åter: »När då alla, som en gång voro Guds fiender, blivit lagda till hans fotapall, *emedan de på sig själva undfå den gudomliga stämpeln* — — — då, säger Paulus, skall Kristus bli underlagd Gud.»

Till sist kunna vi ej neka oss nöjet att meddela hans storartade och sublima utläggning över Ps. 150: 5: »Loven Herren med ljudande cymbaler» etc. Han säger över denna vers: »Dessa cymbaler, förenade med (vanliga) cymbaler, visa harmonien mellan människo- och änglanaturerna, då den mänskliga naturen skall hava nått sitt slut. Det ena slaget av cymbaler är änglarnas himmelska natur. Det andra slaget är människosläktets förnuftbegåvade varelser. Men synden skilde det ena från det andra. När därför Guds godhet ännu en gång förenat dem båda, då skola båda tillsammans sjunga denna lovsång, såsom den store aposteln säger: '*Varje tunga i himmelen, på jorden och under jorden skall bekänna, att Kristus är herre, Gud fader till ära*.' Då detta skett, skall rösten av dessa cymbaler sjunga sin segersång. — — — Sedan synden blivit *fullkomligt utrotad och reducerad till ingenting*, skall *varje andeväsen* lovprisa Gud fullt och lika varmt för evigt. Ty när lovprisning icke är passande för en syndares mun, men *ingen syndare då skall längre finnas*, skall varje andeväsen på allt sätt evinnerligen löva Gud.» Gregorius sammanfattar innehållet i denna slutpsalm sålunda: »I vilken efter syndens fullständiga avskaffande lov skall

sjungas åt Gud, vilket lov innefattar, att vårt väsen är *oförmöget* att hänvända sig till synden — — — *sedan varje skapad varelse blivit harmoniskt förenad till en enda kör* — — — och då, lik en cymbal, den förnuftiga skapelsen — — — skall uppstämman en ljuvlig melodi, härrörande från den ömsesidiga harmonien. Då uppstiger varje andes lovsång för evigt — — — rikligt tillväxande i evighet.»

Vi hava här framhållit några av de mest framstående österländska kyrkolärarnas ställning till den omhandlade frågan såsom exempel på, att man i de första århundradena av den kristna kyrkans tillvaro hade en mycket mer vidgad blick för frälsningens allmänlighet efter döden, än man i allmänhet har i vår tid. Om än frågans avgörande icke beror härpå, så är dock detta såsom ett historiskt faktum lärorikt. Innan vi lämna den österländska kyrkan, må vi ock beröra den ställning, som en av denna kyrkas mest framstående lärare intog till denna fråga vi mena *Atanasius*, död 373.

Mången anser honom vara en avgjord motståndare till Origenes uppfattning av de eviga straffen. Men underligt är ju dock det faktum, att han, som eljest med så mycken skärpa upptäckte och beivrade irrläror, aldrig drog i härnad mot Origenes för denna hans uppfattning utan talar med kärlek om honom såsom »den utomordentlige och outtröttlige». Men ej nog härmed. Det finnes verkligen ställen i Atanasii skrifter, där han uttalar sig för allas frälsning. Så t. ex. säger han: »Kristus tillfångatog om igen de själar, som fångslats av djävulen, ty han hade lovat göra det, då han sade: Om jag bliver upphöjd, skall jag draga alla till mig.» Och åter: »Men när alla ting hava blivit underlagda honom, så skall ock sonen själv bliva underlagd, på det att Gud må bliva allt i alla. Men detta inträffar, såsom Paulus säger, när vi alla bliva underlagda sonen och äro *befunna hans lemmar*.»

En annan framstående lärare inom den österländska kyrkan, nämligen *Krysostomus* (död 407), har man ock velat räkna såsom en avgjord motståndare till läran om allas frälsning, därtill sökande en grund i åtskilliga uttryck i hans predikningar. Men för att rätt bedöma honom bör man erinra sig, att *Krysostomus* var en av forntidens ryktbaraste predikanter, som hade sin verksamhet dels i Antiokia, dels i Konstantinopel, städer, där de förfärligaste laster gingo i svang. Med glödande värme och nitälskan uppträdde han häremot utan

hänsyn till person och uttalade därvid förskräckliga straffdomar över dem, som fortsatte ett liv i synden. Han ansåg, att för sådana inga varningar kunde vara för stränga. »Vad är nyttigare», säger han, »än fruktan för helvetet.» Det oaktat torde han i teorien om fattat Origenes' åsikter. Han var en lärjunge av Diodorus av Tarsus, en av Origenes' mest hängivna anhängare, vilken han ock lovordar. Redan detta visar, att han ej var någon motståndare till den sak, som Diodorus med så mycken kärlek omfattade.

Men Krysostomus har ock själv tydligt angivit sin ståndpunkt i frågan. I sin kommentar över Rom. 5: 16 säger han: »Häri genom visas ovedersägligt, att döden uppryckes med rot och kvist — — — icke allenast *utrotas* synden (*Adams* synd) utan också *andra synder av vad slag som helst*. — — — Av döden *förbliver ej ett enda spår*, ej heller kan skuggan därav upptäckas, när den *fullständigt förgöres*.» Över Ef. 1 säger han, att alla, både änglar och människor, skola sammanföras under ett huvud. »Sålunda skall då uppstå en enhet — — — då *alla ting* skola bli bragta under ett huvud, ägande det nödvändiga föreningsbandet ovanifrån.» Och åter: »Gud bör prisas lika mycket, då han tuktar, som när han befriar från sin tuktan. Ty bägge delarna här flyta av godhet. Det är därför rätt att prisa honom *lika mycket* både för det, att han förde in Adam i paradiset, som därför, att han utdrev honom därifrån, och att lovsäga honom icke allenast för riket utan *lika mycket för helvetet*.» Och åter: »Kristus öppnade icke allenast utan söndersprängde kopparportarna, på det att fängelset skulle bli oanvändbart. Där det varken finns dörr eller regel, *där kvarhålles ej den, som kommer dit in*. Vem kan åter uppbygga, vad Gud har fördärvat? Jordiska konungar befria visserligen fångar, men de lämna fängelseportarna orubbade. Kristus däremot sönderbröt kopparportarna. Kristus steg ned i Hades ytterst mörka och glädjelösa avdelning samt förvandlade det till himmelen, bortförande *all* dess rikedom, människosläktet, till sin kungliga skattkammare. Även häri överträffar Kristus konungarna, ty de skicka sina sändebud, men han gick själv in i fängelset för att sätta fångarna i frihet.»

Kasta vi en blick på den västerländska kyrkan, så finna vi, att dess förnämsta lärare, såsom Ambrosius, Hieronymus, ja, till och med Augustinus, hade en uppfattning, som väsentligen skiljer sig ifrån

den protestantiska läran om av de s. k. eviga straffen. Vi vilja anföra några exempel på deras ställning till föreliggande fråga.

Ambrosius, ärkebiskop i Milano (f 397), ser i syndarens fördärvande ett medel till hans frälsning. Över Ps. 1 säger han: »Varför skulle vi då icke tro, att den, som sönderkrossas till stoft, icke förintas utan förändras till det bättre, så att han i stället för att vara en jordisk människa göres till en andlig människa, och att tro, att den, som fördärvas, fördärvas så, att *all besmittelse borttages*, och att endast sådant återstår, som är rent och obesmittat?»

Han anser ock, att synden på grund av sin natur ej kan fortfara för evigt. Därom säger han: »Det, som härrör från djävulen, är ingenting och kan icke hava någon varaktighet och substans.» Och om allas slutliga frälsning säger han i sin utläggning över Ps. 119: 91: »Nu tjäna vi icke alla Gud. Men när Kristus skall hava överlämnat riket åt Gud, då skola *alla* ting vara honom underlagda, som har lagt universum under sig själv, förvärvande *allas* tro genom sin enfödde sons lidande. Då därför *alla* kommit till tro på Herren, skall universum tjäna Gud, på det han må bliva *allt och i alla*.»

Hieronymus var både den lärdaste och den vältaligaste av de latinska kyrkofäderna († 420). I sin utläggning över Ef. 2: 7 säger han: »Kristus skall under kommande tidsåldrar visa sin härlighet och (sin nåds) rikedomar icke blott för en del utan för *hela antalet av förnuftiga varelser*.» Över Mik. 5:8 säger han: »Döden skall komma som en gäst till de ogudaktiga; han skall *icke vara hos dem ständigt*; han skall icke förinta dem utan förlänga sitt besök, *tills den ogudaktighet, som finnes hos dem, blivit förtärd*.» Och på ett annat ställe säger han, att med »Varje knäs böjande i Jesu namn menas hjärtats lydnad.»

Augustinus var biskop i Hippo (f 430) och räknas såsom den förnämste av de västerländska kyrkofäderna. Han är den, som framför någon annan betonat tron på de ändlösa straffen. Och ändock är det han, som mer än någon annan drivit läran om purgatorium, om den renande elden bortom graven. Om den rike mannen och Lasarus säger han: »Huru man bör fatta lågan i hades och Abrahams sköte, den rike mannens tunga, den fattiges finger, den plågende törsten och den svalkande droppen, kan måhända knappast förstås av dem, som forska i kärlekens sinne, men av dem, som göra bestämda påståenden

och älska att kivas, *aldrig*.» Och beträffande sina egna påståenden i utläggningen av Matt. 25: 46 säger han: »Jag önskar icke säga detta så, att jag därigenom sluter dörren för mera sorgfälliga undersökningar angående de förlorades straff och den mening, vari de i skriften kallas eviga.» Detta är några ljuspunkter i den eljest dystra lära, som han i själva verket förfäktade, och som inom den västerländska kyrkan haft en så beklagansvärd inverkan på de följande århundradenas uppfattning av denna nu behandlade fråga. De gamla fäderna i den österländska kyrkan hade slutat sin arbetsdag och deras språk började bli okänt i västerlandet. Och därför kunde Augustinii åsikter vinna så mycket större terräng.

En annan mycket äldre kyrkolärare i den nordafrikanska kyrkan med dess mörka åskådning av de yttersta tingen, nämligen *Tertullianus* (f omkr. 220), känner sig benägen att *le, fröjdas och jubilera* vid tanken på de kommande kval, som väntade hedningarna. Man kan i sanning undra, hur mycket av kristendomens ande som fått makt över en sådan persons innersta väsende. Och väsentligen skiljer han sig från sin samtida inom den österländska kyrkan, Clemens Alexandrinus, vars upphöjda åsikter vi förut skildrat (sid. 214).

Vi hava genom denna korta översikt funnit, vilken stor roll frågan om de ändlösa straffen och alltings återställelse haft i den gamla kyrkan, och med vilken klarhet de allra flesta av dess mest framstående lärare uttalat sig till förmån för återställelse läran. Att denna lära haft ett dominerande inflytande på den tidens ledande män, förstå vi därav, att den aldrig ens kom på tal än mindre således förkastades på något enda av de stora kyrkomötena, där dock så många olika meningar på det våldsammaste sätt bröt sig mot varandra. Detta må väl tjäna som ett viktigt historiskt vittnesbörd om de gamla kyrkolärnarnas ställning till denna fråga.